

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Jakub Němeček

**Koncept přičitatelnosti trestného činu
právníké osobě**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 04. 07. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 216 125 znaků včetně mezer.

V Praze dne 4. 7. 2021

Jakub Němeček

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu své diplomové práce JUDr. Jiřímu Mulákovi, Ph.D. za odborné vedení, vstřícný přístup a čas, který mi při tvorbě této diplomové práce věnoval.

Obsah

Úvod.....	1
1. Trestní odpovědnost právnických osob - nástin problematiky	5
1.1. Právnická osoba.....	5
1.2. Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	8
1.2.1. Globalizace a rozvoj ekonomiky, rozsáhlé činnosti právnických osob	8
1.2.2. Mezinárodní závazky	9
1.2.3. Nedostatečnost individuální trestní odpovědnosti	11
1.2.4. Nepropracovanost mimotrestních možností	12
1.2.5. Postavení reálného subjektu a rovnováha práv a povinností	13
1.3. Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob	14
1.3.1. Právnické osoby jsou pouhou fikcí	14
1.3.2. Nezpůsobilost jednat, resp. jednat zaviněně	14
1.3.3. Trestní odpovědnost zavádí kolektivní vinu	16
1.3.4. Trestní právo by mělo být <i>ultima ratio</i>	16
1.3.5. Přetížení trestní justice.....	17
1.4. Modely trestní odpovědnosti	17
1.5. Rozsah kriminalizace	20
2. Přičitatelnost trestného činu právnické osobě	24
2.1. Obecně k přičitatelnosti	24
2.1.1. Zvláštnost subjektivní stránky a forma zavinění	26
2.2. Spáchání trestného činu v zájmu nebo v rámci činnosti	28
2.2.1. V zájmu právnické osoby	29
2.2.2. V rámci činnosti právnické osoby	30
2.3. Přičitatelnost trestného činu spáchaného osobou ve vedoucím postavení	31
2.3.1. Statutární orgán nebo jeho člen.....	32
2.3.2. Osoba oprávněná jménem nebo za právnickou osobu jednat.....	33
2.3.3. Osoba vykonávající řídicí nebo kontrolní činnost.....	35
2.4. Přičitatelnost trestného činu spáchaného osobou vykonávající rozhodující vliv.....	36
2.5. Přičitatelnost trestného činu spáchaného zaměstnancem nebo osobou v obdobném postavení	39
3. Nepřičtení trestného činu právnické osobě	45
3.1. Obecně k nepřičtení	45
3.2. Nekoncepčnost a neurčitost vyvíňovacího ustanovení.....	46
3.2.1. Právnická osoba se „zproští“ a nesprávná personifikace	46

3.2.2. Okruh dotčených fyzických osob.....	47
3.2.3. Vztah k podmínkám přičitatelnosti dle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.....	49
3.2.4. Co lze spravedlivě požadovat a veškeré úsilí.....	50
3.3. Metodika Nejvyššího státního zastupitelství.....	52
3.3.1. Kritika druhé metodiky NSZ.....	52
3.3.2. Aktuální (třetí) metodika NSZ.....	54
3.3.3. Hlediska použitelnosti § 8 odst. 5 ZTOPO.....	55
3.3.4. Koncept a charakteristika CMS.....	58
3.3.5. Vyhodnocení CMS	62
4. Možnost zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem	64
4.1. Právo právnické osoby na spravedlivý proces a s ním související problémy trestního řízení proti právnické osobě	64
4.2. Vymezení důkazního břemene	69
4.2.1. Tzv. tradiční důkazní břemeno	69
4.2.2. Důkazní břemeno v trestním právu.....	71
4.3. Obrácení důkazního břemene	72
Závěr.....	78
Seznam použitých zkratk.....	82
Seznam použitých zdrojů.....	83
1. Monografie, komentáře, učebnice	83
2. Odborné články a samostatné příspěvky v kolektivních monografiích a sbornících	84
3. Internetové zdroje.....	88
4. Ostatní zdroje	89
5. Právní předpisy a mezinárodní smlouvy.....	89
6. Judikatura	91
Abstrakt.....	93
Abstract.....	94
Název práce v anglickém jazyce.....	95
Klíčová slova / Key words.....	95

Úvod

Právnícké osoby prošly od svého zrodu z dob římského práva pozoruhodným vývojem, dostávají se čím dál více do popředí společenského dění a jsou přítomny prakticky ve všech oblastech lidského působení. Jejich vliv dynamicky roste a tím i jejich moc. Činnost právníckých osob je nesmírně různorodá s mnohdy pozitivními důsledky, je však nutné brát zřetel i na jejich negativní stránku.

Možnost stíhat právnícké osoby dle trestního práva není myšlenkou novou, v angloamerické právní kultuře je již delší dobu běžnou součástí právních úprav. V právních řádech států hlásících se ke kontinentálnímu typu právní kultury je trestní odpovědnost právníckých osob relativně nový institut, avšak nikoliv bezvýjimečně. Prvním evropským státem, který trestní odpovědnost právníckých osob zavedl, bylo Nizozemsko, a to již v roce 1976. Naopak Česká republika s implementováním závazku představující povinnost úpravy odpovědnosti právníckých osob váhala a byla dokonce posledním státem Evropské unie, který tak učinil.

Již v roce 2000 se objevily první snahy o projednání možnosti zavedení trestní odpovědnosti právníckých osob. Za tímto účelem byla Ministerstvem spravedlnosti ustavena komise, jejíž cílem bylo předmětnou otázku zhodnotit. Tato specializovaná komise sice všeobecně shrnula argumenty pro a proti zavedení, avšak k jednoznačné odpovědi nedospěla. O rok později se Legislativní rada vlády České republiky přiklonila k zavedení, a to právě trestní odpovědnosti právníckých osob. Následně byl v roce 2004 vládou předložen první konkrétní návrh zákona¹, neprošel však ani prvním čtením. Poslanci úpravu považovali za nadbytečnou a škodlivou, dále byla vytykána i možnost zneužití zákona nekalou konkurencí či absence ochrany třetích osob. Zamítnutí návrhu mělo vliv na nezavedení trestní odpovědnosti právníckých osob při rekonstrukci trestního práva hmotného, nový trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb.) je tak, stejně jako ten předchozí (zák. č. 140/1961 Sb.), založen na individuální trestní odpovědnosti. Další pokus o úpravu deliktů právníckých

---

¹ Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna [online]. 2004. IV. volební období. Tisk 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim [cit. dne: 2020-12-13]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=745>.

osob představoval věcný záměr zákona o správní odpovědnosti právnických osob z roku 2008, byl však odmítnut po připomínkovém řízení.²

Trestní odpovědnost právnických osob tak byla do českého právního řádu inkorporována poměrně nedávno, stalo se tak zákonem č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále jen „ZTOPO“). Stejně jako u předchozích pokusů provázela přijetí dané úpravy neshoda mezi odbornou veřejností, kterou provázely hojné diskuze. Rozpor v názorech lze spatřovat nejen v nutnosti přijetí institutu jako takového, ale i v konkrétní úpravě trestní odpovědnosti právnických osob. Tato problematika dodnes představuje kontroverzní téma, což není příliš překvapivé, přihlédneme-li k následkům, které přináší. S účinností ke dni 1. ledna 2012, necelé dva týdny po publikování zákona ve Sbírce zákonů, dochází zakotvením trestní odpovědnosti právnických osob prakticky k reformě trestního práva. Za nejvýraznější změnu považujeme odmítnutí jednoho ze základních principů trestního práva, kterým je princip individuální trestní odpovědnosti.

Cílem této diplomové práce je podrobné zkoumání pozitivní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob, se zaměřením na konfrontaci ustanovení, která se dotýkají možnosti vyvinění (zejména § 8 odst. 5 ZTOPO), se základními principy trestního práva hmotného i procesního, a to na základě pohledu doktrinálního, normativního a judiciálního. Problematika vyvinění nabyla na významu především novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb., který do ZTOPO vložil již zmiňovaný § 8 odst. 5 a rozšířil tak mimo jiné okruh fyzických osob, z jejichž protiprávních činů se může právnická osoba vyvinít. Tím však došlo i k rozšíření seznamu nejasností a nepřesností týkajícího se trestní odpovědnosti právnických osob a je otázkou, do jaké míry lze předmětné ustanovení označovat za vhodné a zdařilé. Vyvinění, tedy nepřičtení spáchaného trestného činu právnické osobě, má značný dopad i na procesní část trestního práva. Do popředí se tak dostávají velmi důležité otázky týkající se stíhání právnických osob, které se mimo jiné dotýkají i samotného práva na spravedlivý proces právnické osoby, jež představuje jeden ze základních pilířů právního řádu. Z toho důvodu se tato práce zabývá i zajištěním účasti obviněné právnické osoby v řízení a institutem nutné obhajoby, stejně tak možností zatížit právnickou osobu důkazním břemenem. Otázka obrácení důkazního břemene je zásadní a zároveň vyvolává nejrozsáhlejší kontroverzi, a proto je jí, na rozdíl od ostatních procesněprávních aspektů trestní odpovědnosti právnických osob, věnováno více prostoru.

---

² BRUNA, E. *Trestní odpovědnost právnických osob – srovnání Česká republika a Slovenská republika*. In *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica*, vol. LXIII. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2, s. 73-74.

Tato diplomová práce je kvalitativním výzkumem zaměřeným na českou platnou právní úpravu, neboť se jedná o problematiku, která je silně vnitrostátní. Zahraničních úprav či zahraničních zdrojů je tak užíváno spíše výjimečně. Tam, kde je to žádoucí a vhodné, se práce opírá o relevantní soukromoprávní úpravu, do které provádí exkurz v rozsahu, který je, pro pochopení trestní odpovědnosti právnických osob, nezbytný. Body vytyčené v předchozím odstavci se snažíme kriticky zhodnotit a současně s tím nabídnout úvahy *de lege lata*, *de lege applicata*, případně i *de lege ferenda*.

Jak již bylo řečeno výše, trestní odpovědnost právnických osob bezesporu vyvolává kontroverzi a nekončící debaty. Danou problematikou se zabývalo nemalé množství odborných publikací vyhlášených trestněprávních autorů a stala se předmětem mnohých odborných článků.³ Na druhou stranu úprava trestní odpovědnosti právnických osob je stále relativně nová a patrně i nedokonalá. Plynutím času a tím i nabýváním aplikačních zkušeností vyplouvají na povrch konkrétní nedostatky, na které je nezbytné reagovat prostřednictvím novelizací. Právní úprava se tak neustále vyvíjí a z toho důvodu vyžaduje trvalého zkoumání.

Tato diplomová práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola obsahuje především obecné otázky trestní odpovědnosti právnických osob. Konkrétně jde o vymezení pojmu právnické osoby, důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob a modely deliktů odpovědnosti právnických osob. Dále zde rozebíráme problematiku rozsahu kriminalizace trestní odpovědnosti právnických osob, s důrazem na nejasnosti a nedostatky úpravy.

Druhá kapitola je zaměřena na vymezení pozitivní podmínky přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, tedy na úpravu hmotněprávní, která je obsažena v § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO. Obsah textu je členěn na přičitatelnost trestného činu spáchaného osobou ve vedoucím postavení, osobou vykonávající rozhodující vliv a zaměstnancem. Snažíme se tak definovat a určit jednotlivé osoby, jejichž jednání se právnické osobě přičítá, jsou-li splněny další podmínky. Dále jsou tyto podmínky analyzovány a podrobněji zkoumány.

Třetí kapitola je věnována negativní podmínce přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, tedy možnosti vyvinění, resp. nepřičtení trestného činu právnické osobě. Tato kapitola společně s kapitolou následující jsou stěžejními částmi této práce, neboť se dotýkají okruhů

---

³ např. JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. Bulletin advokacie, 2014, č. 9, s. 15-21.; ŠÁMAL, P. *K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 186/2016 Sb.* Trestněprávní revue, 2016, č. 11-12, s. 247 a násl.; ČEP, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou*. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 343 a násl.

otázek, které jsou považovány za nejvíce nejasné, případně nejvíce rozporované. Ve třetí kapitole jsou rozebírány nedostatky úpravy vyvinění dle § 8 odst. 5 ZTOPO, s akcentem na formulaci a terminologii tohoto ustanovení, na vztah k podmínkám přičitatelnosti dle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO a na okruh dotčených fyzických osob. Není opomenuta ani Metodika Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „Metodika NSZ“), která se aplikací předmětného ustanovení již od roku 2016⁴ zabývá, a která je stejně jako ustanovení samotné, kontroverzní.

Poslední kapitola analyzuje některé procesněprávní aspekty trestní odpovědnosti právnických osob. Zabývá se postavením právnických osob v rámci trestního řízení a zkoumá jejich právo na spravedlivý proces včetně možných modifikací tohoto práva oproti osobám fyzickým. V té souvislosti upozorňuje na problematiku nutné obhajoby a zajištění účasti obviněné právnické osoby v řízení. Zvláštní pozornost je věnována možnosti zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem, neboť je to jedna z nejvíce rozporovaných oblastí trestního řízení proti právnickým osobám, o které se vedou rozbroje především mezi odbornou veřejností a státním zastupitelstvím.

Tato práce vychází z právního stavu platného a účinného ke dni 15. června 2021.

---

⁴ Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství, 29. 11. 2016, sp. zn. 1 SL 123/2016.

1. Trestní odpovědnost právnických osob - nástin problematiky

1.1. Právnická osoba

Jednou z podmínek zkoumání konceptu přičitatelnosti trestného činu právnické osobě je nepochybně pochopení samotného pojmu „právnická osoba“, je tudíž nezbytné ho vymezit a objasnit. Definicí právnické osoby trestní právo neobsahuje, i když v něm má zásadní význam, který navíc přijetím a aplikací ZTOPO jen roste. Právnická osoba je pojem soukromoprávní a jeho pojetí a definice tedy spadá do oboru teorie práva a práva občanského.⁵ Není možné, aby trestní právo vykládalo pojem právnické osoby, stejně tak určovalo, co je či není jedním právnické osoby. Trestní právo naopak musí navazovat na pojmové vymezení právnické osoby v právu soukromém.⁶

Definování pojmu právnické osoby se může zdát jednoduché, ale bohužel tomu tak úplně není. Důvodem je především rozmanitost právnických osob, ty mohou být osobami práva jak veřejného, tak soukromého. Mohou být tvořeny společenstvím osob, ale i účelově vyčleněným majetkem. Pro trestní odpovědnost právnických osob je pak významné především dělení na osoby soukromé a veřejné, jelikož to má zásadní význam pro osobní působnost dle § 6 ZTOPO.

Hendrych v právnickém slovníku deklaruje, že právnické osoby jsou „*umělé právní útvary, odvozené od osob fyzických a zásadně vybavené právními způsobilostmi adekvátními osobám fyzickým.*“⁷ Dále podotýká, že základními teoriemi právnických osob jsou teorie fikce a teorie reality. Především od 20. století se ale objevuje i mnoho dalších, tzv. moderních teorií, příkladem můžeme uvést zájmovou teorii, teorii přičitatelnosti nebo koncept právnické osoby jako *Sozialperson*.⁸

Teorie fikce je vůbec nejstarším teoretickým přístupem a jejím hlavním představitelem je Friedrich Carl Von Savigny. Podle této teorie pouze člověk může být přirozenou osobou. Primární roli dle teorie fikce hrají právní konstrukce, které právnickou osobu personifikují,

---

⁵ BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 17.

⁶ BERAN, K. *Trestní odpovědnost právnických osob z hlediska teorie fikce*. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 5, s. 107-113.

⁷ HENDRYCH, D. a kol. *Právnický slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 796.

⁸ HURDÍK, J. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 24-34.

umožňují její fungování a přenášejí ji do společenské reality.⁹ Právnícká osoba je tedy pouhou fikcí, uměle vytvořenou právem, která reálně neexistuje. Hranice působení v reálném světě jsou pak určeny její konkrétní právní úpravou.

Teorie reality naopak stojí na přesvědčení, že právnícké osoby jsou reálně existující organizační útvary usilující o svou samostatnost a právo tuto skutečnost pouze bere právně relevantním způsobem na vědomí.¹⁰ Právní subjektivita je právníckým osobám přiznávána právem, právo tedy může subjekty odlišné od jednotlivce nejen vytvářet, ale i přiznávat jim právní osobnost.¹¹ Za zakladatele této teorie je považován Otto Friedrich von Gierke.

K těmto dvěma nejvýznamnějším teoriím bývá ještě přidávána teorie třetí a tou je teorie kompromisní. Tato teorie v sobě kombinuje prvky obou výše zmíněných teorií a představuje jejich určitý průnik. Jako příklad se nejčastěji uvádí teorie přenesené reality, dle které právnícké osoby sice vznikají na základě práva, poté už ale reálně existují.¹²

Definici právnícké osoby obsahuje i zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (dále jen „OZ“), jejíž důležitost je stanovena již jejím zařazením do samého začátku zákoníku. Ustanovení § 20 odst. 1 OZ zní: „*Právnícká osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnícká osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.*“. Aktuální úprava vychází z teorie fikce, s čímž souhlasí i důvodová zpráva k občanskému zákoníku.¹³ Úprava předchozí naopak vycházela z teorie organické, což vyplývá z ustanovení § 20 odst. 1 již neplatného občanského zákoníku z roku 1964¹⁴, podle kterého právnícká osoba jednala přímo skrze své statutární orgány.

Beran teoriím právníckých osob přikládá značný význam, když konstatuje, že právníckou osobou je to, o čem to stanoví právní předpis - zákon, avšak k pochopení proč tomu tak je, je nezbytná teorie, která tuto skutečnost objasní. V té souvislosti uvažuje nad sloučitelností jednotlivých teorií s trestní odpovědností právníckých osob a podrobně je zkoumá.¹⁵ Na jeho počínání však negativně reagují Šámal s Eliášem, kteří se domnívají, že

---

⁹ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 158.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ KNAPP, V. *O právníckých osobách*. Právník, 1995, roč. 124, č. 10-11, s. 985.

¹² DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 264.

¹³ ELIÁŠ, K. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 76.

¹⁴ Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník.

¹⁵ BERAN, K. *Trestní odpovědnost právníckých osob z hlediska teorie fikce*. Trestněprávní revue, 2014, č. 5, s. 108 a násl.

„aplikovat přísné rozlišení teorií organické a fikční (navíc v historickém pojetí Savignyho) na občanské zákoníky z roku 1964 a z roku 2012, potažmo na zákon o trestní odpovědnosti právnických osob, jak činí autor uvedených příspěvků, není správné, neboť uvedené teorie, pokud jsou aplikovány na zákony, a to ať už jsou nebo nejsou prezentovány jako jejich koncepční východisko, nelze na ně použít v jejich „čisté“ podobě, neboť se s nimi ve své praktické podobě podle našeho názoru nemohou přesně krýt“. Dále podotýkají, že trestní odpovědnost právnických osob byla zavedena v mnoha státech světa bez ohledu na to, jaká teorie je v daném státě zrovna převládající. Důvody zavedení trestní odpovědnosti právnických osob jsou kategoricky odlišné od teoretických přístupů k pojetí právnických osob. Z toho důvodu zkoumání slučitelnosti teorií s trestní odpovědností právnických osob postrádá smyslu.¹⁶

Právní subjektivita právnických osob není nijak rozporována, tato skutečnost vychází přímo ze zákona. Naopak otázka, zda jsou právnické osoby i svéprávné, už tak jednoznačná není. Právní svéprávnost neboli způsobilost je schopnost nabývat vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem. Jak již bylo řečeno výše, současná právní úprava vychází z teorie fikce, pro kterou je příznačné, že právnické osoby nemají vlastní vůli a absentují způsobilost právně jednat. Z toho důvodu se již nyní setkáváme s konceptem přičitatelnosti, jelikož dle § 161 a násl. OZ se jednání jejich zástupců právnické osobě přičítá a svéprávnost právnických osob je tak fingována. Každé jednání za právnickou osobu tak má povahu zastoupení, nikoliv jednání přímo za právnickou osobu.¹⁷ Zástupcem právnické osoby bude typicky statutární orgán či jeho členové, mohou to být ale i osoby jiné, například likvidátor nebo smluvní zástupce.

Vymezit pojem právnické osoby lze i pomocí znaků, které jsou všem právnickým osobám společné a které musí právnické osoby splňovat.¹⁸ Základním znakem je již zmiňovaná právní subjektivita, kterou právnické osoby mají dle § 118 OZ od svého vzniku do svého zániku. Dalším znakem bude způsobilost právně jednat jednáním svých zástupců, které se právnické osobě přičítá. Důležitými znaky jsou také majetková autonomie, deliktní odpovědnost a organizační struktura. Mezi znaky patří i požadavek na účel, jež mimo jiné určuje postavení právnické osoby v právních poměrech a předmět její činnosti. Ve výčtu

---

¹⁶ ŠÁMAL, P., ELIÁŠ, K. *Několik poznámek k článku „Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“*. Trestněprávní revue, 2015, č. 4, s. 59 a násl.

¹⁷ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 835.

¹⁸ DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 264-267.

nesmí chybět ani technické a identifikační znaky právnické osoby jako jsou název, sídlo a zápis do obchodního rejstříku.

Právnické osoby se dělí na právnické osoby veřejnoprávního a soukromoprávního charakteru, záleží přitom na právní úpravě, o kterou se opírá jejich existence. Právnické osoby práva veřejného jsou upraveny ve zvláštních zákonech a na základě těchto zákonů, případně přímo zákonem, jsou pak zřizovány. Tyto právnické osoby mohou vystupovat i v soukromoprávních vztazích. Typickými příklady veřejnoprávních korporací jsou stát, obce, kraje, ale i třeba státní fondy nebo veřejné vysoké školy.¹⁹

Občanský zákoník dále dělí právnické osoby na korporace, fundace a nadace.

1.2. Důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob

Je zřejmé, že důvody pro a proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob postrádají na významu, neboť k přijetí zákona došlo již v roce 2011. Do této diplomové práce jsou však i tak zahrnuty, jelikož předmětná úprava je stále velmi kontroverzní, a právě důvody a argumenty pro a proti byly na počátku této kontroverze. Nastiňují základní problémy a nedostatky, z nichž některé jsou nerozřešeny dodnes.

1.2.1. Globalizace a rozvoj ekonomiky, rozsáhlé činnosti právnických osob

Právnické osoby mají obrovský vliv na dění v dnešním světě, jsou hlavními pilíři ekonomiky, zaměstnávají osoby fyzické a poskytují jim tak prostředky k uspokojování jejich potřeb. Jsou také vůdčí silou směřující k dosažení pokroku, ať už ekonomického, technologického či sociálního. Často mají velký podíl na ochraně lidských práv a základních svobod v situacích, kdy státy selhávají, příkladem lze uvést Greenpeace, Amnesty International nebo Red Cross. Tyto dobročinné organizace jsou ale spíše výjimkou, většina právnických osob není určena k přínosu lidem, sledují především svůj vlastní prospěch a zisk, přínos lidem je spíše vedlejším produktem jejich činnosti.²⁰

---

¹⁹ DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 267.

²⁰ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 24.

Některé korporace se stávají velmi mocnými, nadnárodními a někdy dokonce i mocnějšími než státy samotné. Dochází k rozmachu protispolečenských aktivit a zvyšuje se míra účasti právnických osob na kriminalitě. Zejména nadnárodní společnosti jsou častým pachatelem trestných činů, především se bude jednat o kriminalitu v oblastech daní, veřejných zakázek, kyberkriminality nebo poškozování spotřebitelů. Některé trestné činy jako jsou obchod s lidmi či organizovaná nelegální migrace, jsou dokonce spojovány především s právnickými osobami. Velice významná je i aktivní ochrana životního prostředí, jehož ohrožování či poškozování je nejčastěji spojováno právě s činností právnických osob, jejichž zásahy do životního prostředí jsou navíc mnohonásobně závažnější než zásahy osob fyzických. Argument znečišťování životního prostředí je určitě významný, což dokazuje i fakt, že právě ochrana životního prostředí byla jedním z hlavních důvodů začlenění trestní odpovědnosti právnických osob do některých zahraničních úprav. Na to navazuje i další dílčí důvod pro přijetí úpravy a tím je skutečnost, že trestní odpovědnost právnických osob již byla zavedena v ostatních státech. Právnické osoby založené v těchto zemích, kde pak zpravidla budou mít i své sídlo, mohou být aktivní i u nás v České republice, větší společnosti zde mohou mít i dceřiné společnosti, což by při páchání trestné činnosti na našem území vyvolávalo časté problematické situace. Tyto společnosti by navíc mohly přesunout sídlo k nám a skrývat se tak před odpovědností.²¹ K tomu trefně Kratochvíl podotýká, že „*ve hře by tak byla, jako již mnohokrát, prestiž ČR v souvislosti s efektivní mezinárodní a zejména evropskou spoluprací ve věcech trestních, kterou by nemohla zachránit ani platná ustanovení § 460q písm. h) a § 460r TrŘ*“.²²

1.2.2. Mezinárodní závazky

V druhé polovině 20. století začala myšlenka úpravy trestní odpovědnosti pronikat z angloamerické kultury do té kontinentální. Hlavním důvodem byla nutnost potrestat právnickou osobu za situace, kdy nebylo možné potrestat konkrétní fyzickou osobu či za situace, kdy potrestání fyzické osoby nebylo z pohledu trestního práva dostačující.²³ Argument existence mezinárodních závazků je nepochybně stěžejní a mohl velmi ovlivnit smýšlení zákonodárců, což vyplývá i z důvodové zprávy k zákonu č. 418/2011 Sb. Určitě stojí

---

²¹ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 48-55.

²² KRATOCHVÍL, V. *Trestní odpovědnost v České republice dosahuje i na právnické osoby*. Právní rozhledy, 2011, č. 19, s. 2.

²³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 517.

za to se pozastavit nad faktem, že dokonce předčil i kriminologická doporučení, i když právě ta by měla být zásadní pro volbu metody regulace. Mezinárodní závazky měly velký vliv i na zvolení modelu trestní odpovědnosti právnických osob, a to modelu právě trestní odpovědnosti, které se mimo jiné budeme věnovat v jedné z následujících subkapitol (viz. 1.4.).²⁴

Již zmíněná důvodová zpráva hovoří o třech mezinárodních smlouvách, kterými je Česká republika vázána a které obsahují závazek přijetí deliktů odpovědnosti právnických osob. Jedná se o Úmluvu OECD o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních transakcích²⁵, Mezinárodní úmluvu OSN o potlačování financování terorismu²⁶ a Trestněprávní úmluvu o korupci^{27,28}. Tyto mezinárodněprávní instrumenty však stanovují především požadavek zavedení odpovědnosti právnických osob a volbu režimu ponechávají signatářským státům.²⁹ Dalším požadavkem je ukládání sankcí, které jsou účinné, přiměřené a odrazující.

Mezinárodní závazky však nelze omezovat pouze na mezinárodní smlouvy, pro Českou republiku vyplývají povinnosti i z legislativy Evropského společenství, resp. Evropské unie, kterou je jakožto členský stát vázána.³⁰ Mnoho směrnic vylučuje vliv sankciování právnických osob na trestní odpovědnost osob fyzických, další pak demonstrativně uvádí sankce, které lze právnickým osobám ukládat.³¹

---

²⁴ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 61.

²⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 25/2000 Sb. m. s. o přijetí Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích.

²⁶ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 18/2006 Sb. m. s. o Mezinárodní úmluvě o potlačování financování terorismu.

²⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 70/2002 Sb. m. s. o Trestněprávní úmluvě o korupci.

²⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011 [cit. dne: 2020-12-28], s. 11.

Dostupná na: <http://psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428>.

²⁹ srov. např. článek 5 odst. 1 Mezinárodní úmluvy OSN o potlačování financování terorismu zní: „Každý stát - smluvní strana přijme v souladu se svými vnitrostátními právními principy nezbytná opatření k tomu, aby právnickou osobu nacházející se na jeho území nebo zřízenou podle jeho zákonů bylo možno činit odpovědnou, jestliže se fyzická osoba odpovědná za řízení nebo kontrolu této právnické osoby dopustila v této funkci trestného činu uvedeného v článku 2. Taková odpovědnost může být trestněprávní, civilněprávní nebo správněprávní.“; článek 3 odst. 2 Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních transakcích, který zní: „V případě, že se podle právního řádu strany trestní odpovědnost nevztahuje na právnické osoby, zajistí taková strana, aby takové právnické osoby podléhaly účinným, přiměřeným a odrazujícím mimotrestním sankcím, včetně sankcí finančních za podplácení zahraničních veřejných činitelů.“

³⁰ KOPECKÝ, Z. *Mezinárodní závazky České republiky k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob*. ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE - IURIDICA, 2017, č. 2, s. 26.

³¹ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 31-32.

Právě mezinárodní organizace (např. Rada Evropy) a supranacionální společenství (Evropská unie) vyvíjející tlak na jejich členské státy velmi uspíšily přijímání úpravy sankcionování právnických osob v evropských zemích.³²

Z důvodové zprávy vyplývá, že na mezinárodní úrovni to nebyly pouze závazky, které byly důvodem k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, ale i skutečnost, že kvůli absenci deliktů odpovědnosti právnických osob některé mezinárodní smlouvy Česká republika neratifikovala a k jiným dokonce nepřistoupila vůbec.³³

Mezinárodní požadavky a tendence kontinentálního práva byly mimo jiné předpokladem zavedení pravé trestní odpovědnosti právnických osob a projevem skutečnosti, že je nezbytné účinně sankcionovat protiprávní jednání korporací, tedy subjektů, které kontrolují a ovlivňují většinu oblastí života společnosti.³⁴

1.2.3. Nedostatečnost individuální trestní odpovědnosti

Trestné činy páchané právnickými osobami jsou velmi často závažné a odstranění následků bývá obtížné, někdy až nemožné. Potrestání pouze fyzické osoby nebo skupiny osob jednoduše nemůže obstát. Odsouzené fyzické osoby by často byly pouze oběťmi beránky a tresty pro ně, v porovnání s následky, směšně nízké. Nelze zapomínat ani na fakt, že fyzické osoby bývají o poznání méně solventní, případné oběti by se tak často odškodnění vůbec nedočkaly. Korporace by také mohly jednajících fyzické osoby dokonce odměňovat.³⁵

Dalším problémem je nemožnost dovození individuální trestní odpovědnosti, tedy nemožnosti určit konkrétní fyzickou osobu, která jednala, i když o samotném spáchání trestného činu nebude pochyb. Především velké společnosti mohou mít velmi spletitou strukturu, která je značně netransparentní. Společnosti také mohou firemní kulturu přímo pro trestnou činnost záměrně vytvářet, netransparentnost podporovat a stěžovat tak práci orgánům činným v trestním řízení. Dalším úskalím v identifikaci konkrétních osob představuje dělba práce, kdy je často nemožné určit kdo, jakou měrou a jestli vůbec se na jednání podílel.

---

³² FENYK, J. *Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* [online]. Brno: Masarykova univerzita. [cit. dne: 2021-02-28], s. 2. Dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/trest/fenyk.pdf>.

³³ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011 [cit. dne: 2021-03-22], s. 10. Dostupná na: <http://psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428>.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 57.

Určení jednání konkrétních osob bude srovnatelně obtížné i při rozhodování kolektivních orgánů společnosti.³⁶ Jelínek k těmto problémům však trefně dodává, že jsou vyvolávané především neschopností systému určit viníka, kdy odpovědnost právnické osoby pak fakticky zakrývá odpovědnost osob fyzických.³⁷ Některé trestné činy jsou také specifické tím, že vyjdou najevo až za mnoho let, určení viníka pak bývá často nemožné. Typickými příklady budou trestné činy hospodářské nebo trestné činy proti životnímu prostředí.

Namísto individuální trestní odpovědnosti se tedy prosazuje odpovědnost „organizovaná“ či „strukturovaná“³⁸

1.2.4. Nepropracovanost mimotrestních možností

Před zakotvením trestní odpovědnosti právnických osob do našeho právního řádu byly právnické osoby postihovány podle práva správního, to se jevílo nedostatečným hned z několika důvodů. Fyzické osoby byly za spáchaný trestný čin stíhány podle práva trestního jako *ultima ratio*, což bezesporu zakládalo určitou nerovnost mezi osobami právnickými a fyzickými.³⁹ Správní právo sice reagovalo na protispoločenské aktivity právnických osob vytvořením skutkových podstat, které mohly naplnit jen ony, avšak tato úprava se již od počátku potýkala s kritikou ohledně roztržitosti, komplikovanosti a absencí úpravy obecných institutů.⁴⁰ Významným posunem bylo zajisté přijetí přestupkového zákona⁴¹, který částečně zhojuje roztržitost a upravuje obecné instituty. Tento zákon také přibližuje správní trestání tomu trestnímu, což odpovídá koncepci nahlížení na veřejnoprávní trestání jako na jeden celek.⁴²

I přesto je však správní právo k trestání závažných a společensky škodlivých jednání nedostatečné. Správní řízení není zdaleka tak propracované jako řízení trestní, které skýtá lepší záruky na dodržování zákonnosti⁴³, a to silnějším postavením jak obviněného, tak poškozeného. Zároveň řízení probíhající podle trestního procesního předpisu dovoluje užití

³⁶ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 36.

³⁷ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 59.

³⁸ Tamtéž, s. 56.

³⁹ HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8 vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 449.

⁴⁰ MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. *Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda*. Trestní právo, 2001, č. 3, s. 11.

⁴¹ Zákon č. 250/2016 o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

⁴² MATES, P. *Nad některými oblastmi nového zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich*. Bulletin advokacie, 2016, č. 12, s. 25.

⁴³ MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?* Trestní právo, 2000, č. 7-8, s. 7.

donucovacích a jiných opatření, která správní řízení nezná nebo nepřipouští, jedná se například o prohlídky různých druhů prostor, nasazení agenta či odposlechy telefonních hovorů.⁴⁴ Ve správním právu lze postihovat pouze jednání, jehož protiprávnost vyplývá z porušení striktně definovaných a konkrétních pokynů, dle kterých se má subjekt chovat, což vede k absenci trestání za porušení obecných pravidel, jako je například pravidlo nepoškozovat zdraví.⁴⁵ V oblasti správního práva nejsou uzavřeny mezinárodní smlouvy o právní pomoci, Česká republika buď není stranou takových smluv, nebo je smlouvami naopak vyžadováno, aby ve věci rozhodoval trestní soud. Mohlo by pak docházet k porušování mezinárodních závazků, které stanovují, že je nezbytné efektivně stíhat právnické osoby za trestný čin i v cizině. Další úskalí správního trestání je spatřováno v tom, že ohledně fyzické osoby by v rámci stíhání rozhodovaly orgány činné v trestním řízení, zatímco ohledně právnické osoby orgány správní, což určitě nelze považovat za účelné.⁴⁶ Správní právo je založeno na objektivní odpovědnosti s možností liberace, kdy břemeno tvrzení a břemeno důkazní leží na právnické osobě, což je velký rozdíl oproti trestní odpovědnosti právnických osob, kde důkazním břemenem zatíženy nejsou, resp. by být neměly (viz. 4.3.).⁴⁷

1.2.5. Postavení reálného subjektu a rovnováha práv a povinností

Trestní odpovědnost právnických osob může být odůvodňována i jejich reálnou existencí, povahou a přiznáním jejich postavení ze strany státu. Jsou to entity schopné vlastnit majetek, mít svou vlastní identitu, jsou to plnohodnotné soukromoprávní subjekty se soukromoprávní odpovědností. Právnické osoby jsou samostatné, jejich osobnost je nezávislá na jejich vlastnících, vedení či zaměstnancích, což se projevuje i jejich možností a schopností činit morální úsudky nezávisle na nich.⁴⁸ Jak již bylo zmíněno výše, právnické osoby jsou odpovědné jak podle práva správního, tak podle práva civilního, proč by tedy nemohly být odpovědny i podle práva trestního?

Rovnováha práv a povinností mezi osobami fyzickými a osobami právnickými má nepochybně také své místo v důvodech podporujících trestní odpovědnost právnických osob.

---

⁴⁴ FENYK, J. *Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* [online]. Brno: Masarykova univerzita. [cit. dne: 2021-03-11], s. 5-6. Dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/trest/fenyk.pdf>.

⁴⁵ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 72.

⁴⁶ Tamtéž, s. 65-66.

⁴⁷ Tamtéž, s. 70-71.

⁴⁸ FRIEDMAN, L. *Defence of Corporate Criminal Liability*. Harvard Journal of Law & Public Policy. 1999-2000, vol. 23, s. 846-862.

Právnícké osoby jsou vybaveny mnoha právy, je tedy správné a žádoucí, určit jim i rozsah povinností. Práva mohou představovat určitý souhrn výhod, bylo by tedy nespravedlivé neurčit jim i jejich protipól, tedy nevýhody, resp. povinnosti. Takové počínání by způsobovalo zvýhodnění a preferenci právníckých osob před těmi fyzickými.⁴⁹

1.3. Důvody proti zavedení trestní odpovědnosti právníckých osob

1.3.1. Právnícké osoby jsou pouhou fikcí

Jedním z hlavních argumentů proti zavedení trestní odpovědnosti právníckých osob je přesvědčení, že právnícké osoby jsou jen fikce. Tento názor se samozřejmě zakládá na Savignioho teorii fikce a je potvrzován i principem „*societas delinquere non potest*“⁵⁰ pocházejícím z římského práva, ze kterého kontinentální právo vychází. Právnícká osoba sama nejedná, nemá svou vlastní vůli, bez vůle pak nemůže jednat zaviněně a nelze dovozovat trestní odpovědnost.⁵¹ Vůli mají jen osoby fyzické a právnícké osoby jsou pouhým nástrojem, který mohou lidé bezmezně ovládat, stejně tak jako vrah mající sekeru ve své ruce.⁵² Tento názor měl zajisté své uplatnění v minulosti, nicméně nyní, společně s čistou teorií fikce, je již překonaný. Pojetí právníckých osob prošlo dlouhým vývojem, na jehož konci je uznání právní subjektivity jako reálnému subjektu, který je vybaven právy a povinnostmi, při jejichž výkonu je schopný vyvolávat účinky i u třetích osob a výrazně se tak podílet na společenském vývoji.

1.3.2. Nezpůsobilost jednat, resp. jednat zaviněně

Tento argument úzce souvisí s argumentem předchozím, oba jsou založeny na teorii fikce a tedy, že právnícká osoba není schopna samostatně jednat, protože nemá vlastní vůli. Za právníckou osobu vždy fakticky jedná osoba fyzická, jejíž jednání se pak právnícké osobě

---

⁴⁹ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 62.

⁵⁰ tento princip znamená, že právnícká osoba nemůže jednat protiprávně, přípustná je tedy jen individuální trestní odpovědnost.

⁵¹ BERAN, K. *Trestní odpovědnost právníckých osob z hlediska teorie fikce*. *Trestněprávní revue*, 2014, č. 5, s. 111. Beran se dále domnívá, že princip „*societas delinquere non potest*“ nelze v této souvislosti užít, neboť societa je od právnícké osoby, kterou římské právo neznalo, odlišná.

⁵² FRANC, P. *Nád návrhem zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob*. *Soudce*, 2010, č. 6, s. 36.

může pouze přičítat, není tak naplněna objektivní stránka trestného činu a nelze dovozovat trestní odpovědnost.⁵³ Tento názor se zdá spíše účelový, v soukromém právu za právnické osoby také jednají statutární orgány, jejichž jednání je považováno za jednání společnosti, kterým je společnost vázána a je za něj odpovědná. Není zde žádný logický důvod se od tohoto pojetí v rovině trestního práva odchylovat. S tímto názorem souhlasí i Musil, když konstatuje, že pokud právnická osoba může jednat konformně, tak nepochybně může jednat i v rozporu s právními předpisy.⁵⁴ Při přijetí ZTOPO byl tento argument ještě méně přiléhavý, neboť předchozí občanský zákoník vycházel z teorie reality, nikoliv z teorie fikce jako nynější občanský zákoník. Beran v této souvislosti upozorňuje, že pokud soukromé právo koncepčně vychází z jiné teorie než ZTOPO, nevyhnutelně to musí vést k negativním důsledkům při aplikaci ZTOPO.⁵⁵ Opačného názoru je Šelleng, který uvádí, že ZTOPO při vzniku trestní odpovědnosti vyžaduje jednání pouze osob fyzických, jejichž jednání se právnické osobě přičítá, osoba právnická tak sama nejedná. Pokud by ZTOPO se svéprávností právnických osob počítal, bylo by možné koncepci přičitatelnosti převzít bez změn z občanského zákoníku v té době účinném a přičítat právnické osobě trestný čin na základě jejího vlastního jednání učiněného prostřednictvím svých zástupců.⁵⁶

Navazujícím argumentem je pak nezpůsobilost jednat zaviněně. Trestní odpovědnost je založena na zavinění, které chápeme jako vnitřní psychický stav pachatele k jednání a následku, který se skládá ze dvou složek - vědění a volní. Právnické osoby však psychiku absentují a dovozování zavinění by pak bylo velmi složité. Na tento argument je vhodné reagovat konstatováním, že pojem pachatele je definován jak v zákoně č. 40/2009 Sb. trestní zákoník (dále jen „TZ“), tak v ZTOPO. Jelikož ZTOPO je právní úpravou speciální, použijeme právě ji před tou obecnou, tedy trestním zákoníkem, kde je nutné naplnit všechny znaky trestného činu. ZTOPO obsahuje novou konstrukci trestného činu, která subjektivní stránku nevyklučuje, dává ji však jiný obsah, když trestní odpovědnost právnické osoby dovozuje jen tehdy, pokud jí může být jednání některé z osob vypočtených v § 8 odst. 1 ZTOPO, přičítáno. Institut zavinění je tak nahrazen přičitatelností.⁵⁷ K subjektivní stránce u právnických osob Kratochvíl uvádí „*Chybí zde typický vnitřní subjektivní vztah fyzického pachatele k ostatním znakům trestného činu založený na volní a vědomostní složce jeho*

⁵³ JANDA, P. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Právní fórum, 2006, č. 5, s. 171.

⁵⁴ MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?* Trestní právo, 2000, č. 7-8, s. 3.

⁵⁵ BERAN, K. *Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu z pohledu nového občanského zákoníku*. Trestněprávní revue, 2014, č. 7-8, s. 179 a násl.

⁵⁶ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 103.

⁵⁷ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 81.

zavinění. ZTOPO proto zavádí odpovědnost právnické osoby za kvalifikovaná jednání jednotlivce nebo kolektivního orgánu (§ 8 odst. 1).⁵⁸

1.3.3. Trestní odpovědnost zavádí kolektivní vinu

Trestní odpovědnost právnických osob porušuje princip personality trestů a zasahuje tak všechny členy právnické osoby včetně těch, které s protiprávním jednáním nemají nic společného. U akcionářů, především těch velkých, se dá argumentovat, že se na řízení a chodu společnosti podílejí, a tak nelze zcela vyloučit jejich přičinění. Možnost stíhání společnosti je také neoddelitelnou součástí rizika bytí akcionářem. Věřitelé sice podíl na řízení nemají, ale jistě také počítají s určitým rizikem při poskytování prostředků společnosti. Naopak trestání řadových zaměstnanců bude prakticky vždy nespravedlivé, ti se na řízení nepodílejí, ani nechtějí podstupovat žádné riziko. Od spáchání trestného činu do uložení trestu také může uběhnout delší časový úsek a jednající osoby už vůbec nemusí být součástí společnosti.⁵⁹ Na druhou stranu je vhodné uvést, že analogické sekundární účinky trestů se objevují i u trestání osob fyzických, například při nepodmíněném odnětí svobody živitele rodiny.⁶⁰ Jako protiargument lze také uvést, že osoby zmiňované výše měly z protiprávního jednání také určitý prospěch.⁶¹

1.3.4. Trestní právo by mělo být *ultima ratio*

Trestní právo má být užito pouze pokud jsou porušeny nebo ohroženy zájmy a společenské hodnoty určené v TZ nebo pokud jiné prostředky selhávají. Důvodem je skutečnost, že trestní právo způsobuje citelné újmy na právech osob a nesmí tak být nástrojem nepřiměřeného porušování lidských práv a základních svobod.⁶² Jiná než trestní odpovědnost by nenarušovala tradiční trestněprávní principy jako *nullum crimen sine culpa*, individuální trestní odpovědnost nebo *ne bis in idem*.⁶³ Tento argument má určitě své opodstatnění a nelze

⁵⁸ Kratochvíl, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 534.

⁵⁹ ROHÁČ, I. *Důvody „proti“ zavedení trestnej zodpovednosti právnických osob*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 56.

⁶⁰ MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?* *Trestní právo*, 2000, č. 7-8, s. 5 a násl.

⁶¹ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde Praha, 2007, s. 101 a násl.

⁶² FENYK, J. *Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. dne: 2021-03-11], s. 6. Dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/trest/fenyk.pdf>.

⁶³ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 85.

než souhlasit, že v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe by měly být méně závažné delikty trestány podle práva správního, avšak závažnější a více škodlivé podle práva trestního.

1.3.5. Přetížení trestní justice

Přijetí trestní odpovědnosti právnických osob má nepochybně značný vliv na vytíženost soudního systému. Je samozřejmostí, že osob fyzických je a bude stíháno mnohem více, avšak od přijetí ZTOPO zaznamenáváme stoupající statistiku stíhání právnických osob⁶⁴ a stejný vývoj se dá očekávat i v budoucnu. Trestní soudy jsou přetíženy jak personálně, tak finančně. Určitým východiskem se může zdát účelné stíhání jen některých kauz, to by ale mělo za následek porušení principu rovnosti stíhání fyzických a právnických osob a dalších základních trestněprávních zásad.⁶⁵ Nelze opomíjet ani policejní orgány a státní zastupitelství, které mohou mít s rozšířením jejich agendy také nemalé obtíže.⁶⁶ Tento důvod je tedy bohužel spíše přílehlavý, soudy jsou nepochybně přetíženy, a to nejen ty trestní. Otázkou však zůstává, zda je možné argumentovat proti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob neschopností systému.

1.4. Modely trestní odpovědnosti

Pro pochopení konceptu přičitatelnosti trestného činu právnické osobě je zapotřebí vymezit a klasifikovat možná řešení trestní odpovědnosti právnických osob za spáchaný trestný čin. Trestní odpovědnost právnických osob již byla zakotvena ve většině států kontinentální právní kultury, nicméně jednotlivé úpravy se mnohdy liší. Z toho důvodu se právní teoretici snaží v jednotlivých právních řádech hledat jak podobnosti, tak rozdíly a vytvářet tak jakési modely trestní odpovědnosti. Těchto modelů je mnoho, představíme si tedy především ty základní.

---

⁶⁴ Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019 [online]. Nejvyšší státní zastupitelství, vydáno 15. 6. 2019 [cit. dne: 2021-01-07], s. 30. Dostupné na: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf>.

⁶⁵ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 90.

⁶⁶ ROHÁČ, I. *Důvody „proti“ zavedení trestnej zodpovednosti právnických ôsob*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 57-58.

Kavěna ve své studii považuje za základní modely ten americký, anglo-francouzský a německý.⁶⁷ Americký a částečně i anglo-francouzský model, jak již z názvu vyplývá, spadá do angloamerické právní kultury. Při zkoumání koncepce trestní odpovědnosti právnických osob se však nelze omezovat pouze na kontinentální právní systém, neboť nejenom že se systémy ovlivňují, ale trestní odpovědnost právnických osob existovala v angloamerických systémech o poznání dříve, a nabízí se tak čerpat z jejich mnoholetých studií a zkušeností.

Podle amerického modelu může být právnická osoba odpovědná za jakékoliv porušení trestního práva svým zaměstnancem, případně skupinou zaměstnanců, pokud jejich společné jednání naplňuje skutkovou podstatu trestného činu. Další podmínkou je, aby tyto osoby jednaly v rámci své náplně práce a jménem právnické osoby. Toto pojetí vychází z tzv. agregační teorie, která stanovuje velmi širokou odpovědnost právnických osob, neboť jsou odpovědné za prakticky všechny trestné činy svých zaměstnanců.⁶⁸ Podstatou této teorie je názor, že při rozhodování právnické osoby, které je výsledkem projevu vůle více fyzických osob, vzniká tzv. kolektivní vědomí, u něhož se předpokládá, že se váže ke konkrétnímu předvídatelnému následku.⁶⁹

Pojetí odpovědnosti podle anglo-francouzského modelu není zdaleka tak široké jako u modelu předchozího. Trestní odpovědnost právnické osoby nastává pouze při porušení trestního práva jednotlivcem, který zastává vysokou funkci nebo který má zásadní rozhodovací pravomoc v rámci organizační struktury společnosti. V praxi se tedy mnohdy stává, že především velké společnosti se odpovědnosti vyhnou, neboť mají velmi decentralizované rozhodování.⁷⁰ Při zamyšlení se nad důvody pro zavedení trestní odpovědnosti právnických osob, které byly rozebrány v předchozí subkapitole (viz. 1.2.3.), si lze určitě vzpomenout na problém nemožnosti dohledání konkrétní fyzické osoby, který by byl zajisté vytýkán i zde.

Německý model odpovědnosti právnických osob je značně odlišný, je totiž správní, nikoliv trestní. Systém správních sankcí je však natolik propracovaný, že zásadně plní stejnou

---

⁶⁷ KAVĚNA, M. *Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích EU* [online]. Parlament České republiky. Parlamentní institut, studie č. 5. 270, vydáno duben 2007, aktualizováno červen 2016 [cit. dne: 2021-01-12], s. 6. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20954>.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ FENYK, J. *Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim* [online]. Brno: Masarykova univerzita. [cit. dne: 2021-03-11], s. 4. Dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/trest/fenyk.pdf>.

⁷⁰ KAVĚNA, M. *Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích EU* [online]. Parlament České republiky. Parlamentní institut, studie č. 5. 270, vydáno duben 2007, aktualizováno červen 2016 [cit. dne: 2021-01-12], s. 7. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20954>.

funkci jako právo trestní, hodnotíme-li prevenci, předvídatelnost, jednoznačnost a spravedlnost.⁷¹ Oproti tomu ale neplní funkci odplaty, neboť správní sankce nepředstavují takové morální stigma, jako sankce trestní.⁷²

Pravděpodobně nejčastější způsob vymezení deliktní odpovědnosti právnických osob je dělení na modely pravé trestní odpovědnosti, nepravé trestní odpovědnosti a na jiné způsoby regulace, kde bude hlavním představitelem model administrativněprávní.

U pravé trestní odpovědnosti je právní úprava obsažena přímo v trestním zákoníku nebo v zákoně zvláštním. Právnická osoba odpovídá za vymezený okruh trestných činů a při jejich spáchání se jí v trestním řízení ukládá trestněprávní sankce.⁷³ Tento model trestní odpovědnosti byl zvolen i u nás, stejně jako ve většině států Evropské unie. V tomto pojetí lze právnickou osobu postihnout i v případě, že se nepodaří zjistit, která konkrétní osoba trestný čin spáchala.⁷⁴ Z důvodové zprávy vyplývá, že právě to byl rozhodující důvod pro upřednostnění pravé trestní odpovědnosti před nepravou trestní odpovědností, o které zákonodárci uvažovali také.⁷⁵

V případě nepravé trestní odpovědnosti lze právnické osobě uložit trestněprávní, resp. *quasi* trestní sankce, i přesto, že trestní odpovědnost právnických osob v zákoně výslovně upravena není.⁷⁶ Sankce se tady nenazývají tresty, ale jinak, například „*přídavné důsledky*“.⁷⁷ Subjektem trestní odpovědnosti jsou osoby fyzické, nikoliv osoby právnické. Uložení sankce právnické osobě je tak závislé na prokázání trestní odpovědnosti konkrétní fyzické osoby, což se samozřejmě ne vždy podaří. V určitých případech dokonce nemusí být fyzická osoba odpovědná vůbec. Tento model byl užíván například na Slovensku, ale v roce 2016 od něj naši sousedé upustili a zavedli také pravou trestní odpovědnost.⁷⁸

---

⁷¹ Tamtéž.

⁷² POP, A. *Criminal liability of corporations - comparative jurisprudence*. Michigan State University, 2006, s. 13.

⁷³ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Leges, 2007, s. 22.

⁷⁴ ŠÁMAL, P. *K trestněprávní odpovědnosti právnických osob*. Bulletin advokacie, 2011, č. 11, s. 22.

⁷⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [online]. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011 [cit. dne: 2021-01-28], s. 29. Dostupná na: <http://psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428>.

⁷⁶ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?* Právní rádce, 2011, č. 12, s. 22.

⁷⁷ KRATOCHVÍL, V. *Trestněprávní odpovědnost právnických osob a jednání za jiného*. Právní obzor 2002, č. 4, s. 366.

⁷⁸ Institut nepravé trestní odpovědnosti byl do slovenského právního řádu vnesen zákonem č. 224/2010 Z.z. ktorým se mení a doplňa zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov, a o zmene a doplnení niektorých zákonov; s účinností ke dni 1. července 2016 byl tento institut nahrazen pravou trestní odpovědností zákonem č. 91/2016 Z.z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Jiný způsob regulace je od předchozích dvou modelů značně rozdílný, neboť jde o jiné než trestní řešení. Typickým příkladem může být již zmiňovaný německý model, tedy model administrativněprávní. Jak již bylo řečeno výše, tento model je nepochybně rovnocenný svou funkčností modelům trestním. Zde považujeme za vhodné zdůraznit, že administrativněprávní model je v souladu s mezinárodními závazky, jelikož ty vyžadují ukládání účinných, přiměřených a odstrašujících sankcí, čehož je jistě dosaženo.

1.5. Rozsah kriminalizace

Na závěr obecné části této práce považujeme za nezbytné rozebrat i otázku rozsahu kriminalizace, neboť je to otázka nesmírně důležitá, koncepční a nepochybně i problematická. Věcná působnost ZTOPO je vymezena v § 7, který obsahuje negativní výčet trestných činů, tedy činů, kterých se právnická osoba dopustit nemůže. Věcnou působností chápeme okruh společenských zájmů, na které zákon dopadá.⁷⁹ ZTOPO nedefinuje žádné speciální trestné činy, kterých by se mohla dopustit jen osoba právnická.

Vymezení rozsahu kriminalizace negativním výčtem trestných činů předcházelo vymezení pozitivní. Původní znění zákona⁸⁰ připouštělo pouze 84 trestných činů, kterých se právnická osoba mohla dopustit. Šlo zejména o trestné činy, jejichž stíhání vyžadovalo mezinárodní a unijní právo, výjimkou byly trestné činy daňové, protože jejich úprava spadá do výlučné pravomoci členských států.⁸¹ Výčet trestných činů byl následovně rozšířen zákonem č. 141/2014 Sb. o další 4 trestné činy.⁸² Pozitivní vymezení bylo odbornou veřejností kritizováno, jelikož některé trestné činy nesmyslně chyběly. Dalším důvodem bylo i to, že pokud došlo k určité změně v TZ, například vznikla-li nová skutková podstata a zákonodárce rozhodl, že změna bude dopadat i na právnické osoby, bylo nezbytné novelizovat i ZTOPO. Výčet obsahoval například trestný čin obchodování s lidmi dle § 168 TZ, nikoliv však už obdobné trestné činy zbavení osobní svobody dle § 170 TZ a zavlčení dle § 172 TZ. Dále nechyběl trestný čin vydírání dle § 175 TZ, ale trestný čin loupeže dle §

---

⁷⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 81.

⁸⁰ ZTOPO s účinností do 1. 8. 2014.

⁸¹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 65.

⁸² JELÍNEK, J. *Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. Bulletin advokacie, 2017, č. 4, s. 17-18.

173 TZ, který je k vydírání speciální, zahrnut nebyl.⁸³ Zákon se dostal do hledáčku kritiků i z důvodu nezařazení žádného trestného činu proti životu či zdraví, i když katalog trestných činů umožňoval uplatnění trestní odpovědnosti, pokud způsobení těžké újmy na zdraví či smrti bylo znakem kvalifikované skutkové podstaty jednoho z trestných činů, které katalog obsahoval.⁸⁴

Zákonem č. 183/2016 Sb. došlo ke změně koncepce vymezení věcné působnosti, nově § 7 ZTOPO obsahuje výčet negativní. K tomu Jelínek trefně konstatuje, že „*efektivita právní úpravy trestní odpovědnosti právnických osob záleží nikoliv na tom, kolika trestných činů se právnická osoba může dopustit, ale spíše na tom, jak se zákonodárci podaří vymezit ty trestné činy, kterých se právnická osoba dopustit nemůže.*“⁸⁵ Podle důvodové zprávy lze rozdělit trestné činy, které jsou ve výčtu obsaženy, do tří kategorií.⁸⁶ První kategorií jsou trestné činy, kterých se právnická osoba dopustit nemůže, jelikož se jich z povahy věci mohou dopustit jen osoby fyzické. Konkrétně půjde například o trestné činy opilství nebo vraždy novorozeného dítěte matkou. Druhou kategorií představují trestné činy, jejichž znaky skutkové podstaty jsou úzce navázány na osobu fyzickou a v takových případech by se velmi obtížně konstruovala přičitatelnost takového jednání. Lze uvést trestné činy soulože mezi příbuznými a dvojího manželství. Poslední kategorie obsahuje trestné činy s konkrétním nebo speciálním subjektem, tam se řadí například trestný čin zneužití zastupování státu a mezinárodní organizace. Předkladatel předmětné novely také tvrdí, že sice není vyloučeno, aby se na těchto trestných činech podílel někdo jiný ve formě účastenství, nebylo by však vhodné toto jednání přičítat právnickým osobám, protože půjde především o excesy fyzických osob. S tím ovšem nelze souhlasit, účastenství právnických osob může mít značný vliv na protiprávní jednání osob fyzických, které navíc může představovat velkou společenskou škodlivost. Nelze vyloučit ani samotné pachatelství například v případě extrémistických politických stran.⁸⁷

Výčet naopak neobsahuje trestné činy, za které by právnická osoba být odpovědná neměla. První skupinou jsou trestné činy, u kterých je to vyloučeno z povahy věci, neboť nelze spravedlivě požadovat, aby právnická osoba činila kroky k jejich předcházení, nebo u

⁸³ JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. Bulletin advokacie, 2014, č. 9, s. 18.

⁸⁴ DANKOVÁ, K. *K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob*. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 303.

⁸⁵ JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinut se z trestní odpovědnosti*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 44.

⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 183/2016 Sb. kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů [online]. Vláda České republiky, vydáno 27. 8. 2014 [cit. dne: 2021-02-08], s. 13-14. Dostupná na: <https://www.psp.cz/doc/00/11/08/00110888.pdf>.

⁸⁷ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 97.

nichž je to zcela vyloučeno. Druhá skupina obsahuje trestné činy, které by neměly být kriminalizovány z důvodu respektování principu *ultima ratio*.⁸⁸

Šámal hodnotí změnu katalogu vesměs pozitivně, když uvádí, že došlo k eliminaci opomenutí určitých trestných činů v pozitivním výčtu a tím byly zhojeny podstatné nedokonalosti předchozí úpravy.⁸⁹ Katalog obsahuje pouze 51 trestných činů, lze ovšem s jistou nadsázkou hovořit o generální trestní odpovědnosti právnických osob, neboť fakticky jich je obsaženo jen 21, k některým trestným činům téměř nedochází, například k vojenským.⁹⁰ V této souvislosti upozorňuje Gvozdek na fakt, že návrh zákona nevycházel z kriminologického či statistického zhodnocení dosavadní úpravy či z aplikačních zkušeností, ale opíral se pouze o hypotetické úvahy a soudy.⁹¹ Statistické údaje ukazují, že se právnické osoby dopouštěly především typicky majetkových a hospodářských trestných činů.⁹² V takovém případě se jeví rozumnějším postupovat spíše zdrženlivě a zaměřit se na frekventované trestné činy, nikoliv zařazovat i trestné činy, kterých se budou právnické osoby dopouštět minimálně, nebo jejichž zařazení je problematické.⁹³

Na tomto místě je patřičné představit konkrétní příklady, kdy nezařazení určitých trestných činů do výčtu v § 7 ZTOPO může činit aplikační obtíže. Skutkové podstaty trestných činů byly vytvořeny na podkladě mnoholetých poznatků a praxe pro osoby fyzické, u některých může být jejich uplatňování i na osoby právnické obtížné.⁹⁴ Z toho důvodu by bylo logické rozšířit výčet o trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky dle § 146a TZ, u něhož by se odpovědnost právnické osoby dovozovala velmi těžko. V tomto případě není téměř možné činit preventivní kroky k předcházení jednání např. v rozrušení nebo úleku.⁹⁵ Zároveň se od trestného činu zabití dle § 141 TZ, který je ve výčtu obsažen, liší

---

⁸⁸ PELC, V. *Trestní odpovědnost právnických osob za praní peněz*. In *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica*, vol. LXIII. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2, s. 43.

⁸⁹ ŠÁMAL, P. *Trestní odpovědnost právnických osob po novele provedené zák. č. 183/2016 Sb.* *Acta Iuridica Olomucensia*, 2018, č. 2, s. 19.

⁹⁰ JELÍNEK, J. *Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 4, s. 20.

⁹¹ GVOZDEK, F. *Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. *Bulletin advokacie*, č. 11, 2016, s. 44.

⁹² TIBITANZLOVÁ, A. *Sankcionování právnických osob a praxe českých trestních soudů*. *Bulletin advokacie*, č. 10, 2016, s. 34.

⁹³ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 240.

⁹⁴ JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinut se z trestní odpovědnosti*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 44.

⁹⁵ PELC, V. *Limity trestní odpovědnosti právnických osob*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob - pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 68.

pouze následkem.⁹⁶ Dalším absentujícím je trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 TZ, jehož skutková podstata předpokládá přechovávání látky a jedu pro vlastní potřebu, což je u právnické osoby vyloučeno. Nelze uvažovat ani o možnosti úcastenství, jelikož takové jednání by naplňovalo skutkovou podstatu jiného trestného činu. V katalogu chybí také trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby dle § 195 TZ. To považujeme přinejmenším za udivující, protože například školské zařízení, pečující o dítě nebo svěřenou osobu, naplnit tuto skutkovou podstatu určitě může. Nezařazení trestných činů účasti na sebevraždě dle § 144 TZ a osvobození vězně dle § 338 TZ s odkazem na princip *ultima ratio* považujeme také za chybné, neboť společenská škodlivost těchto trestných činů může být značná.⁹⁷

---

⁹⁶ JELÍNEK, J. *Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. Bulletin advokacie, 2017, č. 4, s. 21.

⁹⁷ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 98-99.

2. Přičitatelnost trestného činu právnické osobě

2.1. Obecně k přičitatelnosti

Na úvod této kapitoly je vhodné poznamenat, že samotné slovní označení „přičitatelnost“ bývá odbornou veřejností kritizováno. Za výstižnější termín je označována „vytýkatelnost“, neboť přičitatelnost je teorií chápána i jako naplnění materiálních i formálních znaků skutkové podstaty trestného činu, k čemuž při dovozování odpovědnosti právnické osobě nedochází.⁹⁸

Kapitolou věnovanou výhradně přičitatelnosti trestného činu *stricto sensu* se tento výzkum dostává do jádra samotného zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. ZTOPO vychází z pojetí, že právnické osoby mohou jednat jak v souladu, tak v rozporu s právem. Zde je příhodné odkázat na jeden ze stěžejních argumentů odpůrců trestní odpovědnosti právnických osob, které byly podrobně rozebrány v předchozí kapitole (viz 1.3.2.), a to že pokud právnická osoba nemá vůli, nemůže jednat, nemůže tak jednat ani zaviněně a tím pádem ani v rovině trestního práva, nemůže spáchat trestný čin. Trestní odpovědností právnických osob dochází ke konfrontaci se základními zásadami trestního práva, především s odpovědností pouze za zavinění. Právě z toho důvodu bylo nezbytné rozřešit problematiku spáchání skutku naplňujícího znaky trestného činu jako primární podmínku pro odpovědnost právnických osob.⁹⁹ Za tímto účelem užívá ZTOPO konstrukci přičitatelnosti. Již zde považujeme za nutné zdůraznit, že přičitatelnost nenarušuje zásadu odpovědnosti za zavinění, takto konstruovaná odpovědnost představuje zvláštní subjektivní odpovědnost, která navazuje na subjektivní stránku osob fyzických, od viny osob fyzických je však odlišná.¹⁰⁰ Subjektivní stránce právnické osoby se práce věnuje podrobněji níže. Dále je nezbytné zdůraznit, že trestní odpovědnost právnických osob nezakládá objektivní odpovědnost.

Konstrukce přičitatelnosti není žádné novum, je možné se s ní setkat jak v občanském zákoníku, tak v zákoně č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (dále jen

---

⁹⁸ FENYK, J. *Základy trestní odpovědnosti a nedostatek trestnosti činu právnických osob*. In KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 535.

⁹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 168.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 176.

„ZOK“). Institut byl znám i trestnímu právu ještě před přijetím trestní odpovědnosti právnických osob. Hovoříme o případech, kdy jednání jedné osoby má za následek trestní odpovědnost osoby jiné. Tak tomu je u nepřímého pachatelství dle § 22 odst. 2 TZ, kdy pachatel užívá ke spáchání trestného činu jinou, trestně neodpovědnou osobu jako živý nástroj. V obecném smyslu se přičitatelnost v TZ vyskytuje například v ustanovení § 114 odst. 2, který upravuje institut jednání za jiného, kdy se fyzické osobě přičítá určité zvláštní postavení právnické osoby.¹⁰¹ Trestní odpovědnost právnických osob, resp. přičitatelnost však stojí na myšlence odlišné, na myšlence, jejímž příznačným rysem je skutečnost, že nositelem trestní odpovědnosti má být osoba právnická.¹⁰²

Právnické osoby jsou subjekty práva odlišné od osob fyzických, které jsou uměle vytvořeny a nadány právní osobností od svého vzniku do svého zániku.¹⁰³ Úprava v ZTOPO odpovídá úpravě soukromoprávní, dle které právnická osoba nedisponuje právní svéprávností, její vůli nahrazují její orgány, které ji zastupují.¹⁰⁴ § 8 ZTOPO však vykazuje určitou nekoncepčnost, když v odstavci prvním právnická osoba jedná, zatímco v odstavci druhém se jednání právnické osobě pouze přičítá. Tato nevyhraněnost je následkem nejspíše toho, že cílem je postihovat nejen právnické osoby našeho práva, ale i ty zahraniční, jejichž způsob jednání může být upraven rozdílně. Ustanovení § 167 OZ obsahuje soukromoprávní obdobu přičitatelnosti, která však cílí na odlišný okruh osob, navíc stanovuje pouze závaznost, nikoliv přičtení daného jednání. To mimo jiné může znamenat, že se čin v trestním řízení právnické osobě sice přičte, nebude ale odpovědná za případnou škodu.¹⁰⁵

Jak již vyplývá z předchozího textu, přičitatelnost zákonodárce vtělil do ustanovení § 8 ZTOPO, jehož první dva odstavce, které jsou pro tuto kapitolu zásadní, zní:

(1) Trestným činem spáchaným právnickou osobou je protiprávní čin spáchaný v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednal-li tak

a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu, anebo jiná osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,

b) osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a),

¹⁰¹ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 100.

¹⁰² JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 71.

¹⁰³ OZ § 118.

¹⁰⁴ OZ § 161-166.

¹⁰⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 181-182.

c) ten, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo

d) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení (dále jen „zaměstnanec“) při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c),

jestliže jí ho lze přičítat podle odstavce 2.

(2) Právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu uvedeného v § 7, jestliže byl spáchán

a) jednáním orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c), nebo

b) zaměstnancem uvedeným v odstavci 1 písm. d) na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v odstavci 1 písm. a) až c) anebo proto, že orgány právnické osoby nebo osoby uvedené v odstavci 1 písm. a) až c) neprovedly taková opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat, zejména neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou nadřizeny, anebo neučinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.¹⁰⁶

2.1.1. Zvláštnost subjektivní stránky a forma zavinění

Jak již bylo vzpomínáno výše, trestní odpovědnost právnických osob do určité míry koliduje, resp. vyvolává zdání, že koliduje s tradiční trestněprávní zásadou odpovědnosti za zavinění. Trestní odpovědnost právnických osob je druhou větví, vedlejší kolejí trestního práva. Stejně tak ZTOPO je zákonem vedlejším, neupravujícím zdaleka všechny instituty, a tak musí respektovat instituty upravené v trestním zákoníku, což zahrnuje i odpovědnost za zavinění.¹⁰⁷ Subsidiarita TZ a zákona č. 141/1961 Sb. trestní řád (dále jen „TR“) vyplývá z § 1 odst. 2 ZTOPO, není-li to z povahy věci vyloučeno. Obdobné by mělo platit i o konstantní judikatuře, vážící se k těm ustanovením těchto zákonů, které lze subsidiárně použít i na trestní odpovědnost právnických osob.¹⁰⁸

Šámal s Eliášem zvláštnost subjektivní stránky právnické osoby shledávají v chybném zvládnutí zvýšeného rizika vyplývajícího z provozování podniku, které označují za „vina vedení podniku“.¹⁰⁹ S termínem „vina vedení podniku“ lze souhlasit, s odůvodněním spočívajícím v nezvládnutí zvýšeného rizika vyplývajícího z provozování podniku už nikoliv. Odpovědnost za zvýšené riziko je obsahem objektivní odpovědnosti, kromě toho ne každou

¹⁰⁶ Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s účinností od 1. 1. 2016.

¹⁰⁷ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 202.

¹⁰⁸ FENYK, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. In KRATOCHVÍL a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 526.

¹⁰⁹ ŠÁMAL, P., ELIÁŠ, K. *Několik poznámek k článku „trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“*. *Trestněprávní revue*, 2015, č. 3, s. 62.

činnost právnických osob je možné označovat za rizikovou.¹¹⁰ Jelínek zavinění právnické osoby spatřuje v zanedbání náležité odborné péče a navrhuje užití pojmu „*vina právnické osoby*“, který by nebyl spojován s úmyslem či nedbalostí a odlišil tak subjektivní stránky fyzických a právnických osob.¹¹¹ Šelleng pak ve své monografii užívá pojmu „*organizační selhání*“, který však je, jak sám uvádí, neurčitý a vágní. Za organizačním selháním také stojí pouze fyzické osoby a je právnické osobě přičítáno, lépe by tedy vytýkání organizačního selhání obstálo v mezích organické teorie.¹¹² Lze tedy shrnout, že subjektivní stránku právnické osoby nelze vnímat ve stejném smyslu jako u osob fyzických. Teorie fikce, na které je aktuální soukromoprávní úprava postavena a podle které právnické osoby samy nejednají, společně s absencí vůle, nedovolují právnické osobě jednat zaviněně v tradičním pojetí. Ve vztahu k právnickým osobám tak mluvíme o *quasi* subjektivní stránce, kdy „zavinění“ je pouze konstruováno.

Forma zavinění právnické osoby, tedy úmyslné či nedbalostní jednání, ve vztahu k trestným činům neobsažených v § 7 ZTOPO, se odvozuje od fyzické osoby, která za právnickou osobu jednala ve smyslu § 8 odst. 1 ZTOPO.¹¹³ Pokud se na jednání naplňující znaky trestného činu podílelo více osob, a to v odlišných formách zavinění a odlišným způsobem, převáží vždy zavinění osoby, jejímž jednáním byly znaky skutkové podstaty v konečném důsledku naplněny rozhodujícím způsobem. Taková situace může být v praxi velice běžná. Statutární orgán může přikázat určité protiprávní, například podvodné jednání zaměstnanci, jednání zaměstnance bez znalostí přesných okolností pak může být jen nedbalostní, což však bude irrelevantní, právnické osobě se přičte jednání úmyslné. Z hlediska skutkové podstaty se zavinění posuzuje vždy dle jednání osoby uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO, nikoliv podle posuzování podmínek přičitatelnosti dle § 8 odst. 2 ZTOPO. Pokud by tedy zaměstnanec jednal úmyslně a dopustil se tak trestného činu, právnické osobě se, pokud budou splněny podmínky, přičte úmyslný trestný čin. Zda osoby uvedené v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO například neprovedly kontrolní opatření, která měly nebo které po nich lze spravedlivě požadovat, pouze z nedbalosti, nebude mít žádnou relevanci. Bude pak na úvaze soudu, zda dojde k závěru, že je nutná korekce tohoto přístupu nižší výměrou sankce.¹¹⁴ Po

---

¹¹⁰ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 203.

¹¹¹ Tamtéž, s. 204.

¹¹² ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 129-130.

¹¹³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 535.

¹¹⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 188.

zvážení všech okolností případu může dokonce uzavřít, že nebude vyvozována trestní odpovědnost právnické osoby vůbec, s odkazem na princip subsidiarity trestní represe. Pokud užijeme opět příkladu kontrolních opatření, bude se jednat o situace, kdy opomenutí takových opatření nebude dosahovat ani spodní hranice trestnosti u běžně se vyskytujících trestných činů dané skutkové podstaty, samozřejmě s ohledem na společenskou škodlivost ve spojení se zásadou *ultima ratio*.¹¹⁵

Na určitou problematičnost v souvislosti s posuzováním formy zavinění upozorňuje Fenyk v případě jednání kolektivního orgánu, neboť zápis o hlasování mnohdy bývá neindividualizován k jednotlivým členům orgánu.¹¹⁶ Obtížné prokazování formy zavinění čeká orgány činné v trestním řízení také za situace, kdy se právnické osobě přičítá jednání osoby dle § 8 odst. 4 písm. d) ZTOPO, tedy osoby, která za předmětný trestný čin není trestně odpovědná, jedním z důvodů neodpovědnosti může být i nepřičetnost. Zavinění je pak nezbytné dovozovat z vnějších projevů nepřičetné osoby a zjišťovat, k čemu *quasi* vůle takové osoby směřovala. Ještě problematičtější zkoumání formy zavinění může nastat při nezjištění konkrétní fyzické osoby, která protiprávní čin spáchala.¹¹⁷

2.2. Spáchání trestného činu v zájmu nebo v rámci činnosti

Dále je v této úvodní části týkající se přičitatelnosti nezbytné vymezit pojmy v návěti § 8 odst. 1 ZTOPO, tedy „v zájmu“ a v „rámci činnosti“, které podmiňují trestní odpovědnost právnických osob. Jedná se o alternativní podmínky, které musejí být splněny vždy, platí tedy pro jednání všech osob vypočtených v § 8 odst. 1 ZTOPO. V souvislosti s těmito podmínkami se hovoří o speciální objektivní stránce trestného činu.¹¹⁸ Před novelou provedenou zákonem

---

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1362/2016.

¹¹⁶ FENYK, J. *Výtýkatelnost činu právnické osobě v návrhu českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. In ZÁHORA, J., JELÍNEK, J., CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ O., ŠÁMAL, P. Aktuálně otázky trestného zákonodárství: pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et mult. Dr. h. c. k 80. narozeninám: zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: EuroKódex, 2012, s. 71.

¹¹⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 215.

¹¹⁸ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-2-12].

č. 183/2016 Sb., ZTOPO obsahoval ještě třetí podmínku, a to jednání „jménem“ právnické osoby.

2.2.1. V zájmu právnické osoby

Prvním pojmem je spáchání protiprávního činu “v zájmu” právnické osoby. V zájmu právnické osoby lze nepochybně jednat mnoha způsoby. K lepšímu pochopení tohoto výrazu tak užitíme i judiciálního výkladu, podle kterého se může jednat jak o jednání komisivní, tak omisivní. Jednání v zájmu je možné spatřovat v majetkovém, ale i jakémkoliv imateriálním prospěchu či výhodě.¹¹⁹ K tomu však Šelleng podotýká, že k žádnému prospěchu ani výhodě dojít nemusí, důležité je, že mělo. Z toho důvodu by jednání v zájmu mělo zahrnovat i potencionální prospěch či výhodu.¹²⁰ V zájmu právnické osoby může být i takové jednání, které zlepšuje postavení společníků nebo jiných osob ve společnosti, například zaměstnanců.¹²¹ Dle předmětného rozhodnutí je nezbytné, aby prospěch, který právnické osobě plyne ze spáchaného trestného činu prostřednictvím trestným činem dosažených benefitů jejích společníků či zaměstnanců, měl takový charakter, aby benefit těchto osob podmiňoval benefit samotné právnické osoby. V tomto konkrétním případě se jednalo o situaci, kdy předseda představenstva podepsal za společnost žádost o poskytnutí dotace a smlouvu o poskytnutí dotace, na jejichž základě získala společnost neoprávněnou dotaci. Podmínka „v zájmu“ tak nepochybně byla splněna, neboť bez jednání obviněného předsedy představenstva by právnická osoba dotaci nezískala.¹²² V souvislosti se zájmem se Pelc odmítavě vyjadřuje k názoru, že spáchání trestného činu nemůže být nikdy v zájmu právnické osoby. Tento výklad vychází z užívání tohoto pojmu v ZOK, což není přípustné, protože zájem z pohledu práva civilního nemůže být nikdy zločinný.¹²³ Opačného názoru je Beran, který vyzdvihuje pojem „prospěch“ a považuje jej za výstižnější, jelikož právnické osoby nabývají práva a povinnosti na základě soukromoprávního jednání, pro které je příznačný majetkoprávní charakter, a proto „zájem“ musí mít ve výsledku majetkový efekt. A právě prospěch představuje majetkový zájem právnické osoby.¹²⁴ S tím ovšem nelze souhlasit, protože i když právnické osoby sledují především svůj prospěch, ne vždy tomu tak musí být a

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.

¹²⁰ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 105.

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1681/2016.

¹²³ PELC, V. *Trestní odpovědnost právnických osob za praní peněz*. In Acta Universitatis Carolinae - Iuridica, vol. LXIII. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2, s. 47-48.

¹²⁴ BERAN, K. *Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu z pohledu nového občanského zákoníku*. Trestněprávní revue, 2014, č. 7-8, s. 179.

z toho důvodu je žádoucí užívat právě širšího pojmu „zájem“. Toto tvrzení podporuje i skutečnost, že se právnická osoba může dopustit trestných činů, jejichž znakem prospěch vůbec není, například trestných činů z nenávisti.¹²⁵

2.2.2. V rámci činnosti právnické osoby

Druhým pojmem je spáchání protiprávního činu „v rámci činnosti“ právnické osoby. I v tomto případě se může jednat jak o konání, tak opomenutí. Činnost právnické osoby se nejjednodušeji zjistí nahlédnutím do stanov či jiného zakladatelského dokumentu, které jsou většinou k nalezení ve veřejných rejstřících. Jednání v rámci činnosti tedy bude souviset právě s předmětem této činnosti. Je však zapotřebí mít na paměti skutečnost, že se reálná činnost právnických osob od té deklarované může lišit.¹²⁶ Skutečnou činnost pak lze zjišťovat například z účetnictví nebo úvěrové, pojistné či jiné dokumentace. Není příliš překvapující, že na rozdíl od pojmu předchozího, zde není vyžadováno získání určitého prospěchu či výhody. Naopak podle Nejvyššího soudu má vliv na posouzení odpovědnosti právnických osob situace, kdy je trestný čin spáchán na úkor právnické osoby, při kterém byla právnická osoba zneužita za účelem spáchání takového činu, jelikož pak by dovozování trestní odpovědnosti právnické osobě šlo proti smyslu zákona. Takové případy se tedy posuzují jako excesy jednajících fyzických osob a pouze ty jsou za trestné činy odpovědní.¹²⁷ Tento přístup považuje Pelc za nesprávný, neboť poškozených osob může být více, tedy nikoliv jen předmětná právnická osoba. V některých případech může právnická osoba dokonce sloužit pouze jako nástroj k páčání trestné činnosti a je tak pouhou „mrtvou schránkou“. V takovém případě, jak se autor domnívá, není důvod nečinít právnickou osobu trestně odpovědnou a nepotrestat ji i např. trestem zrušení.¹²⁸

Soukromé právo užívá formulce „při plnění svých úkolů“, která je užší než formulace v ZTOPO. Tento nesoulad má za následek to, že v určitých případech právnická osoba bude odpovědná podle práva trestního, avšak podle práva občanského nikoliv, což vede k porušení zásady subsidiarity trestní represe.¹²⁹

---

¹²⁵ ŠÁMAL, P., ELIÁŠ, K. *Několik poznámek k článku „trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“*. Trestněprávní revue, 2015, č. 3, s. 59 a násl.

¹²⁶ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 75.

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

¹²⁸ PELC, V. *Trestní odpovědnost právnických osob za praní peněz*. In Acta Universitatis Carolinae - Iuridica, vol. LXIII. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2, s. 48.

¹²⁹ BERAN, K. *Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu z pohledu nového občanského zákoníku*. Trestněprávní revue, 2014, č. 7-8, s. 179.

V dalších částech této kapitoly jsou podrobně rozebírány jednotlivé osoby, jejichž jednání lze právnické osobě přičítat. U osob podle § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO lze přičítat spáchání trestného činu právnické osobě vždy, samozřejmě za splnění alespoň jedné z podmínek vytyčených výše, tedy jednání „v zájmu“ nebo „v rámci činnosti“. U osob podle § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO, tedy zaměstnanců a osob v obdobném postavení, je přičitatelnost podstatně komplikovanější, protože nestačí pouze jednání v rámci činnosti nebo v zájmu právnické osoby, ale je nezbytné naplnit alespoň jednu ze dvou alternativních podmínek stanovených v § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. Tato problematika je zkoumána podrobněji v části této kapitoly věnované výhradně přičitatelnosti trestného činu spáchaného zaměstnancem nebo osobou v obdobném postavení (viz. 2.5.).

2.3. Přičitatelnost trestného činu spáchaného osobou ve vedoucím postavení

Novela ZTOPO provedená zákonem č. 183/2016 Sb. přinesla mnoho změn, jednou z nich je i přidání dovětku „ve vedoucím postavení“ do § 8 odst. 1 písm. a) a b) ZTOPO, který tak redukuje okruh osob, jejichž jednání je právnické osobě přičítáno. Nyní však vyvstává zásadní otázka, která spočívá v interpretaci tohoto pojmu. Uvedený dovětek byl do ustanovení vložen až na základě pozměňovacího návrhu, důvodová zpráva tak úmysl zákonodárce neobjasní. Toto vyjádření se ale vyskytuje v zákoně č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání, konkrétně v § 7 odst. 5. Vzhledem k tomu, že ZTOPO neobsahuje žádnou definici či jinou informaci, která by tento pojem přiblížila, měl by se vykládat shodně, jako v živnostenském právu. Pro účely trestní odpovědnosti právnických osob by však měl být užit spíše článek 22 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi¹³⁰, neboť se tam stanovují povinnosti zúčastněných států právě v oblasti trestního práva.¹³¹ Zmiňovaný článek nejenže pojem osoby ve vedoucím postavení užívá, ale obsahuje i výčet pravomocí, které jsou pro takovou osobu příznačné. Jednat navenek jménem právnické osoby, přijímat rozhodnutí jménem právnické osoby a vykonávat kontrolu v rámci právnické osoby jsou pravomoci, na kterých je, podle jmenované Úmluvy, vedoucí postavení založené.

---

¹³⁰ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2017 Sb. m. s. o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

¹³¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 199-200.

2.3.1. Statutární orgán nebo jeho člen

U statutárního orgánu a jeho členů se vedoucí postavení presumuje. V zájmu postupu chronologickým způsobem podle toho, jak ZTOPO jednotlivé osoby v § 8 odst. 1 vyjmenovává, začíná tato část právě statutárním orgánem a jeho členy.

Pojem statutárního orgánu není přesně vymezen, a to ani v soukromém právu, určitá ustanovení jej však upravují. Ustanovení § 163 OZ zní: „*Statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou zakladatelské právní jednání, zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci nesvěří jinému orgánu právnické osoby.*“ Následující paragraf v odstavci prvním určuje, že člen statutárního orgánu zastupuje právnickou osobu ve všech záležitostech a v odstavci druhém, že náleží-li působnost statutárního orgánu více osobám, tvoří kolektivní orgán. Dále se statutárního orgánu dotýkají například ustanovení §§ 154, 193 OZ nebo §§ 194, 106 ZOK.¹³²

Určení statutárního orgánu obchodních korporací není nikterak složité, protože ho, případně jeho členy, stanovuje přímo zákon. Složitější je situace, kdy zákon statutární orgán výslovně nestanoví, tak tomu je v zákoně č. 128/2000 Sb. o obcích a zákoně č. 129/2000 Sb. o krajích. Statutární orgán obce je starosta a statutárním orgánem kraje je hejtman. K výslovnému označení statutárního orgánu nemusí docházet také v zahraničních právních řádech a z toho důvodu je nutné statutární orgán neurčovat pouze podle názvu, ale především podle neomezeného zástupčího oprávnění.¹³³

Lze uzavřít, že statutárním orgánem rozumíme osoby, které jsou oprávněny za právnickou osobu jednat ve všech věcech. Je-li statutární orgán jednočlenný, tedy individuální, jde o jednání statutárního orgánu. Avšak pokud je orgán vícečlenný, tedy kolektivní, jedná se o jednání člena statutárního orgánu. Tato koncepce byla rekodifikací soukromého práva¹³⁴ překonána, avšak ZTOPO z ní stále vychází. Podle současné úpravy tak

---

¹³² Ustanovení § 106 ZOK určuje, že statutárním orgánem jsou všichni společníci, ledaže společenská smlouva určí jinak. Jde tedy o odlišnou úpravu než v občanském zákoníku, podle kterého by společníci měli tvořit kolektivní orgán. Ustanovení § 154 OZ pak stanovuje povinnost právnické osoby, která je členem voleného orgánu, zmocnit fyzickou osobu, která ji bude zastupovat, jinak ji bude zastupovat člen statutárního orgánu. V intencích trestní odpovědnosti toto ustanovení může vyvolávat určité problémy, protože pokud právnická osoba nikoho nezmocní, měl by ji zastupovat člen statutárního orgánu, avšak jeho členové mohou být pouze právnické osoby a tak se tímto postupem musí dojit až k fyzické osobě.

¹³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 197.

¹³⁴ zákonem č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

rozlišování jednání statutárního orgánu a člena statutárního orgánu postrádá smysl.¹³⁵ Z toho důvodu se domníváme, že tato nesouladnost by měla být napravena novelou.

Individuální statutární orgán mají veřejná obchodní společnost, komanditní společnost a společnost s ručením omezeným, pokud společenská smlouva neurčí jinak.¹³⁶

Kolektivní statutární orgán působí v akciové společnosti s dualistickým systémem, má-li alespoň dva členy. Od novely ZOK provedenou zákonem č. 33/2020 Sb. má kolektivní statutární orgán i akciová společnost s monistickým systémem, kterým je nově správní rada. Kolektivní orgán má dále například družstvo, pokud není malým družstvem.¹³⁷

V souvislosti se statutárním orgánem je nezbytné upozornit na potencionální problém, který může nastat při souběhu funkcí. Člen statutárního orgánu může pro společnost pracovat i jako běžný zaměstnanec, taková situace je obvyklá především u malých společností. Pokud by se tato osoba dopustila trestného činu, je otázkou, zda by k přičtení podle § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO mělo dojít pouze za situace, že jednala z daného titulu - člena statutárního orgánu. V případě záporné odpovědi na předmětnou otázku by docházelo k znevýhodňování malých společností, neboť by se protiprávní jednání přičítalo podle § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO, i když fakticky bylo jednáno z pozice zaměstnance.¹³⁸

2.3.2. Osoba oprávněná jménem nebo za právnickou osobu jednat

Kromě statutárního orgánu mohou být ve vedoucím postavení samozřejmě i jiné osoby, právě na ty cílí druhá věta § 8 odst. 1 písm. a) a písm. b) ZTOPO.

Právnické osobě lze přičítat spáchání trestného činu osobou ve vedoucím postavení, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat. Soukromé právo nerozlišuje jednání jménem právnické osoby a jednání za právnickou osobu, ZTOPO ale ano, což zakládá určitou nekoncepčnost, která by měla být odstraněna. Za osoby, které jednájí jménem právnické osoby, lze určitě považovat likvidátora, který dle § 193 OZ nabývá působnosti statutárního orgánu okamžikem jeho povolání. Dále opatrovníka podle § 165 OZ a nuceného

---

¹³⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 196-197.

¹³⁶ U veřejné obchodní společnosti jde o § 44 odst. 4 ve spojení s § 106 ZOK; u komanditní společnosti o § 44 odst. 4 ve spojení s § 125 ZOK a u společnosti s ručením omezeným o § 44 odst. 5 ve spojení s § 194 ZOK.

¹³⁷ U akciové společnosti jde o ustanovení § 439 odst. 1 a § 457 odst. 1 ZOK; statutární orgán družstva upravuje § 708 odst. 1 ZOK.

¹³⁸ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 107-108.

správce například dle § 139 odst. 5 zákona č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu.¹³⁹

Osoby, které jsou oprávněny za právnickou osobu jednat, jsou její zástupci. Spadá sem však pouze zastoupení přímé, jelikož u nepřímého zastoupení jedná zástupce vlastním jménem. Důležité je, že nepůjde o jakéhokoliv zástupce, ale pouze o takového, který má zároveň i možnost rozhodovat a kontrolovat.¹⁴⁰ Do této kategorie osob mohou spadat zaměstnanci, kteří dle § 166 OZ právnickou osobu zastupují v rozsahu obvyklém vzhledem k jejich zařazení nebo funkci. Ve vedoucím postavení a oprávněn za právnickou osobu jednat bude většinou také vedoucí odštěpného závodu dle § 503 odst. 2 OZ. Dále se může jednat o obchodního zástupce dle § 2483 a násl. OZ nebo prokuristu dle § 450 a násl. OZ.

Zda členové orgánů, kteří nejsou zapisováni do veřejného rejstříku dle § 166 odst. 1 OZ, jsou osobami ve vedoucím postavení, bude záležet na konkrétním posouzení. Nejasná se může zdát i situace, kdy podnikatele zavazuje nezmocněná osoba v provozovně, byla-li třetí osoba v dobré víře. Domníváme se, že nikoliv. Institut nezmocněného jednatelství má uplatnění spíše jen v soukromém právu. Osoba jednající za podnikatele v trestněprávním smyslu musí mít zástupčí oprávnění a zároveň musí být ve vedoucím postavení.¹⁴¹ Obecně lze říci, že osobou ve vedoucím postavení bude vždy taková osoba, která má obdobné postavení jako statutární orgán a která je oprávněna jednat v záležitostech pro právnickou osobu podstatných.

Pro trestní odpovědnost právnických osob je významné, zda je relevantní jen jednání, ke kterému byl zástupce oprávněn nebo i jednání, při kterém své zástupčí oprávnění překročil. Z dikce ustanovení lze usuzovat, že by mělo jít pouze o oprávněné jednání. Avšak trestní odpovědnost právnických osob se týká protiprávních činů a s těmi žádné zastoupení nepočítá. Pro dané posouzení tak bude důležité, zda měla osoba právní titul či zda právnická osoba jednání dodatečně schválila. Zda zástupce jednal v rámci oprávnění nebo mimo něj, není rozhodující.¹⁴²

---

¹³⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 199.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 203

¹⁴¹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-2-20].

¹⁴² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 206.

2.3.3. Osoba vykonávající řídicí nebo kontrolní činnost

Poslední osobou ve vedoucím postavení, za jejíž jednání dovozuje ZTOPO trestní odpovědnost právnické osobě, je osoba ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která vykonává řídicí nebo kontrolní činnost.

Obsah řídicí a kontrolní činnosti může činit určité výkladové obtíže, avšak za problémové se považuje spíše to, že daná osoba musí být zároveň ve vedoucím postavení. Takové osoby by tak měly být výhradně vedoucí funkcionáři či zaměstnanci, kteří mají právo řídit a v rámci této řídicí pravomoci i kontrolovat daná rozhodnutí nebo naopak právo kontrolovat a v souvislosti s kontrolou činit i nutná rozhodnutí.¹⁴³ Tyto pravomoci mohou být stanoveny jak zakladatelským právním jednáním, tak právním předpisem, rozhodnutím orgánu nebo předpisem vnitřním. Stejně jako u § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO půjde pouze o osoby, které u právnické osoby působí interně.¹⁴⁴

Osobami s řídicí funkcí budou mnohdy členové valné hromady, členské schůze či jiného vrcholného orgánu. U větších právnických osob, které mají organizační strukturu decentralizovanou, bude řídicí pravomoc často delegována na manažery, ředitele nebo jiné vedoucí zaměstnance.¹⁴⁵ U osob s řídicí funkcí se zdá požadavek vedoucího postavení nadbytečný, protože osoba vykonávající řídicí funkci by měla být vždy osobou ve vedoucím postavení.¹⁴⁶ Lze polemizovat, zdali je vhodné přisuzovat řídicí funkci a vedoucí postavení všem členům nejvyššího orgánu, především členové s minoritním podílem ve vedoucím postavení často nebudou, z toho důvodu by bylo možné tyto osoby podřadit i pod § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO.¹⁴⁷

Funkce s kontrolní pravomocí pak budou zastávat především členové dozorčí rady, výboru pro audit nebo jiného kontrolního orgánu. I kontrolní pravomoc může být samozřejmě delegována, například na vedoucí zaměstnance. V dnešní době narůstají na významu pracovní pozice v rámci compliance programů, které obvykle mají i kontrolní funkci, osoby na těchto

---

¹⁴³ Tamtéž, s. 207.

¹⁴⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-3-3].

¹⁴⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 207.

¹⁴⁶ BRUNA, E. *Trestní odpovědnost právnických osob – srovnání Česká republika a Slovenská republika*. In Acta Universitatis Carolinae - Iuridica, vol. LXIII. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2, s. 86.

¹⁴⁷ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 73.

pozicích se nazývají compliance officers.¹⁴⁸ Obdobným příkladem může být i osoba nebo oddělení, které má na starosti whistleblowing, tedy prověřování určitých neetických či nelegálních praktik na pracovišti, stejně tak přijímání podnětů o takových skutečnostech.

U některých z výše zmíněných funkcí je však možné narážet na problém nezbytnosti vedoucího postavení, které tyto osoby budou mnohdy absentovat. Z toho důvodu se Šámal domnívá, že požadavek zákona na „vedoucí postavení“ u osob s kontrolní činností je nevhodný.¹⁴⁹

Rozhodující samozřejmě bude skutečná náplň práce, která by sice měla být přesně vymezena například ve vnitřním předpise, ale k tomu docházet často nebude. Řídící a kontrolní pravomoc mohou tak mít i osoby, z jejichž oficiálního názvu a náplně činnosti takové pravomoci nevyplývají, avšak fakticky je vykonávají. Kontrolní a řídicí činnost má zásadní význam pro přičitatelnost trestného činu spáchaného zaměstnancem, neboť rozhodnutí, schválení či pokyn nebo neprovedení určitých kontrolních opatření může mít za následek vyvození trestní odpovědnosti právnické osoby za protiprávní jednání zaměstnance.

2.4. Přičitatelnost trestného činu spáchaného osobou vykonávající rozhodující vliv

Velmi důležitým rozdílem oproti osobám v § 8 odst. 1 písm. a) a b) ZTOPO, které byly rozebrány výše, je skutečnost, že osoby s rozhodujícím vlivem mohou působit vně struktury právnické osoby. Vliv lze dělit podle několika hledisek, především na vliv faktický a vliv právní. Vliv faktický může představovat blízký vztah k členovi statutárního orgánu nebo většinovému společníkovi, dále může jít například o informaci nebo obchodní tajemství, skrze které má předmětná osoba možnost vedení společnosti vydírat. Vlivem právním lze chápat podíl ve společnosti nebo na hlasovacích právech, lze jím rozumět i smlouvu, jejíž obsah

---

¹⁴⁸ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-3-8].

¹⁴⁹ ŠÁMAL, P. *K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.* Trestněprávní revue, 2016, č. 11-12, s. 247 a násl.

takový vliv umožňuje. Vliv lze dále dělit na vliv vykonávaný přímo a prostřednictvím jiné osoby.¹⁵⁰

S rozhodujícím vlivem, který se dotýká obchodních korporací, se můžeme setkat v soukromoprávní úpravě, konkrétně v zákoně o obchodních korporacích. ZOK rozlišuje několik forem podnikatelských seskupení. V § 71 a násl. ZOK upravuje ovlivnění, to pro tuto práci ovšem není relevantní, neboť se jedná o jednorázovou činnost, což je hlavním dělicím kritériem od ovládnutí.¹⁵¹ V mezích trestní odpovědnosti právnických osob je nezbytný vliv opakovaný, to vyplývá i ze samotného ustanovení § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO, když hovoří o takové osobě, která „vykonává“ rozhodující vliv.¹⁵²

Dále v § 74 a násl. ZOK vymezuje ovládnutí, které již podmínku opakovanosti splňuje. Zákon navíc určuje vyvratitelné právní domněnky, které stanovují, kdo je ovládající osobou. Má se za to, že ovládající osobou je osoba, která může jmenovat nebo odvolat většinu členů statutárního orgánu či osob v obdobném postavení nebo členy kontrolního orgánu společnosti, jejímž je společníkem nebo pokud může takové jednání prosadit. Za ovládající osobu se považuje také osoba, která nakládá s podílem na hlasovacích právech představujících alespoň 40 % všech hlasů ve společnosti, za podmínky, že ve společnosti se stejným nebo vyšším podílem nenakládá jiná osoba či osoby jednající ve shodě¹⁵³. Má se za to, že i osoby jednající ve shodě jsou osobami ovládajícími, pokud nakládají s podílem na hlasovacích právech představujících alespoň 40 % všech hlasů ve společnosti, ovšem opět za podmínky, že ve společnosti nefiguruje osoba či osoby, které by měly podíl na hlasovacích právech stejný nebo vyšší. Dále se za ovládající osobu či ovládající osoby považuje ten, kdo nakládá s podílem na hlasovacích právech představujících alespoň 30 % všech hlasů ve společnosti a zároveň takový podíl představoval na posledních třech po sobě jdoucích jednáních nejvyššího orgánu dané společnosti nadpoloviční většinu hlasů přítomných osob.¹⁵⁴

---

¹⁵⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 208-209.

¹⁵¹ ŠTENGLOVÁ, I. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 202.

¹⁵² FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-3-20].

¹⁵³ § 78 odst. 2 ZOK obsahuje vyvratitelné právní domněnky o jednání ve shodě, o kterých v souvislosti s trestní odpovědností právnických osob platí obdobně, co o domněnkách týkajících se ovládnutí. Osobami jednajícími ve shodě mohou být například osoby blízké dle občanského zákoníku, vlivné a ovlivněné osoby nebo společnost s ručením omezeným a její společníci.

¹⁵⁴ ZOK § 75 odst. 1 až 4.

Vyvratitelné právní domněnky jsou samozřejmě institutem soukromoprávním a v trestněprávním otázkách je nelze uplatnit. Výkon rozhodujícího vlivu se vždy musí náležitě prokázat po posouzení všech okolností daného případu. Avšak i v trestním právu si tyto právní domněnky své omezené uplatnění najdou, mohou sloužit především orgánům činným v trestním řízení, poskytovat jim určité vodítko při pátrání, zda daná osoba vykonávala rozhodující vliv a lze-li tak její jednání právnické osobě přičítat.¹⁵⁵

Posledním podnikatelským seskupením, který je upraven v § 79 a násl. ZOK, je koncern. O koncern se jedná v případě, kdy je jedna nebo více osob podrobena jednotnému řízení jinou osobou nebo osobami. Podrobené osoby ZOK označuje za osoby řízené a osoby podrobující naopak za osoby řídící. Je zřejmé, že i zde je podmínka opakovanosti splněna. Právě u koncernů často existuje interní schvalovací systém, podle kterého lze snadno zjistit, jaká osoba dává souhlas, pokyn nebo vyjádření k jednání ovládaných osob a je tudíž ovládající osobou.¹⁵⁶

Uvedené platí především pro podnikatelské subjekty a jejich seskupení, avšak popsané vztahy se dají zobecnit a užít i na ostatní oblasti působení právnických osob.¹⁵⁷ Lze tedy shrnout, že osoba s rozhodujícím vlivem je osoba, jejíž jednání téměř paralyzuje statutární či jiný výkonný orgán, který tak prakticky nerozhoduje a jeho vůle je nahrazována vůlí vlivné osoby. Zároveň platí, že vliv musí být opakovaný, dlouhodobý a se zásadním dopadem na rozhodování právnické osoby.

Velmi důležitá je druhá věta § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO, která stanovuje, že jednání osoby s rozhodujícím vlivem musí být zároveň alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby. To v praxi bude znamenat to, že orgány činné v trestním řízení musejí zjistit a prokázat nejen existenci a výkon rozhodujícího vlivu, ale také to, zda tento vykonávaný vliv byl v příčinné souvislosti s následkem trestného činu.

Osobami s rozhodujícím vlivem tak určitě mohou být ovládající osoby, tak jak jsou popsány a pomocí právních domněnek identifikovány výše, stejně tak osoby řídící v rámci koncernu. Dále lze nepochybně uvažovat o skutečných majitelích právnických osob, kteří mohou být pomocí spletité struktury a účelově založených právnických osob důkladně skryti.

---

¹⁵⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 210.

¹⁵⁶ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-4-9].

¹⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 210.

Ty by však mělo být snadnější dohledat díky AML směrnici¹⁵⁸ a zákonu o evidenci skutečných majitelů¹⁵⁹, který ji do našeho vnitrostátního řádu transponuje. Tento zákon nabyl na účinnosti dne 1. 6. 2021. Osobami s rozhodujícím vlivem mohou určitě být i osoby v rodinném, partnerském, přátelském či jiném obdobném vztahu k členovi statutárního orgánu. Tyto osoby mohou relativně snadno využít daného blízkého osobního vztahu a ovládat rozhodování statutárního orgánu, ať už s jeho vědomím, či bez něj.

V souvislosti s přičitatelností trestného činu spáchaného osobou vykonávající rozhodující vliv na řízení právnické osoby upozorňuje Šelleng na eventuální problém u trestných činů, jejichž skutková podstata obsahuje požadavek na zvláštní postavení nebo vlastnost subjektu. § 114 odst. 2 TZ, který upravuje jednání za jiného, uvádí, že pokud „*zákon stanoví, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení, postačí, že zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení jsou dány u právnické osoby, jejímž jménem pachatel jedná*“.¹⁶⁰ Jako zástupce právnické osoby většinou nebude vystupovat osoba vykonávající rozhodující vliv, která stojí mimo strukturu dané právnické osoby. Osobě vykonávající rozhodující vliv tedy nebude možné dle § 114 odst. 2 TZ přičíst zvláštní postavení právnické osoby a tím pádem nelze přičíst ani spáchaný trestný čin takovou osobou dle § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO, samozřejmě za podmínky, že zákon spáchání takového činu podmiňuje zvláštním postavením či vlastností subjektu.¹⁶¹

2.5. Přičitatelnost trestného činu spáchaného zaměstnancem nebo osobou v obdobném postavení

Poslední osobou, jejíž jednání lze, i když za jiných podmínek než u osob výše, přičítat právnické osobě, je zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení. Interpretace pojmu „zaměstnanec“ by neměla činit výkladové potíže, bude se jednat o fyzickou osobu v pracovněprávním vztahu, která vykonává závislou práci dle § 2 zákona č. 262/2006 Sb.

---

¹⁵⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES.

¹⁵⁹ Zákon č. 37/2021 Sb. o evidenci skutečných majitelů.

¹⁶⁰ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 108-109.

¹⁶¹ Tamtéž.

zákoník práce (dále jen „ZP“).¹⁶² Jde tedy o osoby, které mají uzavřenou pracovní smlouvu, stejně tak o osoby, které vykonávají práci na základě dohody o provedení práce či dohody o pracovní činnosti. Důležité je, že neuzavření smlouvy nebo její neplatnost nemá na trestní odpovědnost právnických osob vliv, rozhodující je, zda daná osoba skutečně práci vykonává, mluvíme pak o faktickém výkonu práce.¹⁶³ Do zaměstnanecké kategorie, jak již vyplývá z jejich označení, mohou spadat i vedoucí zaměstnanci dle § 11 ZP, to bude především výkonný, generální či finanční ředitel, a zaměstnanci na vedoucích místech dle § 73 ZP.¹⁶⁴ Totožné platí i pro státní zaměstnance dle § 6 zákona č. 234/2014 Sb. o státní službě a o pověřených dle § 9 stejného zákona. V některých případech může docházet k souběhu funkcí, za takové situace lze trestný čin, za splnění dalších podmínek, přičítat právnické osobě dle § 8 odst. 1 písm. d), i podle písmena a) až c).¹⁶⁵ Stejně tak si lze povšimnout, že vedoucí zaměstnanci mohou spadat jak pod § 8 odst. 1 písm. d), tak písm. b) ZTOPO, záleží bude na konkrétních okolnostech daného případu.

Poněkud obtížnější výkladovou výzvu skýtá vymezení osob v obdobném postavení. Za takové osoby lze určitě označit členy družstva, kteří jsou v pracovním poměru s družstvem, či společníky společnosti s ručením omezeným, kteří pro ni vykonávají práci na základě společenské smlouvy. Dále osoby, které pracují na základě dohody o dočasném přidělení nebo vykonávají pracovní úkoly podle dohody o dočasném přidělení zaměstnance k jinému zaměstnavateli, tedy agenturní zaměstnanci. Obdobné platí i u osob, které práci vykonávají v rámci tzv. Švarcova systému, jde tedy o pracovní poměry zastřené.¹⁶⁶

---

¹⁶² § 2 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb. zákoník práce zní: „*Závislou prací je práce, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a zaměstnanec ji pro zaměstnavatele vykonává osobně.*“; odst. 2 pak zní: „*Závislá práce musí být vykonávána za mzdu, plat nebo odměnu za práci, na náklady a odpovědnost zaměstnavatele, v pracovní době na pracovišti zaměstnavatele, popřípadě na jiném dohodnutém místě.*“ Především z těchto znaků závislé činnosti by měli orgány činné v trestním řízení vycházet při určování, jestli je daná fyzická osoba v pracovněprávním vztahu a zda ji tak lze zařadit pod pojem zaměstnance a přičítat její jednání právnické osobě.

¹⁶³ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář.* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-4-18].

¹⁶⁴ Dle § 11 ZP jsou vedoucí zaměstnanci osoby, kteří „*jsou na jednotlivých stupních řízení zaměstnavatele oprávněni stanovit a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomu účelu závazné pokyny. Vedoucím zaměstnancem je nebo se za vedoucího zaměstnance považuje rovněž vedoucí organizační složky státu.*“; dle § 73 ZP se vedoucím místem rozumí takové místo, které je v přímé řídicí působnosti statutárního orgánu nebo zaměstnavatele či v přímé řídicí působnosti vedoucího zaměstnance, který je přímo podřízen statutárnímu orgánu nebo zaměstnavateli, je-li tomuto vedoucímu zaměstnanci podřízen další vedoucí zaměstnanec.

¹⁶⁵ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář.* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-4-18].

¹⁶⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 211-212.

V obdobném postavení by mohly být také osoby, které vykonávají určité činnosti v rámci tzv. outsourcingu. Obvykle se jedná o účetní, daňové nebo IT služby, neobvyklými nejsou ani úklidové práce či ostraha. Podstata outsourcingu tkví ve výkonu těchto činností ve vztahu obdobném poměru pracovnímu, zpravidla na základě mandátní smlouvy, avšak jedná se spíše o obchodněprávní vztah. Osoby vykonávající dané činnosti jsou zaměstnanci jiné právnické osoby, kterou si předmětná právnická osoba najala. Nepochybně bude záležet na okolnostech daného případu, obdobné postavení je však možné dovozovat. Oproti tomu za osoby v obdobném postavení nelze považovat zaměstnance jiné právnické osoby, které s dotčenou právnickou osobou kolaborují v rámci odlišných obchodněprávních vztahů, například na základě franchisingové smlouvy.¹⁶⁷

Z pohledu trestní odpovědnosti právnických osob, ale i celého právního řádu, je zajímavá právní úprava, vymezení a klasifikace moderních pojetí „zaměstnanců“, mluvíme například o tzv. *platform workers* nebo pracovníků poskytujícím své služby v rámci tzv. *workforce-as-a-service*. Tyto služby a platformy se využívají spíše v západních kulturách, které jsou řekněme inovativnější a technologicky vyspělejší, avšak i u nás si své uplatnění našly a lze očekávat, že časem budou čím dál více využívány.

Platforma, zpravidla určitá aplikace či internetová stránka v základní podobě, je pouze zprostředkovatelem mezi zákazníkem a pracovníkem, který v takovém případě vystupuje jako osoba samostatně výdělečně činná bez užšího vztahu k předmětné platformě, o obdobném postavení zaměstnance k právnické osobě, provozovateli platformy, tak nelze uvažovat. V některých případech se však vztah mezi platformou a pracovníkem prohlubuje, pracovník může být právnickou osobou, která platformu provozuje, zaškolen v předmětné činnosti a instruován ohledně jednání s klienty. Po pracovníkovi může být vyžadováno jednání v souladu s vnitřními předpisy právnické osoby a dodržování jejích standardů poskytování služeb. O obdobném postavení již určitě uvažovat lze a bude záležet na okolnostech konkrétního případu, jak úzký a do jaké míry obdobný tomu pracovněprávnímu bude vztah mezi pracovníkem a platformou, resp. jejím provozovatelem.

Vyšší provázanost mezi pracovníkem a provozovatelem platformy může představovat právě *workforce-as-a-service*. Jedná se o model, při kterém zaměstnavatelé využívají pracovníků v rozsahu, v jakém zrovna potřebují. K běžnému využívání této možnosti dochází například v IT, kdy právnická osoba potřebuje pracovníka navíc pouze pro určitý projekt, tedy

---

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 212-213.

na krátkou dobu. V rámci tohoto modelu bývá poskytováno pojištění pracovníka proti chybám, opomenutím či obecné odpovědnosti nebo také záruka spokojenosti. Provozovatel platformy dále ověřuje kvalifikaci pracovníků a může poskytovat poptávající právnické osobě služby související s podpisem smlouvy a vyplácením mezd. Pracovníkům naopak bývá poskytována právní ochrana nebo záruka směn.

U těchto pracovních modelů je zajímavostí, že je zde, oproti běžnému pracovněprávnímu vztahu, právnická osoba navíc. První je provozovatelem dané platformy a poskytovatelem daného pracovníka, druhá je osobou poptávající předmětnou pracovní sílu. Je pak otázkou, jaké právnické osobě bude možné případné protiprávní jednání tohoto pracovníka přičítat, jestli tedy vůbec nějaké. Nejspíše bude záležet na posouzení konkrétních okolností daného případu a eventuálním vývoji judikatury.

Ohledně zaměstnance a osoby v obdobném postavení je nezbytné upozornit i na skutečnost, že se zaměstnanec musí dopustit trestného činu při plnění pracovních úkolů nebo v bezprostřední souvislosti s nimi. Význam tak nemá místo výkonu práce, ale zda zaměstnanec skutečně plnil pracovní úkoly. Z toho důvodu se trestného činu může zaměstnanec dopustit jak na samotném pracovišti, tak na pracovní cestě či přímo u klienta v kanceláři. Toto pravidlo představuje určitý korektiv excesů, kdy se trestného činu zaměstnanec sice dopustí v pracovní době nebo na pracovišti, avšak nikoliv v souvislosti s plněním pracovních úkolů.¹⁶⁸ V takových případech by bylo dovozování trestní odpovědnosti právnické osobě neúměrně přísné.

Přičtení trestného činu právnické osobě spáchaného zaměstnancem je, jak již bylo řečeno výše, o poznání složitější než u osob vyčtených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO. Protiprávní jednání zaměstnance se nepřičítá bez dalšího, je zapotřebí splnění alespoň jedné další podmínky. Je vyžadováno, aby zaměstnanec jednal na podkladě rozhodnutí, schválení či pokynu orgánu právnické osoby nebo osob stanovených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO. Jednání je však možné přičítat i pokud tyto osoby či orgány neprovedly opatření, která měly podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě požadovat. § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, který přičtení protiprávního jednání zaměstnance upravuje, tak obsahuje

---

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 213.

dvě kategorie objektivních alternativních podmínek. První kategorie obsahuje podmínky představující jednání komisivní, zatímco kategorie druhá jednání omisivní.¹⁶⁹

První kategorie tedy zahrnuje jednání stanovených osob ve formě rozhodnutí, schválení a pokynu. Je zřejmé, že takové jednání bude mít podstatný vliv na subjektivní stránku zaměstnance a na jeho rozhodovací schopnosti. Tímto vlivem dochází k oslabení vůle zaměstnance či dokonce k její úplné eliminaci.¹⁷⁰ Zde považujeme za důležité připomenout § 8 odst. 4 písm. d) ZTOPO, který lze za situace eliminace vůle zaměstnance použít, neboť stanovuje, že neodpovědnost jednajících fyzické osoby nepředstavuje překážku přičtení trestného činu právnické osobě.

Rozhodnutím, na jehož podkladě zaměstnanec jedná, bude typicky rozhodnutí statutárního orgánu, například jednatele společnosti, týkající se obchodního vedení. U pokynu se naopak může jednat o jednání osoby stojící vně společnosti, typicky vlivné osoby. Pokyn ale samozřejmě může udělit i osoba uvnitř společnosti, například ta s řídicí či kontrolní funkcí. Schválení se od rozhodnutí a pokynu liší především v počáteční iniciaci jednání. Zatímco u rozhodnutí a pokynu je zaměstnanec negativně ovlivňován jinou osobou, při schválení jedná z vlastní iniciativy a právnická osoba takové jednání pouze aprobuje.¹⁷¹

Druhá kategorie představuje opomenutí určitých opatření osobami stanovenými v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO či orgány právnické osoby, v této omisivní podmínce se tak obzvláště projevuje preventivní funkce trestního práva hmotného.¹⁷² Jinými slovy, právnická osoba fakticky odpovídá za zanedbání, resp. za otevřenou rezignaci na vytváření prostředí, které by předcházelo páchaní trestné činnosti. Dochází tak k zohlednění benevolence vůči trestné činnosti.¹⁷³ Zákon poskytuje vodítko k určení opatření, která měla být provedena, zejména by se mělo jednat o povinnou nebo potřebnou kontrolu zaměstnanců nebo jiných osob, jímž jsou stanovené osoby či orgány nadřizeny, anebo nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu. Tato opatření buď vyplývají z jiných právních předpisů nebo to jsou opatření taková, která lze po právnické osobě spravedlivě požadovat. Právní předpisy upravující předmětná opatření jsou především z oblasti

---

¹⁶⁹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-4-27].

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 216.

¹⁷² BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 129.

¹⁷³ ČEP, D. *Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. přičitatelnosti a otázkám souvisejícím)*. Právní rozhledy, 2016, č. 15-16, s. 531 a násl.

bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, životního prostředí, hygieny, legalizace výnosů z trestné činnosti, ale i dalších.¹⁷⁴ Pokud tedy opatření z právních předpisů nevyplývají, je nutné, aby je bylo možné po právnické osobě spravedlivě požadovat, v opačném případě by neprovedení opatření nemohlo mít vliv na trestní odpovědnost právnických osob.¹⁷⁵ Právě rozebírané ustanovení, tedy § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, tak obsahuje i možnost nepřičtení trestného činu právnické osobě, pokud učinila vše podle jiných právních předpisů a co po ni lze spravedlivě požadovat. Tomuto tématu se však podrobně věnuje následující kapitola (viz. 3.2.4.), a tak daná problematika nebudeme nyní důkladněji rozebírána, i když je významná i pro přičtení trestného činu právnické osobě spáchaného zaměstnancem.

Lze tedy shrnout, že formální podmínka přičitatelnosti je obsažena v § 8 odst. 1 ZTOPO, která představuje objektivní stránku trestného činu právnické osoby, jež je odlišná od objektivní stránky osoby fyzické. Objektivní stránka právnické osoby je tvořena protiprávním činem některé z osob uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO a splněním alespoň jedné z podmínek v návěti § 8 odst. 1 ZTOPO. Toto ustanovení nám určuje i subjekt trestného činu, který může být až trojí. Primárním subjektem je právnická osoba, sekundárním osoba podle § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO a terciálním osoba dle písm. d).¹⁷⁶ Důvodem je to, že k přičtení trestného činu spáchaného zaměstnancem, tedy osobou v písm. d), resp. terciálním subjektem, je nezbytné, aby se trestného činu dopustil za splnění některé z podmínek v § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. Tím je do hry vtažen i subjekt sekundární, tedy osoby vyčtené v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO. Materiální podmínku přičitatelnosti představuje § 8 odst. 2 ZTOPO, který obsahuje určitou modifikaci subjektivní stránky trestného činu, tedy obdobu zavinění v kolektivní odpovědnosti.¹⁷⁷

---

¹⁷⁴ Konkrétně se jedná například o zákon č. 133/1985 Sb. o požární ochraně; zákon č. 541/2020 Sb. o odpadech; zákon č. 285/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů; zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

¹⁷⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 216.

¹⁷⁶ Toto členění je užíváno ve FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-5-1].

¹⁷⁷ ČEP, D. *Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (dokončení)*. Trestněprávní revue, 2018, č. 10, s. 225 a násl.

3. Nepřičtení trestného činu právnické osobě

3.1. Obecně k nepřičtení

Předchozí kapitola detailně analyzovala pozitivní podmínku přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, nyní je nezbytné rozebrat i tu negativní, která je obsažena v § 8 odst. 5 ZTOPO. Do již několikrát zmiňované novely provedené zákonem č. 183/2016 Sb., zákon umožňoval vyhnout se trestní odpovědnosti právnických osob jen podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, který dopadá jen na zaměstnance a osoby v obdobném postavení. U ostatních osob, tedy těch v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO, taková možnost neexistovala.

Vložení podmínek vyvinění, resp. odst. 5 § 8 ZTOPO samotného, nebylo předkladateli předmětné novely předpokládáno, k začlenění došlo až z iniciativy ústavně právního výboru¹⁷⁸. Z toho důvodu není k tomuto velmi rozporuplnému ustanovení důvodová zpráva. § 8 odst. 5 ZTOPO zní: *“Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“*

Smyslem předmětného ustanovení je změkčit přílišnou tvrdost zákona a dochází tím tedy k zakotvení korekčního prvku trestní odpovědnosti právnických osob.¹⁷⁹ Účelem je bezpochyby motivovat právnické osoby k přijetí opatření zamezujících páčání trestné činnosti a minimalizovat tak kriminalitu.¹⁸⁰ Obdobné ustanovení lze nalézt v § 21 odst. 1 přestupkového zákona¹⁸¹, který zní: *„Právnická osoba za přestupek neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přestupku zabránila.“* V tomto případě se však jedná o liberační důvod, nikoliv exkulpační, jako je tomu u trestní odpovědnosti právnických osob. V souvislosti s dikcí obsažené v přestupkovém zákoně je nezbytné upozornit na část *„jestliže prokáže“*, která na rozdíl od § 8 odst. 5 ZTOPO jasně určuje důkazní břemeno.

---

¹⁷⁸ viz. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna [online]. 2014. Tisk 304 – Vládní návrh novely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [cit. dne: 2021-4-18]. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=304>.

¹⁷⁹ ČEP, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou*. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 343 a násl.

¹⁸⁰ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 209.

¹⁸¹ zákon č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

§ 8 odst. 5 ZTOPO byl již od počátku hojně kritizován a negativní názory dodnes neutichají, čemuž se z důvodů, které jsou identifikovány níže, nelze divit. Změnu názoru odborné veřejnosti lze vyhlížet nejspíše jen za situace, že by předmětné ustanovení bylo podrobeno podstatné revizi. Vytýkána je jak nekoncepčnost a neurčitost ustanovení, stejně tak nesystematičnost zařazení možnosti nepřičtení až na samotný konec příslušného paragrafu.

3.2. Nekoncepčnost a neurčitost vyvíňovacího ustanovení

3.2.1. Právnícká osoba se „zproští“ a nesprávná personifikace

Právě rozebírané ustanovení umožňuje právnícké osobě **zprostit** se trestní odpovědnosti, jestliže vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možné spravedlivě požadovat. Zvýrazněné slovní vyjádření možnosti vyvinění je nesprávné, neboť evokuje objektivní odpovědnost, podle které by nejdříve došlo k přičtení protiprávního jednání právnícké osobě a až následně by se zkoumalo splnění podmínek vyvinění. O zproštění se tedy jedná, pokud odpovědnost již byla založena, avšak osoba prokáže, že předpoklad podmiňující trestní odpovědnost naplněn ve skutečnosti nebyl.¹⁸² Řečené se bude běžně týkat situací, kdy se naplnění těchto předpokladů presumuje, jako je tomu například v § 2911 OZ.¹⁸³ Jak již vyplývá z užitého příkladu, terminologie pochází především z úpravy soukromoprávní. Lepším vyjádřením je námi právě používané „vyvinění“, které je spojováno s odpovědností subjektivní. Pokud bychom se chtěli držet terminologie, což by bylo zajisté vhodné, lze užít i termínu „nepřičtení“, který je v této práci také užíván.¹⁸⁴ Předmětné ustanovení má sloužit k zmírnění přílišné tvrdosti zákona a výklad, který dovozuje odpovědnost objektivní, by znamenal přesný opak, tedy zpřísnění úpravy trestní odpovědnosti právníckých osob.

V souvislosti s termínem „zproštění“ je nezbytné upozornit i na možnou výkladovou variantu, která obsahově spadá především do kapitoly následující, ale je vhodné na ni

---

¹⁸² ČEP, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právníckých osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právníckou osobou*. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 343 a násl.

¹⁸³ § 2911 OZ zní: „Způsobí-li škůdce poškozenému škodu porušením zákonné povinnosti, má se za to, že škodu zavinil z nedbalosti.“

¹⁸⁴ JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právníckých osob a možnosti právnícké osoby vyvinít se z trestní odpovědnosti (nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.)*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právníckých osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 46.

poukázat již zde. Podle této varianty by musela právnická osoba sama prokázat, že vynaložila veškeré úsilí, které je na ni možno spravedlivě požadovat, čímž by docházelo k rozporu především se zásadou presumpce nevinu, která je vyjádřena jak v čl. 40 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)¹⁸⁵, tak v § 2 odst. 2 TŘ. Dokazovat svou nevinu je právem, nikoliv povinností, protože vina v trestním právu nemůže být nikdy presumována. Dále by bylo určitě možné uvažovat i o porušení zásady vyhledávací dle § 2 odst. 5 TŘ či zásady zákazu donucování k sebeobviňování, která vyplývá mimo jiné i z práva na spravedlivý proces dle čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod¹⁸⁶ (dále jen „EÚLP“). K této problematice, tedy možnosti zatížit právnickou osobu důkazním břemenem, se tato práce vrací v následující kapitole.

Další vytykanou vadou bývá zmiňována nesprávná personifikace právnické osoby, kdy zákonodárce požaduje veškeré úsilí, které **na ní** lze spravedlivě požadovat. Argumentem je skutečnost, že právnická osoba sama nejedná, nevyjadřuje vůli a z toho důvodu není možné na ní něco požadovat. V té souvislosti Jelínek poskytuje formulaci *„Právnická osoba se vyviní z trestní odpovědnosti, pokud prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, aby porušení práv a povinností určitými osobami zabránila“*.¹⁸⁷ Lze si povšimnout, že tato dikce řeší nejen nesprávnou personifikaci, ale i důkazní břemeno, kdy je naprosto jasné, že sama právnická osoba musí rozhodné skutečnosti prokázat.

3.2.2. Okruh dotčených fyzických osob

Jak bezpochyby vyplývá z § 8 odst. 5 ZTOPO, možnost právnické osoby se vyvinít přichází v úvahu ve vztahu ke všem osobám vypočtených v § 8 odst. 1 ZTOPO. Tato konstrukce může být problematická u osob označených v § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO, tedy statutárního orgánu či jeho člena, anebo jiné osoby ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je za ni nebo jejím jménem oprávněna jednat. Mohlo by docházet k situacím, kdy statutární orgán vytvoří firemní kulturu a zavede všechna nezbytná opatření k zamezení páčání trestné činnosti, avšak pak by sám, jako fyzická osoba - člen statutárního orgánu, tyto

---

¹⁸⁵ Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod.

¹⁸⁶ Sdělení č. 209/1992 Sb. sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

¹⁸⁷ JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinít se z trestní odpovědnosti (nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.)*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 47.

nastavená vnitřní pravidla porušil protiprávním jednáním naplňujícím skutkovou podstatu trestného činu, které by bylo právnické osobě přičitatelné a domáhal se aplikace § 8 odst. 5 ZTOPO, jelikož právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat. Z toho důvodu Šámal navrhuje formulaci: „*Právnické osobě nelze přičítat podle odstavce 2 jednání osob uvedených v odstavci 1 písm. b), c) a d), pokud vynaložila veškeré úsilí, které po ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu těmito osobami zabránila.*“¹⁸⁸ Tato dikce, jak sám zmiňuje, navazuje lépe na konstrukci přičitatelnosti a zároveň vylučuje možnost vyvinění u osob v § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO. Dále zdůrazňuje, že sama právnická osoba sama fakticky nejedná, ale vždy prostřednictvím osob fyzických, nejčastěji právě statutárních orgánů či jejich členů. Čep Šámalovo řešení označuje za kompromisní, avšak se správně táže, do jaké míry je akceptovatelné ze strany odpůrců trestní odpovědnosti právnických osob, neboť přijetí možnosti vyvinění je výsledkem protestů proti příliš široce nastavené trestní odpovědnosti právnických osob v České republice, který by byl touto novou formulací zasažen. Dále stojí za zmínku jeho označení možnosti vyvinění u osob v § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO za jakousi „*nepřičetnost právnické osoby*“, když umožňuje exkulpaci v souvislosti s osobami, které představují pomyslný mozek právnické osoby.¹⁸⁹ Naproti tomu Šelleng s touto dikcí výslovně nesouhlasí. Pokud má § 8 odst. 5 ZTOPO sloužit k zabránění přílišnému uplatňování trestní odpovědnosti právnických osob v případech, kdy byla protiprávní činnost páchána mimo sféru vlivu právnické osoby, zahrnutí i osob v § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO je správné. Lze si určitě představit situaci, kdy kolektivní statutární orgán má více členů, kteří se o vytváření vnitřních pravidel a firemní kultury zasloužili a protiprávního jednání se dopustí jen jeden z členů statutárního orgánu, který se na vytváření vnitřních pravidel a firemní kultury pouze podílel nebo se dokonce neúčastnil vůbec. V takové situaci by měla být možnost nepřičtení zachována.¹⁹⁰

Zákonodárce nevyloučil aplikaci § 8 odst. 5 ZTOPO ani na osoby, které vykonávají na řízení právnické osoby rozhodující vliv, pokud je jejich jednání alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby. Na první pohled se může zdát, že by aplikace měla být z povahy věci vyloučena, jde však o problematiku složitější, která si žádá detailnější analýzu. U osob vykonávajících rozhodující vliv na právnickou osobu se musí přistupovat striktně individuálně, trestní odpovědnost právnických osob bude

---

¹⁸⁸ ŠÁMAL, P. *K trestní odpovědnosti právnické osoby po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.* Trestněprávní revue, 2016, č. 11–12, s. 247 a násl.

¹⁸⁹ ČEP, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou.* Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 343 a násl.

¹⁹⁰ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu.* Praha: Leges, 2019, s. 113.

pravděpodobně přicházet v úvahu i přesto, že právnická osoba vynaložila preventivně potřebné úsilí, které je po ní možno spravedlivě požadovat.¹⁹¹ O takovou situaci půjde například u majoritního akcionáře nebo osoby vykonávající faktický vliv skrze blízký vztah k členovi statutárního orgánu (viz. 2.3.). Na tyto specifické případy tak zřejmě nebude mít vliv přijetí potřebných vnitřních pravidel a vytvoření perfektní firemní kultury. Lze i polemizovat, zda by byly splněny předpoklady faktického naplňování této firemní kultury, kontroly zavedených opatření a detekce jejich porušování vůči takové osobě stojící mimo právnickou osobu, což by mělo za následek nemožnost aplikace § 8 odst. 5 ZTOPO. Avšak v souvislosti s jednáním fyzických osob v rámci podnikatelských seskupení (opět viz. 2.3.) je již aplikace exkulpačního ustanovení myslitelnější a bude záležet na konkrétních okolnostech daného případu, a to s přihlédnutím k naplnění konkrétního právního rámce.¹⁹²

3.2.3. Vztah k podmínkám přičitatelnosti dle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO

Dalším výrazem nekonceptnosti ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO je jeho vztah k § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, kdy zákon prakticky zakotvuje dvě možnosti vyvinění v souvislosti s protiprávním jednáním zaměstnanců nebo osob v obdobném postavení. Tato duplicitní úprava může být negativním následkem přijetí právní úpravy z důvodu poslanecké iniciativy bez koncepční novelizace souvisejících ustanovení.¹⁹³ Mezi odbornou veřejností však panuje především shoda a zpravidla souhlasí se závěrem, že § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO je k § 8 odst. 5 ZTOPO ve vztahu speciality, neboť odst. 2 písm. b) je možné aplikovat pouze při excesu zaměstnance, zatímco odst. 5 u excesu jakékoliv osoby vypočtené v § 8 odst. 1 ZTOPO.¹⁹⁴ Aplikace vyvinění podle odst. 5 ve vztahu k protiprávnímu jednání zaměstnance by byla poměrně paradoxní. U přičtení jednání zaměstnance by musela být nejprve splněna alternativní podmínka v odst. 2 písm. b), tedy že zaměstnanec jednal na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu, anebo že orgány právnické osoby či stanovené osoby neprovedly opatření, která měly podle jiného právního předpisu nebo která po nich lze spravedlivě

---

¹⁹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 232.

¹⁹² Tamtéž, s. 233.; srov. § 71 až § 91 ZOK.

¹⁹³ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-3-6].

¹⁹⁴ ŠÁMAL, P., ČENTĚŠ, J., LORKO, J. *Možnosti exkulpačie pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky*. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 59.; BOHUSLAV, L. *Compliance program a jeho východiska především v zahraniční praxi*. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 73.

požadovat (blíže viz. 2.4.). Následně by se orgány činné v trestním řízení snažily zjistit, zda právnická osoba při nedostatečném provádění těchto opatření vynaložila veškeré úsilí, které po ní lze spravedlivě požadovat. Pokud by tedy byl naplněn odst. 2 písm. b), aplikace odst. 5 by představovala onen paradox.¹⁹⁵

Uvedené samozřejmě nic nemění na skutečnosti, že předmětná dvojí úprava je nežádoucí a odst. 5 by se na zaměstnance vztahovat neměl vůbec. Právnické osoby již mají zavedená vnitřní pravidla a firemní kulturu na předcházení protiprávní činnosti zaměstnanců a případnou možnost vyvinění podle odst. 2 písm. b), odst. 5 tak do jejich činnosti zbytečně vnáší nové nevyřešené otázky.¹⁹⁶ I z toho důvodu nabízí Jelínek možnou formulaci, která zní: „Právnické osobě nelze jednání osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) a d) přičítat (§ 8 odst. 2), pokud vynaložila potřebné úsilí, aby spáchání trestného činu těmito osobami zabránila“¹⁹⁷

3.2.4. Co lze spravedlivě požadovat a veškeré úsilí

Na pomyslném vrcholu nevhodnosti formulace § 8 odst. 5 ZTOPO stojí vyjádření „spravedlivě požadovat“ a „veškeré úsilí“. Obě tyto sousloví nejsou trestnímu právu vlastní a jejich užití v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob budí přinejmenším rozpaky.

Vyjádření „spravedlivě požadovat“ patří do terminologie soukromoprávní, kde je užívání neurčitých pojmů běžné a žádoucí, avšak v právu trestním mohou představovat značný problém.¹⁹⁸ Pokud přesto zákonodárce k tomuto spojení přistoupil, měl ho nepochybně i vyložit nebo alespoň poskytnout demonstrativní výčet¹⁹⁹. Absence výkladu tohoto slovního spojení může představovat rozpor se zásadami *nullum crimen*, resp. *nulla poena sine lege*. Bude-li mít soud určité pochybnosti, zda bylo spravedlivé požadovat po

---

¹⁹⁵ ČEP, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou*. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 343 a násl.

¹⁹⁶ GVOZDEK, F. *Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. Bulletin advokacie, 2016, č. 11, s. 44-45.

¹⁹⁷ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 220-221.

¹⁹⁸ ČEP, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou*. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 343 a násl.

¹⁹⁹ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 212.

právnícké osobě konkrétní opatření, měl by postupovat v souladu se zásadou *in dubio pro reo* a rozhodnout ve prospěch právnícké osoby.²⁰⁰

Spojení „veškeré úsilí“ také není zákonodárcem nikterak vymezeno ani demonstrativním výčtem obsahově přiblíženo. Lze však předpokládat, že vynaložení veškerého úsilí reprezentuje nejpřísnější myslitelnou variantu, neboť více než veškeré úsilí zřejmě požadovat nelze.²⁰¹ Lze tak uvažovat o vhodnějších vyjádřeních, například „potřebné úsilí“, s kterým pracuje Jelínek.²⁰²

Spravedlnost má mnoho podob a existují různá kritéria spravedlnosti. Příkladem lze uvést kritérium právní, ekonomické, majetkové či provozní. Pokud by tak určité opatření bylo obzvláště nákladné, lze jeho implementaci po právnícké osobě jen těžko spravedlivě požadovat, i když by bylo způsobilé protiprávnímu jednání zabránit. Z tohoto hlediska lze uvažovat o užití tzv. konceptu nejlepší dostupné technologie, který výslovně počítá s ekonomicky přijatelnými variantami.²⁰³ Podle Jelínka si lze za veškerým úsilím, které je možno po právnícké osobě spravedlivě požadovat, představit „*tvorbu, uplatňování a prosazování praktických opatření ze strany právnícké osoby, jejichž smyslem je zvládnout rizika vyvolávající, usnadňující nebo podporující páchaní trestných činů, které mohou být právnícké osobě přičítány, a tím vyloučit nástup trestní odpovědnosti*“.²⁰⁴ Fenyk se naopak přiklání k existenci a kvalitě firemní kultury, kterou dokonce označuje za nejdůležitější faktor, který ovlivňuje dodržování základních pravidel a etického chování, formuluje charakter právnícké osoby.²⁰⁵

De lege ferenda se nabízí institut péče řádného hospodáře, případně jiná vyjádření obdobná zahraničním úpravám, jako je „*zachování náležité opatrnosti, požadované danou*

---

²⁰⁰ GVOZDEK, F. *Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob*. Bulletin advokacie, 2016, č. 11, s. 44-45.

²⁰¹ Tamtéž, s. 45.

²⁰² JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 220-221.

²⁰³ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnícké osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-3-12].

²⁰⁴ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právníckých osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 216.

²⁰⁵ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnícké osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-3-12].

situaci“, pocházející z polské úpravy či „*řádná náležitá opatrnost*“, mající původ v úpravě rakouské.²⁰⁶

3.3. Metodika Nejvyššího státního zastupitelství

Nejvyšší státní zastupitelství vydalo první Metodiku NSZ²⁰⁷ již v listopadu 2016, v které bylo mimo jiné vyloučeno vyvinění u jednání osob dle § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO či u účelově založených právnických osob k páchání úmyslné trestné činnosti. Druhé²⁰⁸ upravené a doplněné vydání bylo publikováno v srpnu 2018 a třetí²⁰⁹ přepracované vydání poměrně nedávno, a to v listopadu 2020.

3.3.1. Kritika druhé metodiky NSZ

Vydávání Metodik NSZ bývá obecně považováno za chvályhodnou snahu, avšak nikoliv zdárně provedenou, která může ve výsledku přinést více škody než užitku. Zatím nejrozsáhlejší kritice byla podrobena druhá Metodika NSZ, a to především kritikou Pelce.

Pelc nejzásadnější pochybení spatřuje v chybném řešení otázky důkazního břemene, které se však věnuje kapitola následující (viz. 4.3.), nyní se tedy omezíme pouze na některé obecnější nedostatky druhé Metodiky NSZ a následně rozebereme metodiku aktuální, tedy třetí. I přes určité vady či případnou kompletní nesprávnost je tyto skutečnosti nezbytné opomenout, neboť Metodiky NSZ jsou stále pomůckou pro státní zástupce a lze předpokládat, že se jí budou řídit. Z toho důvodu je to materiál důležitý, využitelný pro advokáty i samotné právnické osoby, za účelem čerpání inspirace pro implementaci vnitřních pravidel a tvorbu firemní kultury.

Nesprávnost dikce § 8 odst. 5 ZTOPO, která evokuje určitý aktivní přístup právnické osoby za účelem exkulpace, druhá Metodika NSZ nikterak nerozebírá. Avšak uznává, že

---

²⁰⁶ ČEP, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou*. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 343 a násl.

²⁰⁷ *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství, 29. 11. 2016, sp. zn. 1 SL 123/2016.

²⁰⁸ *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství, 14. 8. 2018, sp. zn. 1 SL 141/2017.

²⁰⁹ *Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2018, sp. zn. 1 SL 113/2020.

zproštění se trestní odpovědnosti je charakteristické pro objektivní odpovědnost a v souladu s tím odmítá, že by se jednalo o liberační důvod.²¹⁰ V celém textu užívá pojmů vyvinění či exkulpace.²¹¹

Druhá Metodika NSZ dále označuje podmínky vyvinění za dobrodiní zákonodárce.²¹² Tento pojem se v trestním právu užívá především v souvislosti s některými důvody zániku trestní odpovědnosti, jako jsou například účinná lítost nebo zánik trestnosti přípravy a pokusu. Ve spojení s trestáním se za dobrodiní označují případy, kdy dochází k mírnějšímu potrestání nebo kdy nedochází k potrestání vůbec. Dobrodiním lze nazvat i případy beztrestnosti osob blízkých, dopouštějících se nadřívání či neoznámení trestného činu. V rovině trestního práva procesního je možné uvést zásadu *beneficium cohaesionis*²¹³. § 8 odst. 5 ZTOPO stanovuje negativní podmínku přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, kdy se tak jedná o subjektivní stránku trestného činu právnické osoby. Jak již bylo vzpomínáno výše, subjektivní stránka je znakem skutkové podstaty trestného činu i u právnické osoby, i když samozřejmě s jistou specifičností, neboť odpovědnost právnické osoby není zcela odvozena od zavinění osoby fyzické (blíže viz. 2.1.). Z toho důvodu není správné označovat možnost exkulpace právnické osoby za dobrodiní, protože se kategoricky liší od uvedených případů, které dobrodiním jsou.²¹⁴ Ve třetí Metodice NSZ se již pojem dobrodiní nevyskytuje.

Vhodné je upozornit i na tvrzení druhé Metodiky NSZ, dle kterého může státní zástupce právnickou osobu vyzvat k předložení dokladů o vynaložení veškerého úsilí za účelem možného uplatnění vyvinění. Metodika dále už však neuvádí, jaké ustanovení, ať už TŘ nebo ZTOPO, jim tuto pravomoc uděluje. Žádné takové ustanovení patrně neexistuje. Tato výzva je doplněna konstatováním, že se tak postupuje v souladu se zásadou *nemo tenetur* a že není provázena pohrůzkou sankcí. Nezbyvá se jen ptát, co může být více v rozporu se zásadou *nemo tenetur*, než předmětná sankce v podobě vyslovení viny a uložení trestu právnické osobě, pokud odmítne se státním zástupcem spolupracovat.²¹⁵ Kritika i této části byla vyslyšena a toto tvrzení třetí Metodika NSZ již neobsahuje.

---

²¹⁰ Druhá Metodika NSZ, s. 12.

²¹¹ PELC, V. *Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno*. Bulletin advokacie, 2018, č. 11, s. 41.

²¹² Druhá Metodika NSZ, s. 22.

²¹³ dobrodiní záležející v souvislosti.

²¹⁴ PELC, V. *Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno*. Bulletin advokacie, 2018, č. 11, s. 41-42.

²¹⁵ Tamtéž, s. 42.

Pelc svou kritiku uzavírá s tím, že celková kvalita druhé Metodiky NSZ je nedostatečná. Považuje materiál za nesourodý a nevycházející z jednotného základu. Dále podotýká, že právní nauka je v mnohých otázkách o poznání dále a autoři metodiky jejich zdrojů měli využít. Z toho dovozuje, že by druhá Metodika NSZ neměla být v praxi respektována, jelikož názory, které obsahuje, jsou v rozporu se základními pravidly interpretace práva. S jistou nadsázkou shledává pozitivum alespoň ve vztahu k příloze metodiky, která obsahuje Průvodce posuzováním korporátních programů compliance Ministerstva spravedlnosti USA, jehož překlad označuje za zdařilý.²¹⁶ Tento průvodce je zahrnut i v třetí Metodice NZS, na který při našem rozboru metodiky také poukážeme.

3.3.2. Aktuální (třetí) metodika NSZ

Analýzou třetí Metodiky NSZ si neklademe za cíl ji komplexně zhodnotit, ale spíše upozornit na konkrétní názory či pasáže metodiky, které nám připadají přinejmenším zvláštní nebo problematické. Tyto názory a pasáže se pokusíme, po vzoru kritiky předchozí metodiky, podrobit kritice vlastní. Dále tato část přibližuje základní charakteristiku tzv. compliance management systémů (dále jen „CMS“) a jejich vyhodnocování tak, jak s nimi pracuje metodika, protože tato problematika je zásadní pro aplikaci § 8 odst. 5 ZTOPO. Metodika se samozřejmě rozsáhle týká i důkazního břemene, jehož analýza je ponechána kapitole následující.

Metodika hned na úvod rozboru právní konstrukce § 8 odst. 5 ZTOPO zmiňuje, že požadavek „*vynaložení veškerého úsilí, které bylo možné na právnické osobě spravedlivě požadovat*“, se neobjevuje nově až s nabytím účinnosti novely zakotvující další možnost vyvinění, nýbrž je „*v obecné rovině součástí péče řádného hospodáře*“.²¹⁷ Institut péče řádného hospodáře je českému právnímu řádu dobře znám a v soukromém právu je hojně využíván. Institut není cizí ani trestní judikatuře Nejvyššího soudu, je však užíván především v souvislosti s trestnými činy fyzických osob jako jsou zpronevěra dle § 206 TZ nebo porušení povinnosti při správě cizího majetku dle § 220 TZ.²¹⁸ Domníváme se, že podřazování požadavku z § 8 odst. 5 ZTOPO pod pojem péče řádného hospodáře a

---

²¹⁶ Tamtéž, s. 42-43.

²¹⁷ Třetí Metodika NSZ, s. 10.

²¹⁸ srov. např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1028/2018; Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1215/2013.

proklamování, že se nejedná o žádné novum, je nepřesné, a to především kvůli části vyžadující veškeré úsilí. Sama metodika uvádí, že péče řádného hospodáře obsahuje povinnost uskutečňovat právní jednání pečlivě a s potřebnými znalostmi, představuje standard, který by v obdobné situaci vynaložila jiná osoba v obdobném postavení. Požadavek výkonu funkce s péčí řádného hospodáře dále obsahuje závazek výkonu funkce s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Oproti tomu, jak již bylo zmíněno výše, požadavek veškerého úsilí představuje nejpřísnější možnou variantu požadavku, neboť více požadovat zřejmě nelze. Požadavek péče řádného hospodáře je tak zásadně benevolentnější než požadavek veškerého úsilí. O spojování těchto dvou institutů, v souvislosti s možností nepřičtení dle § 8 odst. 5 ZTOPO, by se tak mělo hovořit spíše v kontextu *de lege ferenda* (viz. 3.2.4.). Ve spojení s trestní odpovědností právnických osob pojednává Šámal o péči řádného hospodáře ve svém článku²¹⁹, avšak ohledně § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, který požadavek veškerého úsilí nevyžaduje.

Metodika dále bez širšího vysvětlení uvádí, že „*Ochota právnické osoby spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a aktivní přístup v souvislosti s objasňováním trestného činu je znakem vyspělosti její compliance kultury*“.²²⁰ Dále zmiňuje, že ochota spolupracovat a aktivní přístup je zároveň polehčující okolností dle § 41 písm. m) TZ. Vyspělost compliance kultury úzce souvisí s možností vyvinění a možnost vyvinění je nevyhnutelně spojena s vinou právnické osoby. Oproti tomu je nezbytné odlišit metodikou zmiňovanou polehčující okolnost, která souvisí s trestem, nikoliv vinou. Nezbyvá se tedy jen tázat, zda citované konstatování metodiky znamená, že ochota spolupráce s orgány činnými v trestním řízení a aktivní přístup mohou mít pozitivní dopad na hodnocení viny právnické osoby?²²¹

3.3.3. Hlediska použitelnosti § 8 odst. 5 ZTOPO

Jak již bylo řečeno výše, metodika má potenciál být významným zdrojem při výkladu vyvíňovacího ustanovení, jeho aplikaci i konkrétním postupu státního zastupitelství. Z toho důvodu je následující text věnován úpravě metodiky zabývající se hledisky použitelnosti § 8 odst. 5 ZTOPO, charakteristice a vyhodnocení CMS. Práce tyto oblasti metodiky v základních

---

²¹⁹ ŠÁMAL, P. *Ještě k zavínění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. Právní rozhledy, 2017, č. 5, s. 169 a násl.

²²⁰ Třetí Metodika NSZ, s. 31.

²²¹ srov. PELC, V. *Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno*. Bulletin advokacie, 2018, č. 11, s. 41-42.

rysech představuje, pokouší se je podrobit případné kritice, porovnává je s názory odborné veřejnosti či o některé důležité aspekty doplňuje.

Podle metodiky mohou k zjištění, zda je možné aplikovat úpravu vyvinění, pomoci referenční hlediska. Konkrétně se jedná o hledisko funkční, materiální, časové, personální, potentní a procesní. Tyto hlediska na sebe navazují a navzájem se doplňují.

Z funkčního hlediska je vynaložení veškerého úsilí, které je možno na právnické osobě spravedlivě požadovat, hodnoceno ve vztahu k účelu opatření. Každému opatření by měla předcházet podrobná analýza rizik a podle analýzou identifikovaných rizik je pak definován obsah a zaměření opatření. Přijatá opatření by prvně měla směřovat k předcházení protiprávního jednání a naplňovat tak preventivní účel, avšak sebelepší opatření nemohou zaručit, že k takovému jednání nedojde. Proto by opatření měla mít i povahu detekční, tedy směřovat i k odhalování protiprávního jednání, stejně tak charakter reakční, za účelem postihu daného jednání.²²² Metodika tak u reakčního účelu uvádí pouze postih daného jednání, domníváme se však, že ten by měl být až sekundární, primárním by mělo být odstranění škodlivého následku, resp. se o odstranění alespoň pokusit.

Materiální hledisko slouží k posouzení veškerého úsilí s akcentem na požadavek spravedlnosti. Dochází k zohlednění konkrétních poměrů a možností právnické osoby.²²³ Zohledňování všech okolností daného případu a poměrů právnické osoby je správné a nezbytné, avšak může vést k poměrně paradoxním situacím. Hypoteticky, pokud by existovaly dvě identické právnické osoby, jejichž jedinou odlišností by byl značný rozdíl ve finančních prostředcích, které mají k dispozici. Jednoduše řečeno, jedna z nich by byla znatelně úspěšnější, co se týče zisku. Znamenalo by to, že by na ni mohly být kladeny vyšší požadavky, neboť to po ní lze spravedlivě požadovat? Prosperita právnické osoby by tak mohla být z trestněprávního hlediska paradoxně k její tíži.

Podle časového hlediska je nutné opatření posuzovat podle doby, kdy byla implementována. Úsilí tak musí být vynaloženo ještě před protiprávním jednáním fyzické osoby, které je právnické osobě přičitatelné.²²⁴

Jak již bylo vzpomínáno výše, možnost vyvinění dopadá na všechny osoby vypočtené v § 8 odst. 1 ZTOPO, dle personálního hlediska se tak úsilí posuzuje vzhledem k okruhu

---

²²² Třetí Metodika NSZ, s. 14.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Tamtéž, s. 15.

osob, které mohou trestný čin spáchat. U zaměstnanců má však přednost § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO a u statutárního orgánu a dalších osob ve vedoucím postavení bude docházet k aplikaci vyvinění spíše výjimečně.²²⁵ Metodika dále nevyklučuje aplikaci exkulpace v souvislosti s osobami vykonávajícími na právnickou osobu rozhodující vliv, ale podotýká, že opatření většinou směřují dovnitř společnosti. U účelově založených právnických osob k páčání trestné činnosti podle metodiky zřejmě nepřichází uplatnění § 8 odst. 5 ZTOPO v úvahu.²²⁶ S tím však nesouhlasí Fenyk, který konstatuje, že uplatnění vyvinění nelze vyloučit ani u těchto právnických osob a orgány činné v trestním řízení musejí i v těchto případech dokazovat, zda právnická osoba vynaložila vše, co po ní lze spravedlivě požadovat.²²⁷

Dalším hlediskem je hledisko potentní, dle něhož se úsilí posuzuje ve vztahu ke způsobilosti opatření minimalizovat rizika páčání trestné činnosti. Je nezbytné, aby opatření byla individualizována a specifikována pro konkrétní právnickou osobu. Kritériem bude nepochybně mimo jiné velikost, struktura, činnost nebo složení a počet zaměstnanců.²²⁸ Dle našeho názoru je zásadním kritériem činnost právnické osoby, jelikož podle té lze předvídat, jaká rizika u dané právnické osoby hrozí nejvíce. Pokud by tak například auditorská společnost neměla zavedena opatření k zamezení hospodářských trestných činů, jen těžko lze uvažovat o aplikaci vyvinění. Šámal v souvislosti s činností právnických osob upozorňuje na právnické osoby, jejichž povinnosti jsou podrobně upraveny v právních předpisech²²⁹. Jedná se především o oblast bankovníctví, obchodování s cennými papíry, pojišťovnictví a další finanční činnosti. V případě, že by finanční instituce, jež se stanovené povinnosti týkají, tyto povinnosti porušila a v té souvislosti by došlo k protiprávnímu jednání některé z osob vypočtených v § 8 odst. 1 ZTOPO, budou zásadně naplněny předpoklady k přičtení takového jednání právnické osobě a aplikace § 8 odst. 5 ZTOPO nebude zpravidla připadat v úvahu.²³⁰ Při rozboru potentního hlediska je nutné upozornit na skutečnost, že způsobilost opatření

---

²²⁵ ŠÁMAL, P. *K trestní odpovědnosti právnické osoby po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb.* Trestněprávní revue, 2016, č. 11–12, s. 247 a násl.

²²⁶ Třetí Metodika NSZ, s. 16–17.

²²⁷ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář.* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-4-2].

²²⁸ Třetí Metodika NSZ, s. 18–19.

²²⁹ Např. zákon č. 21/1992 Sb. o bankách; zákon č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu; zákon č. 277/2009 Sb. o pojišťovnictví.

²³⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 233–234.

minimalizovat rizika úzce souvisí se způsobilostí zabránit trestné činnosti, resp. zda jejich nezavedení či nedodržování je v příčinné souvislosti se spáchaným trestným činem.²³¹

Posledním hlediskem je hledisko procesní, které je postaveno na kontinuálním aktivním přístupu právnické osoby. Opatření tak musí být nejen vytvořena a přijata, ale i kontrolována, vynucována, hodnocena a aktualizována.²³² Jinak řečeno, je nezbytné, aby byly přijaty nejen normy nezávadného chování, ale i stanoveny určité složky či osoby, které by odpovídaly za jejich dodržování a kontrolu.²³³ V souladu s tím lze uvést i relevantní část rozhodnutí Nejvyššího soudu: „K závěru o splnění podmínek podle § 8 odst. 5 t. o. p. o. však nestačí prosté přijetí vnitřních předpisů nebo jiných opatření. Důležité je především zajištění dodržování těchto opatření, kontrola jejich plnění a případná detekce jejich porušení a následná adekvátní reakce.“²³⁴

Dle Šamála, Čentěše a Lorka je z hlediska užití § 8 odst. 5 ZTOPO nutné respektovat několik principů. Prvním je zásada proporcionality, tedy nastavení příslušných opatření v souladu s povahou právnické osoby. Dále je nezbytná plná angažovanost vedení právnické osoby, jehož úkolem je pravidelná kontrola opatření, prověřování jejich dostatečnosti a případná revize systému předmětných opatření. Významná je i správná volba nástrojů interní kontroly, dohledu a organizace, čímž rozumíme koexistující opatření preventivní, detekční a reaktivní, která společně s vnitřními předpisy vytvářejí specifickou firemní kulturu. Nesmí chybět ani fungující komunikace, školení a dostatečná kontrola.²³⁵

3.3.4. Koncept a charakteristika CMS

Pro účel metodiky popisuje Nejvyšší státní zastupitelství CMS jako „pokročilý systém zajišťující dodržování závazných právních norem, regulatorních požadavků, odpovědných standardů, smluvních a dalších dobrovolně přijatých povinností včetně etických, uplatňovaných v souvislosti s výkonem činnosti právnické osoby“.²³⁶ Metodika podotýká, že je

²³¹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-4-3].

²³² Třetí Metodika NSZ, s. 19.

²³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 235-236.

²³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2019, sp. zn. 7 Tdo 110/2019.

²³⁵ ŠÁMAL, P., ČENTĚŠ, J., LORKO, J. *Možnosti exkulpace pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky*. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 57.

²³⁶ Třetí Metodika NSZ, s. 22.

to právě správně nastavený CMS, kterým v praxi právnická osoba demonstruje vynaložení veškerého úsilí. Avšak upozorňuje, že je CMS nezbytné hodnotit po materiální stránce, tedy tak, jak skutečně funguje.²³⁷ V souvislosti s východisky CMS odkazuje na principy správy a řízení společností vydávané OECD a G20, které označuje za jeden z nejpodstatnějších standardů v tomto oboru či na český Kodex správy a řízení společností ČR 2018. Dále na mezinárodní standardy ISO 19600²³⁸ a ISO 37001²³⁹. Z komentářové literatury lze nad rámec metodiky odkázat na přílohu Fenykova komentáře, která obsahuje modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby a řešení vzniklých situací.²⁴⁰

CMS se skládá ze 3 pilířů, a to pilíře prevence, detekce a reakce. Absence jediného dle metodiky znamená nesplnění předpokladů pro vynaložení veškerého úsilí. Předtím, než budou přiblíženy jednotlivé nástroje pilířů, dovolili bychom si pozastavit se nad konstatováním metodiky ohledně malých právnických osob. Skutečnost, že u takových právnických osob nebude zpravidla existovat formalizovaný CMS, není příliš překvapující. Zajímavá je však poznámka „*Ve skutečnosti by nemuselo být ani příliš věrohodné, pokud by např. velmi malý rodinný podnik měl formálně zakotvené politiky a postupy.*“²⁴¹ Dále metodika podotýká, že i u těchto malých právnických osob by měl existovat určitý systém, který bude zajišťovat předcházení trestné činnosti. Z uvedeného tak lze, dle našeho názoru, dovozovat absurdní závěry a doporučení pro malé právnické osoby by tak mohlo znít: „Mějte systém k předcházení trestné činnosti, ale ne příliš propracovaný, neboť to by pro státní zastupitelství nebylo věrohodné.“

Detekční a reakční funkce jsou významné nejen z pohledu úpravy vyvinění, ale i k uplatnění účinné lítosti dle § 11 ZTOPO. Pokud tak bude mít právnická osoba dostatečné detekční a reakční mechanismy, které budou způsobilé včas odhalit trestnou činnost a zabránit

---

²³⁷ Srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 6 To 7/2017.

²³⁸ *Compliance management system – Guidelines*, 2014, neboli compliance management systém návod. Tento standard není určen k certifikaci, ani nespecifikuje požadavky, slouží pouze k poskytnutí návodu a doporučených praktik. Standard zatím nebyl přijat do soustavy českých norem.

²³⁹ *Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use*, 2016, neboli systém protikorupčního managementu. Tento standard již požadavky specifikuje a současně poskytuje návod pro ustanovení, implementaci, udržování, prověřování a zlepšování CMS. Standard také oproti předchozímu slouží k certifikaci a byl přijat do soustavy českých norem (ČSN ISO 37001).

²⁴⁰ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. vydání. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018.

²⁴¹ Třetí Metodika NSZ, s. 26-27.

jejím škodlivým následkům, za splnění dalších podmínek dle § 11 ZTOPO, trestní odpovědnost právnické osoby zanikne.²⁴²

Nástroje prevence CMS jsou dle metodiky zpravidla obsaženy v etickém kodexu, čímž se rozumí základní dokument CMS, který má být stručný, jasný a srozumitelný. Etický kodex by měl zahrnovat úpravu problematických oblastí, které mnohdy souvisejí s korupcí, oblastí vztahů na pracovišti, jednáním s konkurencí, střetem zájmů a dalšími pro konkrétní právnickou osobu specifickými oblastmi. Velmi důležitá jsou i pravidelná školení, která metodika označuje za jeden ze základních kamenů preventivních opatření CMS, neboť je nezbytné, aby všechny osoby, na které se etický kodex či jiná opatření vztahují, s nimi byly dostatečně seznámeny. Klíčová pro úspěšnost CMS je i komunikace mezi vedením a zaměstnanci.²⁴³ Etický kodex by tedy měl dát všem členům právnické osoby přesnou představu, jaké jednání je nepřípustné a ukázat směr nejen při zřejmém porušování právních předpisů, ale i v tzv. šedé zóně, tedy již zmiňovaných problematických oblastech. Etický kodex bývá doplněn dalšími vnitřními předpisy, zejména pracovním a organizačním řádem, které zajišťují jeho efektivnost. Důležitost organizačního řádu je spatřována v podrobné úpravě nahlašování činností, které jsou v rozporu s kodexem.²⁴⁴ Do skupiny preventivních opatření lze kromě etického kodexu a školení zahrnout i registr potencionálních rizik²⁴⁵, ověřování údajů o uchazečích o zaměstnání²⁴⁶, výstupní pohovory²⁴⁷, *due diligence* třetích stran²⁴⁸, akviziční audity²⁴⁹, pravidlo čtyř očí²⁵⁰, nekorupční systém odměňování²⁵¹, registr

---

²⁴² NÁHLOVSKÁ, L. *Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance*. Bulletin advokacie, 2019, č. 12, s. 38.

²⁴³ Třetí Metodika NSZ, s. 27-28.

²⁴⁴ NÁHLOVSKÁ, L. *Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance*. Bulletin advokacie, 2019, č. 12, s. 38.

²⁴⁵ Sestavení registru potencionálních rizik následuje po analýze rizik, tento registr musí být průběžně aktualizován tak, aby zohledňoval aktuální činnost právnické osoby, ale i strukturu zákazníků či změny v nabízených produktech. Je vhodné mít registr rizik odstupňován podle míry a závažnosti rizik.

²⁴⁶ Zaměstnanci právnické osoby jsou jedním z hlavních rizik, z toho důvodu je žádoucí prověřit reference a informace o uchazečích o zaměstnání, aby se tím předešlo přijetí nevhodných zaměstnanců.

²⁴⁷ Uskutečňování výstupních pohovorů a zjišťování skutečných důvodů odchodu v té době již bývalého zaměstnance mohou být z preventivního hlediska velmi přínosná, neboť dané osoby jsou díky jejich odchodu o poznání sdílnější a lze tak získat zásadní informace o závadném chování zaměstnanců či o jiných nekalých praktikách.

²⁴⁸ Je důležité mít správně nastavený proces výběru především dodavatelů a obchodních partnerů, který zabrání mimo jiné účelové manipulaci výběrových řízení, korupci nebo okrádání právnické osoby. Vešší právnické osoby někdy od těchto třetích stran vyžadují dodržování totožných hodnot, jako sama právnická osoba.

²⁴⁹ K předcházení trestní odpovědnosti je vhodné před koupí jiného obchodního závodu či společnosti provést právní i daňové *due diligence* a předejít tak vzniku možným rizikům.

²⁵⁰ Toto pravidlo představuje způsob jednání, na kterém se musejí shodnout alespoň dvě osoby společně, typicky dva jednatele.

²⁵¹ Odměňování může často navádět k protiprávním jednáním za účelem zisku vyšší odměny, je proto zapotřebí systém nastavit tak, aby k takovému podněcování nedocházelo. Řečené platí obzvláště u obchodních zástupců či pojistných zprostředkovatelů.

darů²⁵² a interní protikorupční program²⁵³.²⁵⁴ Účinným preventivním nástrojem může být i zajištění dostatečné dělby kompetencí.²⁵⁵

Zásadní vlastností CMS je i schopnost protiprávní jednání odhalit, z toho důvodu musí zahrnovat i nástroje detekce. Nezbytné je zavedení komunikačního kanálu pro důvěrné ohlašování podezření, který bývá zajištěn etickou linkou či zaměstnaneckým ombudsmanem. Zabezpečení dostatečné ochrany oznamovatelů je samozřejmostí²⁵⁶. Detekce protiprávních jednání zahrnuje i proces interního šetření a monitoring dodržování pravidel CMS, spočívající především v pravidelných auditech a sledování procesů s vysokým rizikem vzniku protiprávního jednání. Kontrola dodržování CMS je v působnosti i jednotlivých manažerů a obzvláště rizikové oblasti mohou být svěřeny specializovanému compliance útvaru.²⁵⁷ Kategorii detekčních opatření lze doplnit o systém neshod a nápravných opatření²⁵⁸, compliance officera²⁵⁹, certifikační audity²⁶⁰ a testování znalostí interních předpisů a jiných pravidel.²⁶¹

Posledními nástroji jsou nástroje spadající do pilíře reakce. Pokud dojde k odhalení určitého protiprávního jednání, je zapotřebí následné uplatnění odpovídajících opatření, kterými mohou být například výtka, snížení mzdy a v nejzazších případech i výpověď či okamžité zrušení pracovního poměru. Reakcí na protiprávní jednání může být i vymáhání případné škody či jiné újmy. Metodika dále označuje za znak silné compliance kultury stanovení pravidel pro oznamování protiprávních jednání orgánům činným v trestním řízení, tedy oznamování uskutečňované nad rámec zákona, zdůrazňuje však ctění zásady zákazu

---

²⁵² Registr je obvykle doplněn i o pravidla stanovující, které dary je možné přijímat a v jaké hodnotě, stejně tak jaké dary a jakým osobám je lze předávat.

²⁵³ Korupce hrozí u každé právnické osoby, ve vyšší míře pak u společností, které účastní veřejných zakázek či soutěží. Tento program zpravidla obsahuje pravidla a opatření pro předcházení páchaní korupce a dopouštění se korupčních praktik.

²⁵⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. vydání. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018.

²⁵⁵ BOHUSLAV, L. *Compliance program a jeho východiska především v zahraniční praxi*. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 80.

²⁵⁶ V té souvislosti lze upozornit na směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie.

²⁵⁷ Třetí Metodika NSZ, s. 28-29.

²⁵⁸ Tím rozumíme evidenci zejména zjištěných incidentů, interních pochybení a protiprávních jednání. Evidence je zpravidla vedena compliance officerem, který zároveň navrhuje, jaké konkrétní opatření aplikovat.

²⁵⁹ Osoba zodpovědná za compliance, nejlépe odlišná od osob ve vedení právnické osoby, která má určitou samostatnost a nezávislost.

²⁶⁰ Tyto audity, prováděné externím subjektem, vyhodnocují soulad interních procesů s určitou normou. Nejčastějšími normami jsou ISO 37001 a ISO 19600.

²⁶¹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. vydání. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018.

nucení k sebeobviňování.²⁶² Reakční opatření je vhodné doplnit o plán reakce na zjištěná pochybení²⁶³, jehož součástí jsou i pravidla interního šetření a poskytování účinné právní podpory zejména zaměstnancům.^{264,265}

3.3.5. Vyhodnocení CMS

Tímto se práce dostává k poslednímu stádiu metodiky, čímž je vyhodnocení CMS. Státní zástupce individuálně posuzuje kroky, které právnická osoba učinila za účelem zamezení spáchání trestného činu, případně minimalizaci jeho následků a jak na předmětný trestný čin reagovala. Je nezbytné vzít v úvahu celkový kontext právnické osoby a spáchaného trestného činu, není možné užití určitého kontrolního seznamu nebo vzorce. O vynaložení veškerého úsilí, které bylo možno na právnické osobě požadovat, může svědčit i zohlednění již zmiňovaných ISO norem nebo jiných standardů, avšak je nutné mít na paměti, že ani získání všech certifikací a splnění všech norem neznamená automatickou aplikaci vyvinění, jde pouze o významnou okolnost.²⁶⁶

V souvislosti s vyhodnocováním CMS metodika zdůrazňuje *Metodické pokyny k vyhodnocování korporátních programů compliance*²⁶⁷, vydávané odborem trestního práva Ministerstva spravedlnosti USA (DOJ), který obsahuje souhrn doporučení ke stíhání společností v souvislosti s posuzováním účinnosti CMS. Metodika se tímto dokumentem inspirovuje ve formulaci otázek sloužících k vyhodnocení CMS.

Státním zástupcům je doporučován postup ve třech krocích. Každý krok obsahuje stručný popis, co je jeho cílem, dále otázky, které se nabízejí k objasnění skutečností. Těchto otázek se v metodice vyskytuje 55. Kroky také zahrnují pomůcky či rady, na co by se měl státní zástupce zaměřit.

Prvním krokem je vyhodnocení opatření právnické osoby se zaměřením na spáchaný trestný čin. Státní zástupce by se měl nejdříve zabývat předvídatelností trestného činu, u

---

²⁶² Třetí Metodika NSZ, s. 29-30.

²⁶³ Tento plán by měl obsahovat pravidla vyšetření předmětného pochybení, vyčíslení škody, případně i zajištění důkazů a další nezbytné kroky.

²⁶⁴ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. 2. vydání. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018.

²⁶⁵ BOHUSLAV, L. *Compliance program a jeho východiska především v zahraniční praxi*. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 80.

²⁶⁶ Třetí Metodika NSZ, s. 31-32.

²⁶⁷ Evaluation of Corporate Compliance Programs. Guidance Document. U.S. Department of Justice.

čehož metodika nabízí otázky typu, zda se shodná pochybení již v minulosti vyskytla nebo zda právnická osoba provedla analýzu trestněprávních rizik. Dále je nutné vyhodnotit preventivní opatření, kde se nabízejí otázky, zda existují vnitřní předpisy upravující oblast, v které došlo k pochybení, zda s nimi byli zaměstnanci dostatečně seznámeni či komu je svěřena compliance agenda. U detekčních opatření je cílem posoudit především skutečnost, zda byly pro danou činnost zavedeny nějaké formy kontroly nebo zda měli zaměstnanci možnost nahlásit podezření na protiprávní jednání. Nakonec se státní zástupce zabývá reakcí právnické osoby, v úvahu připadají otázky provedení interního šetření a jaká byla případná disciplinární opatření.²⁶⁸

Následujícím krokem je vyhodnocení obecného přístupu právnické osoby na řízení compliance rizik. V tomto kroku metodika nabízí seznam nejčastějších indikátorů nefunkčnosti CMS, mezi které řadí například nedostatečné funkce compliance officera, pouze formální hodnocení rizik nebo slepou implementaci CMS mateřské zahraniční společnosti. Dále k tomuto kroku opět uvádí relevantní otázky z oblasti hodnocení rizik, zlepšování CMS, motivace k plnění compliance cílů nebo disciplinárních opatření.²⁶⁹

Posledním, tedy třetím krokem, je vyhodnocení přístupu právnické osoby k plnění dalších závazků, jehož cílem je vyhodnotit, jak právnická osoba přistupuje k plnění svých povinností z dlouhodobého hlediska. Je tak vhodné posoudit plnění daňových a jiných platebních povinností, výsledky kontrol státních orgánů či plnění povinností souvisejících se zveřejňováním údajů ve veřejných rejstřících.²⁷⁰

---

²⁶⁸ Třetí Metodika NSZ, s. 34-37.

²⁶⁹ Třetí Metodika NSZ, s. 38-39.

²⁷⁰ Třetí Metodika NSZ, s. 39.

4. Možnost zatížit obviněnou právníckou osobu důkazním břemenem

Převážná většina této práce je věnována právu hmotnému, je však nezbytné zabývat se i právem procesním, neboť i tam je možné nalézt mnoho nejasností vztahujících se k trestní odpovědnosti právníckých osob. Z toho důvodu se v této části pokusíme zhodnotit především otázku důkazního břemene, poukážeme však i na právo na spravedlivý proces právnícké osoby a související, u trestní odpovědnosti právníckých osob často problematické instituty.

4.1. Právo právnícké osoby na spravedlivý proces a s ním související problémy trestního řízení proti právnícké osobě

Právo na spravedlivý proces není ústavně vymezeno, neobsahuje jej ani Ústava, ani Listina. Lze ho z nich však odvodit, a to především z čl. 36 odst. 1 Listiny, tedy práva každého se domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu, dále z čl. 8 odst. 2 Listiny, dle něhož nesmí být nikdo stíhán nebo zbaven osobní svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon.²⁷¹ Výslovně pak spravedlivý proces upravuje EÚLP, která ho zakotvuje v čl. 6, jež stanovuje především právo každého na projednání jeho záležitosti spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě, a to nezávislým a nestranným soudem, který byl zřízen zákonem. Doktrína spravedlivého procesu je rozsáhlá a její obsah je pravidelně doplňován judikaturou Ústavního soudu, ale především Evropského soudu pro lidská práva, která usměrňuje rozhodovací činnost národních soudů a dbá na ústavně souladný výkon spravedlnosti.²⁷² Složkou spravedlivého procesu v širším smyslu je i princip rovnosti zbraní, který zahrnuje též právo na kontradiktorní řízení²⁷³, jež je jednou z hlavních záruk spravedlivého procesu.²⁷⁴ Rovnost zbraní vyžaduje především povinnost poskytnout každé straně přiměřenou možnost hájit svoji věc za podmínek, které nejsou zřejmě méně výhodné v porovnání s druhou stranou.²⁷⁵ Kontradiktorní trestní proces zahrnuje možnost pro obhajobu i obžalobu, seznámit se s připomínkami a důkazy, které předkládá druhá strana, a vyjadřovat se k nim.²⁷⁶ Úpravu spravedlivého procesu obsahuje i čl. 14 a 15

---

²⁷¹ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 45.

²⁷² KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 565 a násl.

²⁷³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Brandstetter vs. Rakousko ze dne 18. 8. 1991, § 64.

²⁷⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Kamasinski vs. Rakousko ze dne 19. 12. 1989, § 102.

²⁷⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Werner vs. Rakousko ze dne 24. 11. 1997, § 63.

²⁷⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Rowe a Davis vs. Spojené království ze dne 16. 2. 2000, § 60.

Mezinárodního paktu o občanských a politických právech²⁷⁷. Jednotlivým právům a konkrétnímu obsahu spravedlivého procesu by však mohla být věnována i celá diplomová práce, z toho důvodu se omezíme jen na řečené a následující text se bude podrobněji právem na spravedlivý proces zabývat již jen v souvislosti s trestní odpovědností právnických osob.

Je samozřejmostí, že primárním subjektem práva na spravedlivý proces je obviněná fyzická osoba, je však nezbytné zdůraznit, že subjektem je i osoba právnická, proti které se vede trestní řízení. Právo na spravedlivý proces pro právnické osoby vyplývá z čl. 34 EÚLP, toto právo jim však bylo přiznáno i judikaturou. V té souvislosti je vhodné uvést rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ze dne 12. 11. 2002 ve věci Fortum Oil a Gas Oy proti Finsku, ve kterém bylo stanoveno, že právnické osoby lze považovat za samostatné subjekty trestního stíhání, kterým jsou poskytovány záruky spravedlivého procesu. Není důvod, aby některá základní práva a svobody nebyly přiznány i právnickým osobám. Kritériem v trestním právu však bude, aby takové právo u právnických osob nebylo z povahy věci vyloučeno, k čemuž bude docházet u práv, která jsou bezprostředně vázána na obviněné - fyzické osoby.²⁷⁸ Stejně platí pro zásady dle § 2 TR.

Trestní řízení proti právnickým osobám má určitá specifika, ta jsou vyjádřena v §§ 29 až 41 ZTOPO, důležité praktické otázky jsou však řešeny jen §§ 34, 36 a 37.²⁷⁹ První problém trestního řízení proti právnickým osobám může představovat konflikt účelnosti trestního stíhání se zásadou legality. Stíhání určitých právnických osob, tzv. prázdných schránek, které nemají žádný majetek a často fakticky nevykonávají žádnou činnost, je určitě neúčelné, i tak těmto právnickým osobám přísluší garance spravedlivého procesu.²⁸⁰ Určitým východiskem by bylo užití zásady oportunity, ale pouze za podmínky, že by byla exaktně vymezena kritéria možnosti zastavení trestního stíhání v případech, kdy je zřejmé, že právnická osoba trestný čin spáchala. Takové řešení je ale nebezpečné a bylo by nezbytné zavést i určité záruky, nejlépe formou kontroly vně státního zastupitelství.²⁸¹

---

²⁷⁷ Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

²⁷⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 53.

²⁷⁹ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 313.

²⁸⁰ DANKOVÁ, K. *Trestní odpovědnost právnických osob ve světle zásady legality*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 142-143.

²⁸¹ GRIVNA, T. *Trestní odpovědnost právnických osob ve světle principu ultima ratio*. In *Trestní právo jako ultima ratio - hmotněprávní a procesněprávní aspekty*. Sborník. Bratislava: Univerzita Komenského, 2016, s. 73-74.

Další problémovou otázkou je zajištění účasti obviněné právnické osoby v řízení. Právnické osoby, jako umělé organizační útvary, nejsou schopny v trestním řízení vystupovat a hájit svá práva, proto dle § 34 odst. 1 ZTOPO jedná za právnickou osobu osoba podle § 21 zákona č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“) a poskytuje tím jakéhosi „fyzického partnera“, který činí procesní úkony a uplatňuje práva obviněného, tím „pravým“ obviněným však nikdy být nemůže. Za právnickou osobu tak může jednat člen statutárního orgánu, tvoří-li statutární orgán více osob, jedná za ni předseda statutárního orgánu či pověřený člen. To však neřeší možnou situaci u s.r.o., má-li více jednatelů a není-li určeno jinak, jedná každý z nich samostatně.²⁸² Každý z jednatelů by tak byl příslušný k zastupování právnické osoby v řízení, což je nepřipustné, protože za právnickou osobu může vystupovat současně jen jediná osoba.²⁸³ S touto možností nepočítá ani § 34 odst. 5 ZTOPO a nejspíše tak bude zapotřebí aplikovat analogicky § 29 odst. 2 OSŘ, dle kterého má právnická osoba možnost ustanovit opatrovníka. V úvahu připadá i extenzivní výklad ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO.²⁸⁴ Právnická osoba si také může zvolit svého zmocněnce, tato osoba pak má stejná práva a povinnosti jako osoba, proti které se řízení vede, nemůže však samozřejmě dojít k jejímu odsouzení. Lze jen polemizovat, zda by bylo možné u takové osoby dovozovat důvod vazby.²⁸⁵ Určité problémy mohou nastat i v souvislosti se střetem zájmů. První přichází v úvahu u doručování usnesení o zahájení trestního stíhání právnické osobě s pouze jedním jednatelem, který má jako jediný přístup do datové schránky, pokud součástí takového usnesení je i výrok o stíhání jednatele jako osoby fyzické. Jednatel pak není za právnickou osobu oprávněn jednat²⁸⁶ a účinky usnesení tak nastanou až doručením usnesení opatrovníkovi.²⁸⁷ Střet zájmů také nemusí být znám ihned od počátku řízení a je otázkou, jak zacházet s již učiněnými procesními úkony. Obzvláště v situaci, kdy se konkrétní jednáající osoba, jejíž jednání je právnické osobě přičitatelné, identifikuje až později, a tato osoba byla zároveň osobou oprávněnou k jednání za právnickou osobu. Její úkony v řízení bude nutné klasifikovat jako neúčinné.²⁸⁸

---

²⁸² § 164 odst. 2 ZOK.

²⁸³ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 319-320.

²⁸⁴ ČEP, D. *Úskalí obhajoby právnické osoby v trestním řízení*. In GRIVNA, T. *Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 165.

²⁸⁵ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 321.

²⁸⁶ § 34 odst. 1 ZTOPO ve spojení s § 21 odst. 4 OSŘ.

²⁸⁷ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 323.

²⁸⁸ ČEP, D. *Úskalí obhajoby právnické osoby v trestním řízení*. In GRIVNA, T. *Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 170.

Právníké osobě může soud dle § 34 odst. 5 ZTOPO ustanovit opatrovníka, proti tomuto rozhodnutí není žádný řádný opravný prostředek. Problém nastává při nedostatečném hájení zájmů právnické osoby opatrovníkem, protože mimořádné opravné prostředky nejsou zárukou včasné nápravy.²⁸⁹ Tento stav bývá označován za rozpor s ústavním právem na obhajobu.²⁹⁰

Zajišťovací instituty mohou také představovat určitý problém. Není pochyb o tom, že lze použít ty speciálně upravené v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob²⁹¹. V úvahu připadají i obecné instituty stanovené v trestním řádu, některé ale budou z povahy věci vyloučeny²⁹². U zajišťovacích institutů je také nutné přísně rozlišovat, jestli mají být užity vůči fyzické osobě jednající za právnickou osobu nebo vůči právnické osobě samotné.²⁹³

§ 36 odst. 1 ZTOPO stanovuje, že právnická osoba musí být řádně předvolána, nikterak už se ale blíže nespecifikuje, jestli má být předvolána jen osoba právnická nebo i konkrétní fyzická osoba za právnickou osobu jednající. Jelínek se domnívá, že předvolána musí být konkrétní fyzická osoba, neboť právě ta se má osobně dostavit a vůči ní pak lze užít případná donucovací opatření, je tak nezbytné šetřit její práva v co nejširším rozsahu.²⁹⁴ Opačného názoru je Říha, který uvádí, že znění relevantních ustanovení ZTOPO²⁹⁵ nasvědčují tomu, že právnickým osobám mají být doručovány nejen rozhodnutí, ale právě i předvolání. Doručení předvolání přímo právnické osobě je také podmínkou konání hlavního líčení v nepřítomnosti fyzické osoby jednající za osobu právnickou, obdobně jako v civilním, resp. správním řízení. Je to také sama právnická osoba, která určí, která z možných osob dle § 21 OSŘ za ni bude jednat.²⁹⁶

Nedílnou součástí spravedlivého procesu je i právo na obhajobu, jež je nezbytným předpokladem úspěšného soudnictví. Obsah práva na obhajobu fyzických a právnických osob

---

²⁸⁹ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 324.

²⁹⁰ Unie obhájců České republiky. Stanovisko Unie obhájců č. 1/2017 k otázce práva na obhajobu obviněných právnických osob a jednání za ně [online]. 23. 3. 2017 [cit. dne: 2021-4-19]. Dostupné na: <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-cr-c-1-2017-k-otazce-prava-na-obhajobu-obvinenych-pravnickych-osob-a-jednani-za-ne>.

²⁹¹ Danou úpravu obsahuje § 33 ZTOPO, speciálními zajišťovacími instituty jsou např. omezení nakládání s majetkem nebo pozastavení výkonu jednoho nebo více předmětů činnosti.

²⁹² Právnickou osobu nelze např. zatknout, vzít do vazby nebo ji nelze uložit zákaz vycestovat.

²⁹³ ŘÍHA, J. *Zajištění účasti právnických osob na trestním řízení*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 266-269.

²⁹⁴ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 329.

²⁹⁵ především § 34 odst. 5 a 7 ZTOPO.

²⁹⁶ ŘÍHA, J. *Zajištění účasti právnických osob na trestním řízení*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 269.

by měl být shodný, pokud by však nějaké rozdíly byly, musejí být řádně odůvodněny.²⁹⁷ ZTOPO ustanovení obsahující úpravu obhajoby označuje vyjádřením „Obhájce“, což je nepřesné, neboť výkon obhajoby je pojmem širším než pouze obhajoba obhájcem.²⁹⁸ Dle § 35 odst. 2 ZTOPO je u právnické osoby vyloučeno užití ustanovení TŘ o nutné obhajobě. V trestním řízení vedeném proti právnickým osobám tak může ustanovený obhájce vystupovat jen v souvislosti s bezplatnou obhajobou nebo obhajobou za sníženou odměnu.²⁹⁹ I když mnoho důvodů nutné obhajoby je u právnických osob z povahy věci vyloučeno, je otázkou, nakolik úplné vyloučení nutné obhajoby přispívá k účinnému trestnímu řízení a ochraně procesních práv právnických osob. Nebylo by tak správné, aby se některé důvody nutné obhajoby vztahovaly i na právnické osoby? *De lege ferenda* by se o takovém řešení určitě uvažovat mělo, a to alespoň ohledně nejzávažnějších trestných činů. Jako kritérium pro jejich vymezení by mohla sloužit typová společenská škodlivost.³⁰⁰ Tibitanzlová vyloučení nutné obhajoby kritizuje, především pak jeden z důvodů tohoto legislativního řešení, kterým jsou ekonomické zájmy státu. S nadřazením ekonomických zájmů státu veřejnému zájmu na kvalitní obhajobě nelze souhlasit.³⁰¹ Hlavním důvodem zavedení institutu nutné obhajoby i do řízení proti právnickým osobám může být institut dohody o vině a trestu, při jejímž sjednávání musí být dle § 175a odst. 3 TŘ přítomen obhájce. Je tedy otázkou, jestli povinná účast obhájce platí i na sjednávání dohody o vině a trestu s právnickou osobou.³⁰²

Nutná obhajoba úzce souvisí i s důkazním břemenem, jelikož pokud by právnická osoba skutečně byla zatížena důkazním břemenem, bylo by to dalším zásadním argumentem pro zavedení institutu nutné obhajoby.³⁰³

---

²⁹⁷ FENYK, J., SMEJKAL. L., BÍLÁ. I. § 35 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL. L., BÍLÁ. I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-4-22].

²⁹⁸ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 330.

²⁹⁹ FENYK, J., SMEJKAL. L., BÍLÁ. I. § 35 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL. L., BÍLÁ. I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-4-22].

³⁰⁰ ČEP, D. *Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda*. Státní zastupitelství, 2018, č. 2, s. 7-21.

³⁰¹ TIBITANZLOVÁ, A. *Nutná obhajoba právnické osoby - ano, či ne? 2. část*. Bulletin advokacie, 2018, č. 7-8, s. 20-23.

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ Tamtéž.

4.2. Vymezení důkazního břemene

4.2.1. Tzv. tradiční důkazní břemeno

Onus probationis neboli důkazní břemeno je pojmem, který není snadné vyložit, což dokládá i skutečnost, že bývá v odborné literatuře často definován odlišně. Vymezení je obtížné především proto, že jde o institut vnitřně strukturovaný a složitý, který obsahuje více relativně odlišných institutů.³⁰⁴ Otázka důkazního břemene spadá především do občanského sporného řízení, v kterém se jedná o zavedený institut. Naopak v trestním řízení, jak rozebíráme níže, není, resp. nebyla jasná ani samotná otázka existence důkazního břemene. Rozsáhlejší diskuze ohledně důkazního břemene v trestním právu započala nejen kvůli trestní odpovědnosti právnických osob, ale především již kvůli delší dobu připravovanému novému trestnímu řádu. Dlouhodobě se uvažuje o posílení kontradiktornosti trestního řízení a zavedení formálního důkazního břemene státního zástupce.³⁰⁵

Před ponořením se do problematiky důkazního břemene z pohledu trestněprávně relevantního je žádoucí, pro lepší pochopení tohoto pojmu, představit důkazní břemeno v tom civilním, tedy tradičním smyslu. Důkazní břemeno je institutem, který pomáhá soudu rozhodnout v situacích, kdy po provedení dokazování nelze učinit závěr nejen o pravdivosti tvrzení účastníka, ale i o jeho nepravdivosti. Tento stav se nazývá *non liquet*, tedy že není jasno, a proto nelze rozhodnout o užití či neužití příslušné hmotněprávní úpravy.³⁰⁶ Důkazní břemeno lze vymezit i jako procesní odpovědnost účastníka, že soudu budou prokázány rozhodné skutečnosti, k nimž se důkazní břemeno vztahuje.³⁰⁷ Púry vymezuje důkazní břemeno jako „procesní odpovědnost účastníka určitého řízení za to, že v takovém řízení budou prokázány rozhodné skutečnosti tak, aby soud (respektive jiný orgán) mohl rozhodnout v jeho prospěch“.³⁰⁸ Pro pochopení důkazního břemene je velmi důležité jeho rozdělení na objektivní a subjektivní.

Ve sporném řízení, které je ovládané převážně zásadou projednací, se soud nejdříve zabývá subjektivním důkazním břemenem, které je někdy označováno i jako břemeno vedení

---

³⁰⁴ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995, s. 8.

³⁰⁵ PELC, V. *Důkazní břemeno v trestním řízení*. In JELÍNEK, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 116.

³⁰⁶ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 614.

³⁰⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 247.

³⁰⁸ PÚRY, F. *Existuje důkazní břemeno v trestním řízení?* In FENYK, J. (ed.) *Poceta Dagmar Císařové k 75. narozeninám*. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 104-113.

důkazu, procesní břemeno či formální důkazní břemeno. To stanovuje, k čemu musí ta která procesní strana vést důkaz, chce-li být v řízení úspěšná.³⁰⁹ Subjektivní důkazní břemeno lze definovat i jako „výraz procesní odpovědnosti účastníka řízení za výsledky dokazování, která nemůže být popřena nebo vyloučena zvláštní iniciativou soudu při dokazování skutečností, jejichž objasnění je v zájmu tohoto účastníka“.³¹⁰ Procesní strana většinou sama označuje důkazní prostředky k prokázání svých tvrzení o rozhodných skutečnostech, pokud by tak však nečinila, musí ji soud o důkazní povinnosti poučit. Otázka, kdo nese důkazní břemeno, závisí na právu hmotném. Obecně platí princip *affirmanti incumbit probatio*, tedy ten kdo tvrdí, prokazuje. Hmotněprávní normy však někdy obsahují zvláštní pravidla o důkazním břemenu. Takovou úpravu lze nalézt např. u obchodních korporací, konkrétně v § 52 ZOK upravujícím důkazní břemeno při posuzování dodržení péče řádného hospodáře. Dále lze odkázat i na § 4 ZOK nebo § 2989 OZ.³¹¹ Subjektivní důkazní břemeno tak motivuje zatíženou stranu, aby svou aktivní činností zabránila stavu *non liquet*, který by pro ni znamenal neúspěch v řízení. Je však nutné upozornit na složitější spory, kdy často nelze přesně určit, kdo má co tvrdit a dokazovat, a zároveň v zájmu spravedlnosti je nezbytné zohlednit i skutečnost, že ne vždy je pro tvrdící stranu objektivně možné tyto tvrzení i dokázat.³¹²

Subjektivní důkazní břemeno není po dobu řízení neměnné, a proto je jej žádoucí dělit na abstraktní a konkrétní. Abstraktní důkazní břemeno nezohledňuje specifika konkrétního sporu a jeho vývoje. Určuje tedy, kdo by ohledně určité skutečnosti nesl důkazní břemeno, pokud by došlo ke sporu. Zatímco konkrétní důkazní břemeno je definováno obsahem konkrétního sporu, dochází tedy k zohlednění vývoje řízení. Na počátku sporu je tak abstraktní i konkrétní důkazní břemeno shodné, konkrétní se však následně mění a přechází ve sporu na tu stranu, která je v dané situaci „na tahu“.³¹³

Následně je nutné zohlednit objektivní důkazní břemeno, které stanovuje, v neprospěch jaké strany má být rozhodnuto, pokud nebyly prokázány určité významné skutečnosti. Opět je možné užít i Macurovu definici, která objektivní důkazní břemeno chápe jako „pravidlo, které stanoví, jak má soudce rozhodnout ve věci samé za předpokladu, že podstatné skutkové okolnosti nebyly objasněny a nastal stav objektivní nejistoty o

---

³⁰⁹ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 614-615.

³¹⁰ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 12.

³¹¹ SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 614-615.

³¹² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ A. a kol. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 248.

³¹³ CHALUPA, R. *Vybrané otázky důkazního břemene v řízení o zaplacení směnečného nároku*. Bulletin advokacie, 2015, č. 12, s. 27-28.

skutečnostech“.³¹⁴ Jinak řečeno, jedná se o stav, kdy nebyly prokázány ani vyvráceny rozhodné skutečnosti, a to i přes uplatnění přípustných důkazních prostředků. Je zřejmé, že smyslem objektivního důkazního břemene je umožnit meritorně rozhodnout, i když skutkový stav věci nebyl dostatečně prokázán, jelikož není možné, aby soud v takové situaci odmítl rozhodnout. V takovém případě by se jednalo o *denegatio iustitiae*, tedy odeprání spravedlnosti, čímž by bylo zasaženo do práva na spravedlivý proces. Objektivní důkazní břemeno tedy není určeno stranám, nýbrž soudu. Nejedná se o procesní břemeno a neuzívá se při dokazování, ale při stavu *non liquet*.³¹⁵

4.2.2. Důkazní břemeno v trestním právu

Oproti občanskému řízení, trestní řízení nemůže mít z povahy věci sporný charakter, i přesto má však důkazní břemeno svůj trestněprávní význam, a to především v souvislosti s principem presumpce nevin. Lze tedy říci, že na úpravě důkazního břemene závisí, zda v trestním řízení platí pravidlo presumpce nevin absolutně. Zároveň je však nutné zdůraznit, že důkazní břemeno v trestním řízení je podstatně omezováno jeho zásadami. Způsob dokazování v trestním řízení je od toho civilního značně odlišný, dochází k reflexi zejména potřeby trestního hmotného práva a nezbytnosti dodržení zásady materiální pravdy.³¹⁶ V civilním řízení může neunesení důkazního břemene představovat neúspěch ve sporu, takový závěr ale v trestním řízení dovozovat nelze. O těchto negativních důsledcích nelze hovořit v souvislosti se soudcem, ba ani státním zástupcem. Ten sice dokazuje především vinu obviněného, neboť při dokázání skutečností svědčících ve prospěch obviněného, se rozhodne o zastavení trestního stíhání či zpětvzetí obžaloby. Při nedokázání viny však nelze uvažovat o jeho prohře či negativním důsledku pro něj. Důkazním břemenem v tradičním smyslu se tak lze zabývat jen v souvislosti s poškozeným a především osobou, proti které se řízení vede.³¹⁷

V souvislosti s trestním právem procesním bývá užíváno pojmu formální důkazní břemeno, které se však obsahově shoduje s tím subjektivním, tak jak je popsáno výše. Dle Fenyka formálním důkazním břemenem zpravidla není možné zatížit jen jednu procesní stranu, důsledkem čehož je rozdělení nebo přenášení důkazního břemene, což je právě

---

³¹⁴ MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 11.

³¹⁵ LAVICKÝ, P. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, s. 48.

³¹⁶ FENYK, J. *Důkazní břemeno a trestní řízení*. In JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní - minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 71.

³¹⁷ PELC, V. *Důkazní břemeno v trestním řízení*. In JELÍNEK, J. a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 116-118.

limitováno již zmíněnými zásadami, především zásadou presumpce nevinny. Oproti tomu materiální důkazní břemeno zachovává všechny zásady dokazování v trestním řízení. Těmito zásadami se rozumí zásada materiální pravdy, vyhledávací, volného hodnocení důkazů i zásada presumpce nevinny. Materiální důkazní břemeno neukládá obžalovanému povinnost jakýmkoliv způsobem se podílet na objasňování skutkového stavu. Jinak řečeno, nespojuje s jeho inaktivitou důkaz o vině, zároveň zdůrazňuje povinnost orgánů činných v trestním řízení prokázat spáchání trestného činu. Pokud není skutkový stav dostatečně prokázán, resp. soud o něm není přesvědčen, postupuje v souladu se zásadou *in dubio pro reo*.³¹⁸ Šámal je názoru odlišného, když formální důkazní břemeno na straně státního zástupce podporuje, s čímž spojuje pojem moderního trestního procesu. Materiální důkazní břemeno pak chápe jako alternativu aktivní obhajoby, pokud provedené důkazy poskytují spolehlivý podklad pro závěr o vině obžalovaného.³¹⁹

4.3. Obrácení důkazního břemene

Růžek důkazní břemeno v trestním právu nepřipouští³²⁰, avšak právní úprava se od jeho prací podstatně změnila. Konkrétně je vhodné poukázat na § 102a TZ a s ním související § 26a ZTOPO, které upravují institut zabránění části majetku. Pachatele tíží, za splnění podmínek, formální důkazní břemeno ohledně skutečnosti, že věci nabyt legálním způsobem. Uvedené narušuje zásadu presumpce nevinny, dále také může docházet ke kolizi se zásadou volného hodnocení důkazů, když předmětné ustanovení *de facto* určuje skutečnosti, které mají vést soudce k závěru, že se jedná o věci pocházející z trestné činnosti.³²¹ V této souvislosti je možné upozornit i na směrnici Evropské unie, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem³²², která z principu presumpce

---

³¹⁸ FENYK, J. *Důkazní břemeno a trestní řízení*. In JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní - minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 73-74.

³¹⁹ ŠÁMAL, P. *Základní zásady dokazování v připravovaném novém trestním řádu*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 52-53.; ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999, s. 350-351.

³²⁰ RŮŽEK, A. *Povinnost dokazovat a důkazní břemeno*. In SOLNAR, V. *Problém dokazování*. Stát a právo, Sv. 13. Praha: Academia, 1968, s. 97 a násl.

³²¹ PELC, V. *Důkazní břemeno v trestním řízení*. In JELÍNEK, J. a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 122.

³²² Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem.

nevinu a zásady *in dubio pro reo* nepřipouští žádné výjimky. Dále lze odkázat i na § 33 odst. 2 TŘ, podle kterého se váže nárok na bezplatnou obhajobu či obhajobu za sníženou odměnu na prokázání skutečnosti, že daná osoba nemá dostatek prostředků. Pokud tato skutečnost nevyplývá ze spisu, důkazní břemeno tíží obviněného.³²³

Z uvedeného je zřejmé, že důkazní břemeno je v trestním právu nejen aktuálním tématem, ale že existují i instituty, u kterých k převrácení důkazního břemene dochází. Je možné, aby k přenesení důkazního břemene docházelo i v souvislosti s trestní odpovědností právnických osob? ZTOPO ani TŘ institut důkazního břemene výslovně neupravuje, odpověď je tak nezbytné hledat jinde.

Zásada *nemo tenetur*, neboli právo nepřispívat k vlastnímu sebeobviňování, je nedílnou součástí práva na spravedlivý proces. Zároveň je však otázkou, do jaké míry se užije v souvislosti s právnickými osobami. ESLP se prozatím k této problematice jednoznačně nevyjádřil, z toho důvodu Bohuslav dovozuje, že je nezbytné užití existující judikatury zabývající se možností pokládat mlčení obviněného za důkaz viny.³²⁴ Jako první zmiňuje případ *Murray vs. Spojené království*, ve kterém ESLP připouští, že z uplatnění práva mlčet je možné dovozovat negativní důsledky.³²⁵ Obdobně se pak vyslovil i v případě *Condron vs. Spojené království*.³²⁶ V souvislosti s vyšetřováním omezování hospodářské soutěže rozhodoval o uplatnění zásady *nemo tenetur* v řízení proti právnickým osobám Soudní dvůr evropské unie. Ten například dovedl, že Evropská komise je v určitých situacích oprávněna požadovat předložení všech potřebných důkazů a že právo odepřít výpověď může právnická osoba využít jen tehdy, jde-li o přiznání porušení právní povinnosti.³²⁷ Zelená kniha o presumpci nevinu z roku 2006 konstatuje, že důkazní břemeno obecně tíží státního zástupce, avšak existují výjimky, kdy obviněný musí určitou skutečnost prokázat. Taková situace nastane například u trestných činů týkajících se listin. Pokud státní zástupce prokáže existenci povinnosti, obžalovaný musí následně dokázat, že ji splnil. Uvedený argument lze dle Bohuslava analogicky užít i na dokazování ohledně vynaložení veškerého úsilí, které je na právnické osobě možno spravedlivě požadovat.³²⁸ Užití analogie pak dovozuje i ve vztahu k

---

³²³ PELC, V. *Důkazní břemeno v trestním řízení*. In JELÍNEK, J. a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 123.

³²⁴ BOHUSLAV, L. *K otázce přenesení důkazního břemene ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob*. In JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 96 a násl.

³²⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Murray vs. Spojené království* ze dne 8. 2. 1996, § 47.

³²⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Condron vs. Spojené království* ze dne 2. 8. 2000.

³²⁷ Rozsudek Soudního dvora evropské unie ve věci T-112/98 ze dne 20. února 2001.

³²⁸ BOHUSLAV, L. *K otázce přenesení důkazního břemene ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob*. In JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 98.

správnému řízení, kde důkazní břemeno bezesporu leží na obviněném. Uzavírá, že u trestní odpovědnosti právnických osob jde o zjištění, zda lze jednání právnické osobě přičíst, nikoliv zda došlo ke spáchání zdrojového trestného činu. Pokud můžeme tuto přičitatelnost označovat za objektivní, není nepřirozené, aby právnická osoba nesla důkazní břemeno ohledně exkulpačních důvodů. Jinak řečeno, pokud statní zástupce neshledá na základě svých zjištění dostatečnost CMS, je na právnické osobě přesvědčit jej o opaku.³²⁹

Otázkou důkazního břemene se zabývala již několikrát zmiňovaná metodika NSZ, která za své počínání bývá z velké části kritizována. Druhá metodika NSZ předpokládala aktivní přístup právnické osoby, když sice uváděla, že skutečnost, zda vynaložení veškerého úsilí, které na právnické osobě bylo možné spravedlivě požadovat, se nepresumuje. Dále však konstatovala, že jde o otázku, na níž má obhajoba zvláštní zájem a otevírá se tak pro ni prostor k předkládání nejrůznějších interních materiálů.³³⁰ Obdobně se vyskytuje i v první Metodice NSZ. Z uvedeného tak bylo možné dovozovat materiální důkazní břemeno.³³¹ Aktuální metodika toto tvrzení potvrzuje, když výslovně specifikuje, že je třeba vycházet z pojetí materiálního důkazního břemene.³³² Druhá metodika, oproti té první, pak šla v souvislosti s důkazním břemenem o poznání dále, když uváděla, že je „na právnické osobě, aby příslušné podklady k důvodnosti závěru o vynaložení veškerého úsilí podle § 8 odst. 5 ZTOPO předložila“³³³, což představuje zatížení právnické osoby i formálním důkazním břemenem.³³⁴ Aktuální metodika již citovaný text neobsahuje, zároveň formální důkazní břemeno výslovně odmítá.³³⁵ Je však otázkou, zda tato proklamace aktuální metodiky má nějaký význam, když dokonce na třech místech stanovuje povinnost právnické osoby k prokázání určitých skutečností. Jako příklad lze citovat následující: „Právnická osoba musí být schopna vysvětlit orgánům činným v trestním řízení, proč jsou podle ní přijatá opatření vhodná a dostatečná.“³³⁶

Pelc naopak obrácení důkazního břemene odmítá a na podporu svých tvrzení uvádí následující důvody. Zásada presumpce nevinny a s ní související zásada *in dubio pro reo* vyžadují nutnost provést a zhodnotit všechny dostupné důkazy, což nemůže být povinností

---

³²⁹ Tamtéž, s. 105.

³³⁰ Druhá metodika NSZ, s. 22-23.

³³¹ PELC, V. *Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno*. Bulletin advokacie, 2018, č. 11, s. 40.

³³² Třetí metodika NSZ, s. 21.

³³³ Druhá metodika NSZ, s. 23.

³³⁴ PELC, V. *Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno*. Bulletin advokacie, 2018, č. 11, s. 40.

³³⁵ Třetí metodika NSZ, s. 20.

³³⁶ Tamtéž, s. 13.

obviněného. Zatížením právnické osoby důkazním břemenem by docházelo k rozporu se zásadou enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí, stejně tak se zásadou legální licence, neboť unešení důkazního břemene by představovalo další povinnost ukládanou bez opory v zákoně. Rozpor lze shledávat i se správným stanovením taktiky obhajoby, protože v některých případech by právnická osoba dala přednost dané skutečnosti prokazovat, avšak jindy tuto činnost ponechat orgánům činným v trestním řízení a na jejich závěry následovně reagovat. Názor o obrácení důkazního břemene může narušovat i zásadu *nemo tenetur*, k čemuž by docházelo především v situacích, kdy právnická osoba učinila pouze některá opatření, ne však všechna, která měla. Jako poslední uvádí absenci výslovné právní úpravy obráceného důkazního břemene v řízení proti právnickým osobám.³³⁷

Stejně tak Danková nepřisvědčuje názoru o obrácení důkazního břemene, když uvádí, že to jsou pouze orgány činné v trestním řízení, které nesou důkazní břemeno. Pokud jej neunesou do té míry, aby bylo možné rozhodnout o vině, je nutné ctít zásadu *in dubio pro reo* a rozhodnout ve prospěch právnické osoby. Opačný postup, tedy rozhodnutí o vině právnické osoby v důsledku její nečinnosti, by byl v rozporu se zásadou zákazu donucování k sebeobviňování.³³⁸

Shodně Fenyk, Smejkal a Bílá odmítají zatížení právnické osoby důkazním břemenem. Při respektování všech zásad trestního řízení bude pouze na orgánech činných v trestním řízení, aby prokázaly, že trestná činnost souvisí s absencí nebo nedostatkem požadovaných opatření. Dále konstatují, že pokud by zákonodárce zamýšlel opak, právní úprava by přenesení důkazního břemene výslovně obsahovala.³³⁹

Gřivna a Šimánková se ve svém příspěvku obrácením důkazního břemene také zabývali. Zmiňují, že nelze bezmyšlenkovitě ustupovat od základních zásad trestního řízení. Na druhou stranu však konstatují, že je nezbytné se zamyslet nad výkladem ustanovení ZTOPO tak, aby byla proveditelná. Nelze orgánům činným v trestním řízení ukládat

---

³³⁷ PELC, V. *Důkazní břemeno v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob*. In MACKOVÁ, A., JELÍNEK, J., BOHUSLAV, L., TRYZNA, J. a kol. *Aktuální otázky civilního a trestního řízení se zaměřením na rekonstrukci občanského soudního řádu a trestního řádu ve světle principů demokratického právního státu*. Praha: Všehrd, 2016, s. 139-143.

³³⁸ DANKOVÁ, K. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2014, s. 53.

³³⁹ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim: Komentář* [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-5-2].

povinnosti, které by byly zjevně nad jejich možnosti. Jejich závěr tak je, že na právnické osobě patrně leží faktické důkazní břemeno tak, jak jej chápe Julius Glaser^{340, 341}.

Dle Jelínka § 8 odst. 5 ZTOPO nikterak nemění základní zásady trestního řízení, které mají nadále klíčový význam. Orgány činné v trestním řízení nesou důkazní břemeno a musejí tak prokazovat skutečnosti důležité pro rozhodnutí. Jinak řečeno, prokazování probíhá standardním způsobem a k žádnému obrácení důkazního břemene nedochází. Opačné by znamenalo průlom do zásady materiální pravdy, což by představovalo oslabení standardu ochrany práv právnických osob. Vyzvání právnické osoby orgány činnými v trestním řízení k prokázání skutečností podmiňujících uplatnění vyvinění má povahu výzvy k dobrovolné spolupráci. Neuposlechnutí této výzvy nemůže sloužit jako důkaz viny nebo důvod k sankcionování právnické osoby, stejně tak nemůže mít vliv na povinnosti orgánů činných v trestním řízení zjistit podklad pro rozhodnutí v nezbytném rozsahu.³⁴²

Z uvedeného je zřejmé, že zástupce právní nauky lze rozdělit na dva pomyslné tábory. První obrácení důkazního břemene podporuje nebo alespoň připouští, druhý zásadně odmítá. Otázkou tak je, zda je možné, resp. alespoň myslitelné, omezit zásady trestního řízení včetně práva na spravedlivý proces právnických osob v zájmu efektivnějšího uplatňování ZTOPO tím, že by došlo k posunu důkazního břemene „rozumným“ způsobem.³⁴³ Zda je trestní odpovědnost právnických osob druhou a zcela plnohodnotnou kolejí trestního práva nebo zda na ni lze naopak pohlížet jako na kolej podřadnou, ne tolik podstatnou, která si nezaslouží stejnou ochranu, když v sázce není svoboda člověka.³⁴⁴

Dle našeho názoru je správné přistoupit na stranu spíše tábora odmítajícího přenesení důkazního břemene. Opačný názor, tedy dovozování zatížení právnické osoby důkazním břemenem je však nepochybně, do jisté míry, také ospravedlnitelný. Určitě lze souhlasit s tím, že zásada *nemo tenetur* není absolutní, dále že existují instituty a úpravy, jejichž analogické užití je myslitelné a že přenesení důkazního břemene by sloužilo k zefektivnění

---

³⁴⁰ Faktické důkazní břemeno Glaser chápe jako nebezpečí omylu soudce, že v důsledku určitého stavu dokazování uzná straně nepříznivé skutečnosti za prokázané. Význam má především v situaci, kdy jsou dány usvědčující důkazy, jež sice mohou být vyvráceny vysvětlením, ale které může jen těžko poskytnout někdo jiný než obviněný.

³⁴¹ GRÍVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H. *Příspěvek do diskuze o povaze ustanovení § 8 odst. 5 TOPO: úvaha nad možností zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem*. Trestní právo, 2019, č. 2, s. 8-18.

³⁴² JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 345-346.

³⁴³ srov. Brodowski, D. *Minimum Procedural Rights for Corporations in Corporate Criminal Procedure*. In Brodowski, D., Espinoza de los Monteros de la Parr, M., Tiedemann, K., Vogel, J. (Eds.). *Regulating Corporate Criminal Liability*. Springer, 2014, s. 221.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 222.

aplikovatelnosti úpravy nepříčtení. Tyto argumenty a pozitiva je však nutné porovnat s názorem opačným, tedy že právnické osoby jsou plnohodnotnými subjekty, na které se vztahuje mimo jiné i právo na spravedlivý proces. Zatížení právnické osoby důkazním břemenem by porušovalo zásady upravené nejen na zákonné úrovni, ale i na úrovni ústavní a mezinárodní. Zákonodárce obrácení důkazního břemene nijak explicitně neupravil. V trestním řízení to jsou orgány činné v trestním řízení, které jsou povinny prokazovat skutečnosti jak ve prospěch, tak neprospěch obviněného, který není povinen prokazovat svou nevinu. V této komparaci, za aktuální právní úpravy, nemůže zatížení právnické osoby důkazním břemenem obstát.

Zároveň se však domníváme, že není správné možnost přesunu důkazního břemene v souvislosti s trestní odpovědností právnických osob ztracovat navždy. Zásadní problém dnes spatřujeme v právní úpravě, která obrácení důkazního břemene neumožňuje.

Závěr

V úvodu této diplomové práce jsme si stanovili cíl podrobně analyzovat pozitivní úpravu trestní odpovědnosti právnických osob, resp. úpravu podmínek přičitatelnosti, a to především té negativní, pomocí pohledu doktrinního, normativního a judiciálního. V té souvislosti práce nabízí vhodné úvahy a možná řešení týkající se problematických oblastí trestní odpovědnosti právnických osob v rovině *de lege lata*, *de lege applicata*, eventuálně i *de lege ferenda*. Věříme, že se nám výše zmíněný cíl podařilo naplnit, byť práce pochopitelně nemohla postihnout všechny aspekty související s klíčovou problematikou přičitatelnosti, neboť se jedná o velmi komplexní téma.

Trestní odpovědnost právnických osob v České republice je i po bezmála deseti letech od přijetí ZTOPO stále aktuálním a problematickým tématem. Upřednostnění pravé trestní odpovědnosti právnických osob bylo zajisté správným krokem a užívání konstrukce přičitatelnosti se také ukazuje jako vhodné řešení. Pozitivní podmínka přičitatelnosti (viz 2. kapitola) neobsahuje zásadnější nedostatky, lze hovořit pouze o určitých výkladových obtížích, u kterých se odborná veřejnost rozchází spíše nepatrně. U negativní podmínky přičitatelnosti (viz kapitoly 3. a 4.) je však situace zcela odlišná. Velká část úpravy nepřičtení trestného činu právnické osobě je nejednoznačná, samotné ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO bývá označováno za nekoncepční, neurčité a nesystematické. Možnost právnické osoby zprostit se trestní odpovědnosti evokuje objektivní odpovědnost, u které by docházelo k přičtení protiprávního jednání právnické osobě a až následně by se zkoumalo splnění podmínek vyvinění. Taková koncepce by byla nesprávná, úprava nepřičtení představuje negativní podmínku přičitatelnosti, nikoliv liberační důvod, tak jak je tomu ve správním právu. Je tak nutné zdůraznit, že trestní odpovědnost právnických osob je odpovědností subjektivní, nikoliv objektivní, i když s jistými odlišnostmi od odpovědnosti osob fyzických. Hlavní zvláštnost je spatřována v subjektivní stránce, neboť právnická osoba sama nejedná, absentuje vůli. Hovoříme tak o *quasi* subjektivní stránce, kdy se „zavinění“ právnické osoby pouze konstruuje. Tato *quasi* subjektivní stránka bývá nazývána „*vina vedení podniku*“³⁴⁵ nebo jednoduše „*vina právnické osoby*“³⁴⁶.

---

³⁴⁵ ŠÁMAL, P., ELIÁŠ, K. *Několik poznámek k článku „trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“*. Trestněprávní revue, 2015, č. 3, s. 62.

³⁴⁶ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 204.

Tím však hmotněprávní nedostatky vyvíňovacího ustanovení zdaleka nekončí. Nezbytné je vytknout i nevyřešený vztah k podmínkám přičitatelnosti dle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, jelikož tím došlo k dvojí úpravě nepříčtení ve vztahu k zaměstnancům a osobám v obdobném postavení. Duplicitní úprava je nežádoucí, avšak je zřejmé, že odst. 2 obsahuje vůči odst. 5 úpravu speciální, z toho důvodu při nepříčtení protiprávního jednání zaměstnance přichází v úvahu aplikace pouze odst. 2. Nelze opomenout ani problematiku okruhu fyzických osob, na které možnost vyvinění dopadá. Z dikce § 8 odst. 5 ZTOPO vyplývá, že těmito osobami jsou všechny vypočtené v odst. 1 téhož ustanovení. U statutárního orgánu či jeho člena, anebo jiné osoby ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je za ni nebo jejím jménem oprávněna jednat, je nepříčtení kontroverzní, protože tyto osoby budou většinou představovat pomyslné nervové centrum³⁴⁷ právnické osoby. Z toho důvodu bývají navrhovány formulace, které by možnost vyvinění u těchto osob vyloučily.³⁴⁸ Na druhou stranu se však ozývají i hlasy, které takové formulace odmítají s odkazem na situace, při kterých se vyvinění i u těchto osob ukazuje jako spravedlivé.³⁴⁹ Pochybnosti vyvolává i vyvinění u osob, které na právnickou osobu vykonávají rozhodující vliv. Poslední výtku, a to zcela zásadní, se týká neurčitých pojmů předmětného ustanovení, které jsou v trestním právu přinejmenším neobvyklé. Co lze po právnické osobě „spravedlivě požadovat“, je otázkou nelehkou, neboť spravedlnost má mnoho forem. Tuto otázku zákonodárce bohužel žádným výčtem či jiným způsobem neulehčil, i když tak učinit patrně měl. Obdobné platí i pro sousloví „veškeré úsilí“. Nevyložením těchto slovních spojení může docházet ke kolizi se zásadami *nullum crimen*, resp. *nulla poena sine lege*.³⁵⁰ Na základě doktrinárního výkladu lze veškeré úsilí, které je na právnické osobě možno požadovat, chápat jako tvorbu a implementaci opatření, která slouží k zvládnutí rizik souvisejících s páčáním trestné činnosti, a tím vyloučit nástup trestní odpovědnosti.³⁵¹ Na základě výkladu odlišného lze předmětné vyjádření spojovat především s existencí a kvalitou firemní kultury.³⁵²

---

³⁴⁷ ČEP, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou*. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 343 a násl.

³⁴⁸ ŠAMAL, P. *K trestní odpovědnosti právnické osoby po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. Trestněprávní revue*, 2016, č. 11–12, s. 247 a násl.

³⁴⁹ ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019, s. 113.

³⁵⁰ GVOZDEK, F. *Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. Bulletin advokacie, 2016, č. 11, s. 44-45.

³⁵¹ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 216.

³⁵² FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. § 8 Trestní odpovědnost právnické osoby. In FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer ČR [cit. dne: 2021-5-6].

Je zřejmé, že naše pochybnosti ohledně celkové zdařilosti § 8 odst. 5 ZTOPO, které jsme vyjádřili v úvodu, se naplnili. Formulaci určitě nelze označovat za vhodnou, to však neplatí bezvýjimečně o samotném ustanovení, neboť i když dikce vhodná není, existence předmětného ustanovení je, z důvodu potřeby zavedení korekčního prvku trestní odpovědnosti právnických osob, žádoucí.

V souvislosti s aplikací vyvinění je zapotřebí upozornit na Metodiku NSZ, která je pravidelně aktualizována a po její relativně podrobné analýze je možné i říci, že zlepšována, i když stále s mnohými výhradami. Druhé Metodice NSZ bylo vytýkáno zejména obrácení důkazního břemene, dále ale také označování nepřičtení za dobrodiní zákonodárce nebo možnost vyzvání právnické osoby k prokázání skutečností bez opory v zákoně.³⁵³ Aktuální, třetí Metodika NSZ se s kritikou do určité míry vypořádala, když poslední dvě zmíněné výtky z druhé Metodiky NSZ již aktuální nejsou. Otázku důkazního břemene se snažila postavit najisto striktním odmítnutím formálního, a naopak výslovnou podporou materiálního, avšak na několika místech metodiky nalezneme vyjádření, která inklinují k podpoře i metodikou odmítaného formálního důkazního břemene. Mimo to aktuální metodika obsahuje konstatování, která vyvolávají další pochybnosti o její kvalitě, jelikož z nich lze činit i absurdní závěry, které by odporovaly smyslu a zásadám trestního řízení (viz. 3.3.2. a 3.3.4.).

Metodiku však nelze pouze kritizovat, její podstatná část týkající se hledisek použitelnosti § 8 odst. 5 ZTOPO, koncepce compliance management systémů, a především pak jejich vyhodnocování, může být velmi užitečná. Zmíněné může mimo jiné předurčovat konkrétní postup státního zastupitelství a právnické osoby, resp. jejich zástupci tak mohou své CMS lépe nastavit a zajistit tak jejich funkčnost.

Rozbor konceptu přičitatelnosti trestného činu právnické osobě by nebyl úplný, pokud by se práce blíže nezaměřila na problematiku důkazního břemene, která je pro aplikaci vyvinění zásadní. Důkazní břemeno, resp. možnost jeho přenesení, je neodmyslitelně spjata s právem na spravedlivý proces, stejně tak jako s mnohými zásadami trestního řízení. Není to však jen možnost zatížení právnické osoby důkazním břemenem, která se dostává do konfliktu s právem na spravedlivý proces a s relevantními zásadami. Nezbytné je upozornit i na sporné otázky zajištění účasti právnické osoby v řízení a na vyloučení ustanovení TŘ upravujících nutnou obhajobu (viz. 4.1.).

---

³⁵³ PELC, V. *Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno*. Bulletin advokacie, 2018, č. 11, s. 40-44.

Přenesení či posunutí důkazního břemene je otázkou závažnou a tíživou, čemuž odpovídá i fakt, že se na ni neshodnou ani zástupci právní vědy. Lze tak spatřit zásadní rozdíl od problematiky vyvinění *stricto sensu*, kde se sice nějaké neshody a odlišné výklady objevují, v celkovém měřítku jsou však zanedbatelné. Ti, co obrácení důkazního břemene odmítají, odkazují především na dodržování zásad trestního řízení nebo na fakt, že by tak zásadní skutečnost, tedy přenesení důkazního břemene, zákonodárce určitě výslovně upravil. Protichůdný pohled na věc se kloní hlavně k efektivní aplikaci ZTOPO, uplatnění relevantní evropské judikatury či k analogickému užití liberace ze správního řízení. Komparací názorů těchto dvou táborů jsme došli k závěru, že na zásadách trestního řízení, stejně tak na právu na spravedlivý proces, je nezbytné trvat i ve vztahu k právnickým osobám. Zásady jako presumpce neviny, *nemo tenetur* nebo materiální pravdy, mají v trestním řízení své opodstatnění. Současná právní úprava přenesení důkazního břemene jednoduše neumožňuje a jsou to tak orgány činné v trestním řízení, které jsou povinny prokazovat skutečnosti jak ve prospěch, tak neprospěch obviněného, ten naopak není povinen dokazovat svou nevinu. Nezbyvá než konstatovat, že pokud by k obrácení důkazního břemene došlo skutečně mělo, což by znamenalo mimo jiné odklon od předmětných zásad trestního řízení, jehož důsledkem by bylo oslabení již dosažené úrovně ochrany práv právnických osob, muselo by se tak stát na základě vůle zákonodárce, tedy zakotvením do platné právní úpravy.

Je zřejmé, že úprava přičitatelnosti není dokonalá. Mnoho nedostatků se vyskytuje především u negativní podmínky přičitatelnosti, tedy § 8 odst. 5 ZTOPO. Domníváme se však, že co se týče hmotněprávních vad, nejsou tak zásadní, aby byla nezbytná novelizace či dokonce přijetí celého nového zákona. Postupně se rozvíjející judikatura Nejvyššího soudu a odborná diskuse dokazují, že správného a racionálního výkladu lze dosáhnout i přes určitá formulační pochybení. Řečené však neplatí u procesněprávních aspektů trestní odpovědnosti právnických osob, především u otázky důkazního břemene, u které se odborná veřejnost názorově rozchází a judikatura se dosud nevyjádřila. Z toho důvodu zastáváme názor, že by bylo vhodné problematiku důkazního břemene explicitně či jinak upravit a zamezit tím případným aplikačním omylům a nespravedlnostem.

Na úplný závěr nezbyvá než konstatovat, že problematika trestní odpovědnosti právnických osob je nesmírně zajímavá a nepochybně vyžaduje dalšího a důkladnějšího zkoumání. Příští akademické snažení bychom tak rádi věnovali procesním aspektům trestní odpovědnosti právnických osob, které si zaslouží určitě více prostoru, než jim v této práci bylo poskytnuto.

Seznam použitých zkratk

CMS	Compliance management systém
ESLP	Evropská soud pro lidská práva
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv
NSZ	Nejvyšší státní zastupitelství
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád
OZ	zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád
TZ	zákoně č. 40/2009 Sb. trestní zákoník
ZOK	zákoně č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech
ZP	zákona č. 262/2006 Sb. zákoník práce
ZTOPO	zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Seznam použitých zdrojů

1. Monografie, komentáře, učebnice

BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.

DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013.

ELIÁŠ, K. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012.

FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018.

HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

HURDÍK, J. *Právní osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice: problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019.

JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018.

JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Praha: Linde Praha, 2007.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017.

JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013.

KRATOCHVÍL, V. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

LAVICKÝ, P. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017.

MACUR, J. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 1995.

SVOBODA, K. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018.

ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: Codex Bohemia, 1999.

ŠELLENG, D. *Právnická osoba jako pachatel trestného činu*. Praha: Leges, 2019.

ŠTENGLOVÁ, I. a kol. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017.

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ A. a kol. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015.

2. Odborné články a samostatné příspěvky v kolektivních monografiích a sbornících

BERAN, K. *Trestní odpovědnost právnických osob z hlediska teorie fikce*. Trestněprávní revue, 2014, č. 5, s. 107 a násl.

BERAN, K., *Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu z pohledu nového občanského zákoníku*. Trestněprávní revue, 2014, č. 7-8, s. 179 a násl.

BOHUSLAV, L. *Compliance program a jeho východiska především v zahraniční praxi*. In Jelínek, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 72-80.

BOHUSLAV, L. *K otázce přenesení důkazního břemene ve vztahu k trestní odpovědnosti právnických osob*. In JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016. s. 95-105.

Brodowski, D. *Minimum Procedural Rights for Corporations in Corporate Criminal Procedure*. In Brodowski, D., Espinoza de los Monteros de la Parr, M., Tiedemann, K., Vogel, J. (Eds.). *Regulating Corporate Criminal Liability*. Springer, 2014. s. 211-225.

BRUNA, E., *Trestní odpovědnost právnických osob – srovnání Česká republika a Slovenská republika*. In *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica*, vol. LXIII, 2017, č. 2. Praha: Univerzita Karlova, s. 71-89.

ČEP, D. *Nad zaviněním jako základem trestného činu právnické osoby (tj. přičitatelnosti a otázkám souvisejícím)*. Právní rozhledy, 2016, č. 15-16, s. 531 a násl.

ČEP, D. *Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (dokončení)*. Trestněprávní revue, 2018, č. 10, s. 225 a násl.

ČEP, D. *Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou*. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 343 a násl.

ČEP, D. *Úskalí obhajoby právnické osoby v trestním řízení*. In GRIVNA, T. Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 165-175.

ČEP, D. *Nutná obhajoba právnické osoby de lege ferenda*. Státní zastupitelství, 2018, č. 2, s. 7-21.

CHALUPA, R. *Vybrané otázky důkazního břemene v řízení o zaplacení směnečného nároku*. Bulletin advokacie, 2015, č. 12, s. 26-34.

DANKOVÁ, K. *K otázce rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob*. In Jelínek, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob - bilance a perspektivy. Praha: leges, 2013, 296-309.

DANKOVÁ, K. *Trestní odpovědnost právnických osob ve světle zásady legality*. In JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 138-145.

FENYK, J. *Základy trestní odpovědnosti a nedostatek trestnosti činu právnických osob*. In KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 507-542.

FENYK, J. *Důkazní břemeno a trestní řízení*. In JELÍNEK, J. Trestní právo procesní - minulost a budoucnost. Praha: Leges, 2016, s. 67-74.

FENYK, J. *Vytýkatelnost činu právnické osobě v návrhu českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. In ZÁHORA, J., JELÍNEK, J., CÍSAŘOVÁ, D., SOVOVÁ O., ŠÁMAL, P. Aktuálne otázky trestného zákonodarstva: pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et mult. Dr. h. c. k 80. narodeninám: zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012. Bratislava: EuroKódex, 2012, s. 67-74.

FRANC, P. *Nád návrhem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. Soudce, 2010, č. 6, s. 36.

FRIEDMAN, L. *Defence of Corporate Criminal Liability*. Harvard Journal of Law & Public Policy. 1999-2000, vol. 23, s. 846-862.

GŘIVNA, T. *Trestní odpovědnost právnických osob ve světle principu ultima ratio*. In *Trestní právo jako ultima ratio - hmotněprávní a procesněprávní aspekty*. Sborník. Bratislava: Univerzita Komenského, 2016, s. 73-74.

GŘIVNA, T., ŠIMÁNKOVÁ, H. *Příspěvek do diskuze o povaze ustanovení § 8 odst. 5 TOPO: úvaha nad možností zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem*. *Trestní právo*, 2019, č. 2, s. 8-18.

GVOZDEK, F. *Zamyšlení nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob*. *Bulletin advokacie*, č. 11, 2016, s. 42-45.

JANDA, P. *Trestní odpovědnost právnických osob*. *Právní fórum*, 2006, č. 5, s. 168-178.

JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 9, s. 15-21.

JELÍNEK, J. *Ještě k rozsahu kriminalizace jednání právnických osob*. *Bulletin advokacie*, 2017, č. 4, s. 17-21.

JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?* *Právní rádce*, 2011, č. 12, s. 22.

JELÍNEK, J. *K rozsahu kriminalizace jednání právnických osob a možnosti právnické osoby vyvinít se z trestní odpovědnosti (nad novelou zákona o trestní odpovědnosti právnických osob provedenou zákonem č. 183/2016 Sb.)*. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017, s. 37-48.

KOPECKÝ, Z. *Mezinárodní závazky České republiky k zavedení trestní odpovědnosti právnických osob*. *ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE - IURIDICA*, 2017, č. 2, s. 25-40.

KNAPP, V. *O právnických osobách*. *Právník*, 1995, roč. 124, č. 10-11, s. 980-1001.

KRATOCHVÍL, V. *Trestní odpovědnost v České republice dosahuje i na právnické osoby*. *Právní rozhledy*, 2011, č. 19, s. 2.

MATES, P. *Nad některými oblastmi nového zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich*. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 12, s. 25-31.

MUSIL, J., PRÁŠKOVÁ, H., FALDYNA, F. *Úvahy o trestní odpovědnosti právnických osob de lege ferenda*. *Trestní právo*, 2001, č. 3, s. 6-17.

MUSIL, J. *Trestní odpovědnost právnických osob - ano či ne?* *Trestní právo*, 2000, č. 7-8, s. 2-10.

- NÁHLOVSKÁ, L. *Význam etického kodexu pro trestněprávní compliance*. Bulletin advokacie, 2019, č. 12, s. 34-41.
- PELC, V. *Trestní odpovědnost právnických osob za praní peněz*. In Acta Universitatis Carolinae - Iuridica, vol. LXIII. Praha: Univerzita Karlova, 2017, č. 2, s. 41-58.
- PELC, V. *Kritika nové metodiky nejvyššího státního zastupitelství k trestní odpovědnosti právnických osob a obrácené důkazní břemeno*. Bulletin advokacie, 2018, č. 11, s. 40-43.
- PELC, V. *Důkazní břemeno v trestním řízení*. In JELÍNEK, J. Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces. Praha: Leges, 2018, s. 115-127.
- PELC, V. *Důkazní břemeno v oblasti trestní odpovědnosti právnických osob*. In MACKOVÁ, A., JELÍNEK, J., BOHUSLAV, L., TRYZNA, J. a kol. Aktuální otázky civilního a trestního řízení se zaměřením na rekodifikaci občanského soudního řádu a trestního řádu ve světle principů demokratického právního státu. Praha: Všehrad, 2016, s. 139-143.
- POP, A. *Criminal liability of corporations - comparative jurisprudence*. Michigan State University, 2006.
- ŘÍHA, J. *Zajištění účasti právnických osob na trestním řízení*. In JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 264-272.
- ROHÁČ, I. *Důvody „proti“ zavedení trestnej zodpovednosti právnických osob*. In JELÍNEK, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy. Praha: Leges, 2013, s. 52-60.
- RŮŽEK, A. *Povinnost dokazovat a důkazní břemeno*. In SOLNAŘ, V. Problém dokazování. Stát a právo, Sv. 13. Praha: Academia, 1968, s. 97-131.
- ŠÁMAL, P. *K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 186/2016 Sb.* Trestněprávní revue, 2016, č. 11-12., s. 247 a násl.
- ŠÁMAL, P. *Trestní odpovědnost právnických osob po novele provedené zák. č. 183/2016 Sb.*, Acta Iuridica Olomucensia, 2018, č. 2, s. 9-35.
- ŠÁMAL, P. *K trestněprávní odpovědnosti právnických osob*. Bulletin advokacie, 2011, č. 11, s. 19-29.
- ŠÁMAL, P. *Ještě k zavinění právnické osoby podle zákona o trestní odpovědnosti právnických*. Právní rozhledy, 2017, č. 5, s. 169 a násl.

ŠÁMAL, P., ELIÁŠ, K., *Několik poznámek k článku „Trestní odpovědnost právnických osob z pohledu nového občanského zákoníku“*. Trestněprávní revue, 2015, č. 4, s. 59 a násl.

ŠÁMAL, P. *Základní zásady dokazování v připravovaném novém trestním řádu*. In JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní – minulost a budoucnost. Praha: Leges, 2016, s. 45-66.

ŠÁMAL, P., ČENTĚŠ, J., LORKO, J. *Možnosti exkulpácie pri vyvodzovaní trestnej zodpovednosti právnických osôb v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky*. In Jelínek, J. a kol. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 49-63.

TIBITANZLOVÁ, A. *Sankciování právnických osob a praxe českých trestních soudů*. Bulletin advokacie, č. 10, 2016, s. 32-37.

TIBITANZLOVÁ, A. *Nutná obhajoba právnické osoby - ano, či ne? 2. část*. Bulletin advokacie, 2018, č. 7-8, s. 20-23.

3. Internetové zdroje

Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2004. IV. volební období. Tisk 745 – Vládní návrh zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=745>.

Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2014. Tisk 304 – Vládní návrh novely zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=7&t=304>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Vláda České republiky, vydáno 23. 2. 2011. Dostupná na: <http://psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=69428>.

Důvodová zpráva k zákonu č. 183/2016 kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů. Vláda České republiky, vydáno 27. 8. 2014. Dostupná na: <https://www.psp.cz/doc/00/11/08/00110888.pdf>.

FENYK, J. *Návrh českého zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné na: <https://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/trest/fenyk.pdf>.

KAVĚNA, M. *Trestní odpovědnost právnických osob ve vybraných zemích EU*. Parlament České republiky. Parlamentní institut, studie č. 5. 270, vydáno duben 2007, aktualizováno červen 2016. Dostupné na: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=20954>.

Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2019. Nejvyšší státní zastupitelství, vydáno 15. 6. 2019. Dostupná na: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/06/Zprava-o-cinnosti-SZ-za-rok-2019-textova-cast.pdf>.

Unie obhájců České republiky. Stanovisko Unie obhájců č. 1/2017 k otázce práva na obhajobu obviněných právnických osob a jednání za ně. 23. 3. 2017. Dostupné na: <https://www.uocr.cz/stanoviska/stanovisko-unie-obhajcu-cr-c-1-2017-k-otazce-prava-na-obhajobu-obvinenych-pravnicky-ch-osob-a-jednani-za-ne>.

4. Ostatní zdroje

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce novou právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství, 29. 11. 2016, sp. zn. 1 SL 123/2016.

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství, 14. 8. 2018, sp. zn. 1 SL 141/2017.

Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Průvodce právní úpravou pro státní zástupce, Nejvyšší státní zastupitelství, 9. 11. 2018, sp. zn. 1 SL 113/2020.

DANKOVÁ, K. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Rigorózní práce. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2014.

5. Právní předpisy a mezinárodní smlouvy

Zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky.

Zákon č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád.

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník.

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník.

Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád.

Zákon č. 250/2016 Sb. o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání.

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích.

Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích.

Zákona č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu.

Zákon č. 37/2021 Sb. o evidenci skutečných majitelů.

Zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce.

Zákon č. 234/2014 Sb. o státní službě.

Zákon č. 21/1992 Sb. o bankách.

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trh.

Zákon č. 277/2009 Sb., o pojišťovnictví.

zákon č. 133/1985 Sb. o požární ochraně.

zákon č. 541/2020 Sb. o odpadech.

zákon č. 285/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 25/2000 Sb. m. s. o přijetí Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 18/2006 Sb. m. s. o Mezinárodní úmluvě o potlačování financování terorismu.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 70/2002 Sb. m. s. o Trestněprávní úmluvě o korupci.

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/2017 Sb. m. s. o sjednání Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.

Sdělení č. 209/1992 Sb. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí Československé socialistické republiky č. 120/1976 Sb. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

6. Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1362/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2017, sp. zn. 4 Tdo 1681/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2016, sp. zn. 8 Tdo 972/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2018, sp. zn. 5 Tdo 1028/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1215/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2019, sp. zn. 7 Tdo 110/2019.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2017, sp. zn. 6 To 7/2017.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Fortum Oil a Gas Oy vs. Finsko ze dne 12. 11. 2002.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Brandstetter vs. Rakousko ze dne 18. 8. 1991.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Kamasinski vs. Rakousko ze dne 19. 12. 1989.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Werner vs. Rakousko ze dne 24. 11. 1997.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Rowe a Davis vs. Spojenému království ze dne 16. 2. 2000.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Murray vs. Spojené království ze dne 8. 2. 1996.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Condron vs. Spojené království* ze dne 2. 8. 2000.

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce se zabývá oblastí trestní odpovědnosti právnických osob, která je nejen oblastí nejvíce kontroverzní, ale zároveň představuje samotné jádro zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Cílem této práce je podrobné zkoumání pozitivní právní úpravy přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, se zaměřením na konfrontaci ustanovení dotýkajících se možnosti vyvinění, především § 8 odst. 5 ZTOPO, se základními zásadami trestního práva hmotného i procesního. Na úvod je vymezen pojem právnické osoby, dále jsou představeny argumenty pro a proti přijetí trestní odpovědnosti právnických osob, stejně tak modely trestní odpovědnosti právnických osob. Na závěr první kapitoly je pak rozebrána problematika rozsahu kriminalizace. Druhá kapitola je věnována pozitivní podmínce přičitatelnosti trestného činu právnické osobě, v níž je přiblížena nejen samotná konstrukce přičitatelnosti, ale i jednotlivé osoby, jejichž jednání může být právnické osobě přičítáno. Kapitola následující je zaměřena na negativní podmínku přičitatelnosti, tedy na vyvinění, resp. nepříčtení trestného činu právnické osobě. Ustanovení upravující vyvinění je podrobeno důkladné kritice, stejně tak Metodika Nejvyššího státního zastupitelství, která se aplikací tohoto ustanovení zabývá. Na aplikaci je zaměřena i následující část textu, která je věnována hlediskům použitelnosti vyvíňovacího ustanovení a compliance management systémům. Poslední kapitola rozebírá některé problematické procesní aspekty trestní odpovědnosti právnických osob, jež se dotýkají práva právnické osoby na spravedlivý proces. Zvýšená pozornost je věnována otázce možného zatížení právnické osoby důkazním břemenem, neboť je to otázka obzvláště tíživá, což dokazuje i skutečnost, že rozděljuje odbornou veřejnost na dva pomyslné tábory. Analýzou výše předestřené problematiky bylo mimo jiné dosaženo závěru, že úprava trestní odpovědnosti právnických osob má mnoho nedostatků, z nichž některé jsou tak zásadní, že by byla žádoucí jejich náprava formou novelizace zákona.

Abstract

The submitted diploma thesis focuses on the area of criminal liability of legal entities, which is not only the most controversial area, but also represents the very core of the Act on criminal liability of legal entities. The aim of this work is a detailed analysis of the positive legal regulation of imputability of a crime to a legal entity, focusing on confrontation of provisions concerning the possibility of exculpation, especially section 8(5) of Act No. 418/2011 Coll., with the fundamental principles of substantive and procedural criminal law. Introducing the topic, the concept of legal entity is defined, then the arguments for and against the adoption of criminal liability of legal entities are presented, as well as models of criminal liability of legal entities. At the end of the first chapter, the issue of the scope of criminalization is analyzed. The second chapter is devoted to the positive condition of imputability of a crime to a legal entity. This includes not only the very structure of imputability, but also the individual persons whose acts can be imputed to the legal entity. Furthermore, the following chapter focuses on the negative condition of imputability, i.e., the exculpation, or non-imputation of the crime to a legal entity. The provision regulating exculpation is subject to thorough criticism, as is the Methodology of the Supreme public prosecution, which deals with the application of this provision. The following part of the text is also focused on the application, which is devoted to the aspects of applicability of the exculpating provision and compliance management systems. The last chapter discusses some problematic procedural aspects of criminal liability of legal entities, which affect the right of a legal entity to a fair trial. Increased attention is paid to the issue of possibility to encumber the legal entity with burden of proof, as it is a particularly difficult question, as proofed by the fact that it divides the experts into two notional camps. The analysis of the issue presented above has led to the conclusion that the regulation of criminal liability of legal entities has many shortcomings, some of which are so fundamental that it would be advisable to correct them by amending the law.

Název práce v anglickém jazyce

The concept of imputability of a crime to a legal entity

Klíčová slova / Key words

trestní odpovědnost právnických osob / criminal liability of legal entities

přičitatelnost / imputability

vyvinění / exculpation